

Politisk tillit og politisk deltakelse i Norge og Italia

*En komparativ studie av et "høytillitsland" og et
"lavtillitsland"*

Ingunn Dørve

Masteroppgave ved institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

26.11.2009

Politisk tillit og politisk deltakelse i Norge og Italia

En studie av to ulike land

© Forfatter

År 2009

Politisk tillit og politisk deltagelse i Norge og Italia, en komparativ studie av et ”høytillitsland og et ”lavtillitsland”.

Forfatter Ingunn Dørve

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forord

Når jeg nå skal levere masteroppgaven etter fem år som student ved Universitetet i Oslo, er det med en blanding av skrekk og en god porsjon lettelse. Det har vært fem lærerike og sosiale år som jeg vil se tilbake på med mye glede.

I arbeidet med masteroppgaven har jeg fått god hjelp og støtte fra mange. Først og fremst vil jeg takke min veileder Oddbjørn Knutsen for gode og raske tilbakemeldinger helt fra begynnelsen i skriveprosessen. En takk fortjener også Helene Roschaw på NSD som har hjulpet meg med skjøting av datasett.

Jeg vil takke alle mine gode venner på lesesalen i niende etasje for mange hyggelige pauser sammen. Og en spesiell takk går til Kristin for mange samtaler om oppgaven ”på gangen” som har hjulpet meg videre. Tusen takk til storebror Knut som har lest gjennom oppgaven og til Irene for masse god oppmuntring.

Sist men ikke minst vil jeg takke mamma, pappa og bestefar som alltid stiller opp. Det hadde aldri gått uten dere.

Oslo 25/11-09.

Ingunn Dørve

Ordtelling: 32 687.

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1.1	Norge og Italia: et ”høytillitsland” og et ”lavtillitsland” i komparativ forskning.	3
1.3.	Problemstilling og disposisjon av masteroppgaven	5
2	Teoretisk bakgrunn: Sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse.	9
2.1.	Om sosial kapital, sosial tillit og politisk tillit.	9
2.1	Politisk deltakelse	14
2.2	Teoretisk diskusjon om sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse	16
2.3	Om verdiorienteringer og sammenhengen med politisk tillit og politisk deltakelse.	19
3	Data, Metode og Operasjonaliseringer	23
3.1	Innledning	23
3.2	Datagrunnlag, validitet og reliabilitet	24
3.3	Operasjonalisering av de avhengige variablene	25
3.3.1	Tillit til politiske institusjoner	26
3.3.2	Politisk deltakelse	30
3.3.3	Verdidimensjoner	36
3.3.4	Operasjonaliseringer av andre uavhengige variabler	38
4	Hva kan forklare variasjon i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge og Italia?	42
4.1	Innledning	42
4.2	Hypoteser om sammenhengen mellom sosial struktur og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner.	44
4.3	Sammenhengen mellom verdidimensjoner og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner.	50
4.4	Sammenhengen mellom sosial tillit og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner.	54
4.5	Analyse 1: Hva skaper tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge og Italia?	56
4.6	Analyse 2: kan sosial struktur, verdier og sosial tillit forklare forskjeller i politisk tillit og tillit til ordensinstitusjoner mellom Norge og Italia?	64
4.7	Hovedfunn fra analysen.	66
5	Kan tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner forklare variasjon i politisk deltakelse i Norge og Italia?	67
5.1	Innledning	67

5.2	Sosiale ulikheter i politisk deltakelse	68
5.3	Verdiorienteringer og politisk deltakelse	72
5.4	Generalisert sosial tillit og politisk deltakelse	75
5.5	Tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og politisk deltakelse i Norge og Italia. 77	
5.5.1	Komparative hypoteser om sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og deltakelse gjennom valgkanalen i Norge og Italia. 77	
5.5.2	Komparative hypoteser om sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og protestdeltakelse i Norge og Italia.	79
5.5.3	Komparative hypoteser om sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og organisasjonsdeltakelse i Norge og Italia	80
5.6	Analyse 1: Kan variasjon i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner forklare variasjon i politisk deltakelse i Norge og Italia?	82
5.7	Analyse 2: Kan politisk tillit forklare forskjeller i politisk deltakelse mellom Norge og Italia?	95
5.8	Hovedfunn fra analysen	97
6	Konklusjon	98
7	Litteraturliste	101
8	Appendix	109
8.1	Operasjonalisering av sosialstrukturelle variabler	109
8.2	Operasjonalisering av verdidimensjoner	112
8.3	Operasjonalisering av generalisert sosial tillit	114
8.4	Operasjonalisering av tillit til politiske institusjoner og tillit til ordensinstitusjoner 115	
8.5	Operasjonalisering av politisk deltakelse	115

Tabeller og figurer

Figur 1.1. Kausalmodell for analysen av tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia.	6
Figur 1.2. Kausalmodell for analysen av sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner og politiske deltakelse i to land.....	8
Tabell 3.1. Faktorladninger: tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia ¹	28
Tabell 3.2. Tillit til Politiske institusjoner, gjennomsnitt og Pearsons r.	29
Tabell 3.3. Tillit til ordensinstitusjoner, gjennomsnitt og Pearsons r.	30
Tabell 3.4. Ulike former for Politisk deltakelse. Gjennomsnitt og Pearsons r.	35
Tabell 3.5. Verdidimensjoner. Gjennomsnitt og Pearsons r.	38
Tabell 3.6. Sosial tillit: Gjennomsnitt og Pearsons r.	39
Tabell 4.1. Korrelasjon: Sosialstrukturelle variabler og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner, Norge og Italia.	49
Tabell 4.2. Korrelasjon: Verdidimensjoner og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner, Norge og Italia. Pearsons r.	53
Tabell 4.3. Korrelasjon: Sosial tillit og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner. Norge og Italia.	55
Tabell 4.4. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel: Norge. N=1001.....	56
Tabell 4.5. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel: Italia. N=998.....	59
Tabell 4.6. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel: Norge. N=1006.....	61
Tabell 4.7. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel: Italia. N=990.	63
Tabell 4.8. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel. N=2007.	64
Tabell 4.9. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel. N= 2008.....	65
Tabell 5.1. Korrelasjon: Sosialstrukturelle variabler (politiske ressursvariabler) og ulike former for politisk deltakelse, Norge og Italia.....	70
Tabell 5.2. Korrelasjon: Verdidimensjoner og ulike former for politisk deltakelse, Norge og Italia, Pearsons r.....	74
Tabell 5.3. Korrelasjon: Sosial tillit og ulike former for politisk deltakelse, Norge og Italia, Pearsons r.....	76
Tabell 5.4. Korrelasjon: Politisk tillit, ordenstillit og ulike former for politisk deltakelse i Norge og Italia.	81
Tabell 5.5. Sekvensiell regresjonsanalyse med valgkanaldeltakelse som avhengig variabel. Norge. N=1006.	82
Tabell 5.6. Sekvensiell regresjonsanalyse med valgkanaldeltakelse som avhengig variabel. Italia. N=995.....	84
Tabell 5.7. Sekvensiell regresjonsanalyse med protestdeltakelse som avhengig variabel. Norge. N=1006.	86

Tabell 5.8. Sekvensiell regresjonsanalyse med protestdeltakelse som avhengig variabel. Italia. N=995.....	89
Tabell 5.9. Sekvensiell regresjonsanalyse med organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel. Norge. N=1006	92
Tabell 5.10. Sekvensiell regresjonsanalyse med organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel. Italia. N=995.....	93
Tabell 5.11. Sekvensiell regresjonsanalyse med organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel. Endringer i effekten av land. N= 2014.	95
Tabell 5.12. Sekvensiell regresjonsanalyse med protestdeltakelse som avhengig variabel. Endringer i effekten av land. N=2018.	96

1 Introduksjon

Italienernes forhold til sitt politiske system har lenge vært et kontroversielt tema (Biorcio 2002:2). For å danne seg en idé om hva de fleste italienerer tenker om politikere og det politiske systemet generelt, er det nok å sette seg på et tog i Italia for å observere hvordan italienerne snakker sammen om politikk. De fleste vil ikke bli overrasket over å høre at det er den negative omtalen som dominerer. Hyppige regjeringsskifter og omfattende korrupsjonsskandaler har vært en del av den italienske politiske historien (Bull & Rhodes 2007:658; Pasquino 2008:159). Som en konsekvens har dette gjort at mange italienerer er svært lite fornøyde med hvordan demokratiet fungerer i landet deres, og flertallet av befolkningen mangler tillit til statens politiske institusjoner (Pasquino 2008:170-171).

I forskningen er det en utbredt oppfatning at høy grad av tillit i et samfunn vil ha fordelaktige konsekvenser for demokratiet (Fukuyama 1995; Putnam 1993; Uslaner 2000). Eric M. Uslaner skriver: "a trusting society is a civic society, and a civic society is a civil society". Listen er lang over alle fordelene høy grad av tillit mellom mennesker og høy grad av tillit til demokratiske institusjoner, antas å ha for samfunnet: Økonomisk vekst, demokratisk stabilitet, og ikke minst en aktiv og engasjert befolkning antas alle å være positive sider ved et "tillitsfullt samfunn" (Uslaner 2000:569). Listhaug og Ringdal (2008:131) skriver at høy grad av tillit må anses som ett suksesskriterium for demokratiet:

"High trust levels signify that institutions are working effectively, thus reducing the chance that nondemocratic forms of government will receive support. High trust levels facilitate social and economic exchange and reduce transaction costs in markets".

Grunnene er altså mange for å ta for seg spørsmål om hva som skaper tillit til politiske institusjoner i et samfunn, og konsekvensene for demokratiet i seg selv. Forskning på politisk tillit og politisk deltakelse er derfor viktig. En sammenliknende studie av to

land med ulik grad av tillitsnivå i befolkningen kan være et bidrag i denne sammenheng.

Denne oppgaven er en komparativ studie av Norge og Italia: to land som ofte presenteres som et ”høytillitsland” og et ”lavtillitsland” i komparativ forskning. I første del av analysen vil jeg undersøke ved hjelp av survey- materiale, om hva som skaper tillit til politiske institusjoner i de to landene. Er det for eksempel forskjeller mellom de med lav og høy utdanning? Er det noen verdier som er med på å danne en positiv eller kritiske holdning til det politiske systemet? Er det de som har mest tillit til andre i samfunnet som også har mest tillit til politiske institusjoner? Spørsmålet er hva som kjennetegner de menneskene som har høy politisk tillit i samfunnet og om de samme variablene har forklaringskraft i Norge og i Italia. Dette vil utgjøre den første delen av analysen. Spørsmålet her er ikke å avdekke hvorfor det er et lavere tillitsnivå i Italia enn i Norge, som tidligere forskning allerede viser. Norris (kommer:3), skriver:

“Enduring contrasts in confidence and trust in government can be found among relatively similar West European states, such as those observed between Italy and Norway”.

I den andre delen av analysen spør jeg om det er slik at det er høyere deltakelse i Norge enn i Italia. Ut i fra antakelsen om at høy grad av tillit skaper god grobunn for politisk deltakelse, vil det være naturlig å forvente at deltakelsen vil være høyere i Norge enn i Italia. Mange studier peker også på at det er en sammenheng mellom politisk tillit og politiske deltakelse (Dalton 2004; Norris 1999). I oppgavens andre del spør jeg om politisk tillit har forklaringskraft når man søker å forstå variasjoner i politisk deltakelse i Norge og Italia?

1.1.1 Norge og Italia: et ”høytillitsland” og et ”lavtillitsland” i komparativ forskning.

Italia

Italieneres forhold til sitt politiske system kan i følge Segatti (2006:244) beskrives som ”40 år med politisk misnøye”. En av de første systematiske studiene av den italienske politiske kulturen ble gjort av Almond & Verba i boken the ”Civic Culture” fra 1963. Boken er en komparativ studie av demokratiets vilkår i fem industrialiserte land. De to forfatterne av studien definerte begrepet politisk kultur som summen av de holdningene som er rettet mot input- siden og output- siden av det politiske systemet:

”The term “political culture” thus refers to the specifically political orientations – attitudes towards the political system in its various parts, and attitudes towards the role of the self in the system” (Almond & Verba 1963:12).

Med sin definisjon av politisk kultur, introduserte Almond og Verba samtidig begrepet politisk effektivitet. Politisk effektivitet innehar for Almond og Verba to ulike dimensjoner: en intern dimensjon og en ekstern dimensjon. Kort definert handler intern politisk effektivitet om troen på egen evne til innflytelse over politikken (Listhaug 2006:216). På norsk kan begrepet ”politisk selvtillit” eller ”politisk påvirkningsmulighet” brukes om det samme fenomenet (Martinussen 2003:38). Ekstern politisk effektivitet handler om troen på at det politiske systemet responderer, og at det derfor nytter å forsøke å påvirke politiske beslutninger (Caig 1980:194). I mange surveyundersøkelser kommer det frem at en svært stor andel italienere hverken opplever å ha politisk selvtillit eller at det politiske systemet responderer (Segatti 2006:246).

Almond og Verbas studie la ned grunnlaget for mye av den komparative forskningen i senere tid (Norris kommer:4). Almond og Verbas beskrivelse av den italienske politiske kulturen anno 1963 var ikke særlig oppløftende lesning på vegne av det italienske demokratiet. Forskerne fant at Italia var et land der sosial kapital var

mangelvare, og fremmedgjøring og mangel på tillit til det politiske systemet var i følge forfatterne de fremste kjennetegnene ved det italienske demokratiet (Almond & Verba 1963:308). La Palombara (1965) oppsummerte senere det karakteristiske ved den italienske politiske kulturen med de velvalgte ordene ”isolasjon, fremmedgjøring og fragmentering”, og skapte med dette i følge Segatti (2006:244) et varig bilde av Italia, som har kommet til å prege statsvitenskapen gjennom flere generasjoner.

Selv om boken ”The Civic Culture” regnes for å være et veldig innflytelsesrikt bidrag i internasjonal sammenheng, fikk studien en langt mer lunken mottakelse i Italia kort tid etter publikasjonen (Sani 1989:274). Noe av grunnen til dette kan ha vært at mange av de trekkene som forfatterne mente utgjorde en del av den italienske politiske kulturen, allerede i årene før var blitt dokumentert av italienske forskere (Sani 1989:276). En annen grunn var at forfatternes omtale av den italienske kulturen ikke skapte like stor aksept blant italienske forskere selv, som ikke uten videre kunne akseptere et bilde av Italia kjennetegnet av ”fremmedgjøring, isolasjon og mistillit” (Sani 1989:96). En tredje grunn kan ha vært at italienske forskere også ønsket å fremheve en annen side ved det italienske demokratiet: Italia var i etterkrigstiden ”masepartienes land”. Høy grad av sosial og politisk deltakelse som kjennetegnet deler av Italia, passet ikke inn i det bildet som de amerikanske forskerne hadde tegnet av den italienske politiske kulturen (Biorcio 2002:3).

Det italienske samfunnet har ikke tradisjonelt bare vært kjennetegnet av negative holdninger i befolkningen til det politiske systemet, men samtidig av bred politisk deltakelse og engasjement (Ginsborg 2003:95). Politisk deltakelse har tradisjonelt vært relativt høy i Italia, på tross av utbredt misnøye med det politiske systemet, både når det gjelder deltakelse i tradisjonelle kanaler, så vel som i uformelle kanaler (Della Porta 2000:217).

Norge

Norges politiske historie skiller seg klart fra Italias. I komparativ sammenheng scorer nordmenn høyt både på ekstern politisk effektivitet (Listhaug & Ringdal 2008:131) og intern politisk effektivitet (Listhaug 2006). Når forskning basert på surveyundersøkelser som ”World Value Survey”, ”The European Social Survey” og ”Eurobarometeret” rangerer ulike land, topper Norge sammen med de nordiske landene statistikken over andelen innbyggere som er tilfredse med hvordan demokratiet fungerer i landene deres, og innbyggerne har høy grad av tillit til statens politiske institusjoner (Dalton 2004:61; Listhaug & Ringdal 2008:141-142). Andelen mennesker som rapporter å ha tillit til andre i samfunnet, er høyere i de nordiske landene i forhold til de aller fleste andre land i verden (Norris 2002:152; Rothstein & Stolle 2003:6). I en artikkel fra 2005, beskriver Delhey og Newton dette som ”Nordic exceptionalism” (Delhey & Newton 2005:311). Norge er derfor et interessant case å sammenlikne med Italia.

1.3. Problemstilling og disposisjon av masteroppgaven

Som følger av diskusjonen så langt, vil jeg i denne masteroppgaven behandle to problemstillinger:

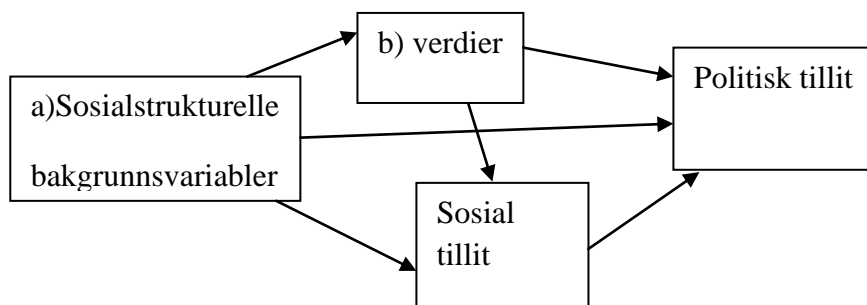
- *Hva kan forklare variasjon i tillit til politiske institusjoner i Italia sammenliknet med Norge? Og kan sosial struktur, verdier og sosial tillit forklare forskjeller i politisk tillit mellom Norge og Italia?*
- *Kan politisk tillit forklare noe av variasjonen i politisk deltakelse i Norge og Italia? Og kan politisk tillit forklare forskjeller i politisk deltakelse mellom Norge og Italia?*

Problemstillingene vil analyseres ved hjelp av kvantitativ metode, og dataene som benyttes er hentet fra World Value Survey, runde 4, og ble samlet inn i årene mellom 2005 og 2008.

Jeg vil begynne oppgaven med å skissere den teoretiske bakgrunnen for analysen i kapittel to. I avsnitt 2.1. og 2.2 vil jeg klargjøre hva som ligger i begrepene politisk tillit og politisk deltakelse, og hvordan jeg vil studere dem videre. I avsnitt 2.4 følger en diskusjon av de teoretiske forventningene om sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse. Til slutt i avsnitt 2.5. presenteres en kort diskusjon av verdier, som er mellomliggende variabler i analysen.

Videre i kapittel tre, vil jeg skissere den metoden jeg vil benytte for å analysere forholdet mellom variablene. Her vil også operasjonaliseringene av de ulike variablene i modellen, diskuteres. Selve analysen presenteres i kapittel fire og kapittel fem, og her vil også hypotesene knyttet til sammenhengene mellom de ulike variablene, utledes og begrunnes. Oppgaven avsluttes med en kort konklusjon i kapittel seks.

I Figur 1.1. og Figur 1.2. presenteres oppgavens problemstilling i form av to kausalmodeller. De to modellene vil bli behandlet i kapittel 4 og kapittel 5.

Figur 1.1. Kausalmodell for analysen av tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia.

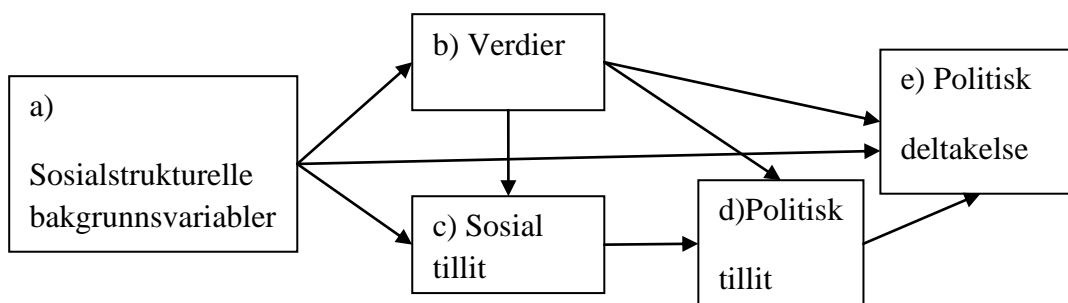
Den første analysen tar utgangspunkt i den første problemstillingen. Jeg spør her om hva som skaper tillit til politiske institusjoner i de to landene. Resultatene fra den første analysen presenteres i kapittel fire. Hensikten med analysen er å studere hvilke variabler som har en effekt på politisk tillit og om sammenhengene mellom de ulike uavhengige variablene og den avhengige variabelen, er ulike i Italia og i Norge. Det foreligger samspill mellom to uavhengige variabler hvis effekten av én uavhengig

variabel varierer med effekten til en annen uavhengig variabel (Skog 2004:299). I denne analysen er jeg primært interessert i å finne samspilleffekter som inkluderer landvariabelen: varierer for eksempel inntekts effekt på tillit til politiske institusjoner med land? Analysen gjøres først ved å utføre to separate regresjonsanalyser: En med de italienske respondentene og en med de norske respondentene. Deretter gjør jeg en ny analyse, der land er bakenforliggende variabel. Hensikten med denne analysen er å svare på andre del av den første problemstillingen: Kan sosial struktur, verdier og sosial tillit forklare forskjeller i politisk tillit mellom Norge og Italia?

De sosialstrukturelle variabler i boks a) er både medfødte egenskaper, som kjønn og alder, og andre egenskaper som bosted og religiøs tilknytning. ”Ervervede” variabler som utdanning og inntekt er også inkludert sammen med de sosialstrukturelle variablene. Effekten av de sosialstrukturelle variablene forventes å ha en direkte effekt på politisk tillit, og indirekte effekt via verdier og sosial tillit i boks b) og c). I litteraturen har det også blitt påvist at det eksisterer en sammenheng mellom sosial tillit c) og tillit til politiske institusjoner d). I kapittel 2 vil jeg presisere forskjellen mellom disse to formene for tillit. Kort fortalt kan sosial tillit forstås som tillit mellom fremmede mennesker i et samfunn, mens politisk tillit dreier seg om de holdingene mennesker har til politiske institusjoner (Newton 1999:170-179).

Figur 1.2. Kausalmodell for analysen av sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse i to land

I kapittel fem er det den andre problemstillingen som behandles, og figur 1.2. viser en kausalmodell over de forventede sammenhengene mellom variablene. Modellen i Figur 1.2. er en videreføring av modellen i figur 1.1, men her er politisk deltakelse den avhengige variabelen. Den kausale rekkefølgen er vist med pilene mellom de ulike boksene. Boks a) er de sosialstrukturelle variablene. Noen av disse variablene betraktes som politiske ressurser, som utdanning og inntekt. Det er en direkte effekt fra disse variablene på politisk deltakelse, og indirekte effekt gjennom verdier, sosial tillit og politisk tillit. Politisk tillit forventes å ha en direkte effekt på politisk deltakelse, som vist med pilen fra boks e) til f). Verdier forventes også å ha en direkte effekt på politisk deltakelse, og en indirekte effekt via politisk tillit. Analysene av denne kausalmodellen vil gjøres på samme måte som modellen i Figur 1.2. Først gjør jeg separate regresjonsanalyser med de italienske og de norske respondentene. Hensikten med denne analysen er å svare på spørsmålet: Kan politisk tillit forklare noe av variasjonen i politisk deltakelse i Norge og Italia? Deretter analyseres den additive modellen med både de norske og de italienske respondentene samlet i analysen. Hensikten med denne analysen er å svare på spørsmålet: Kan politisk tillit forklare forskjeller i politisk deltakelse mellom Norge og Italia?

2 Teoretisk bakgrunn: Sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse.

„The nature, origins and consequences of trust, and its relationship with associated concepts are unclear. An important part of contemporary social sciences may be to try to sort out the causes and the consequences of trust, and its implications for social, political and economic life” (Newton 1999:170).

I dette kapitlet vil jeg gå igjennom de sentrale begrepene i problemstillingen som jeg introduserte innledningsvis. Sosial tillit og politisk tillit er nært beslektede begreper, men de har allikevel noe ulikt meningsinnhold. Å kunne skille mellom dem er derfor helt nødvendig for å følge analysens oppbygning. I avsnitt 2.1. vil jeg derfor bruke litt plass på å redegjøre for forskjellen og sammenhengen mellom disse to formene for tillit. Deretter vil avsnitt 2.2. og 2.3 dreie seg om ulike former for politisk deltakelse. I avsnitt 2.4. beskriver jeg og diskuterer forholdet mellom politisk tillit og politisk deltakelse baser på tidligere komparativ forskning. I avsnitt 2.4 vil jeg begrunne valget om å inkludere verdier som uavhengige/ mellom- liggende variabler i analysen.

2.1. Om sosial kapital, sosial tillit og politisk tillit.

Rothstein og Stolle (2003:2) skriver at dersom det er noen viktige begreper i forskningen som det virkelig har vært strid om, så må sosial kapital være en av dem. Forskere er uenige om hvordan sosial kapital egentlig kan forstås, så vel som hvordan sosial kapital bør måles i empirisk forskning. Det foreligger i dag svært mange studier av sosial kapital og naturlig nok derfor mange ulike definisjoner av dette fenomenet i litteraturen (Stolle 2007:656). Ulike tolkninger har til felles at de beskriver sosial kapital som et gode som gjør kollektiv samhandling og samarbeid mulig i et samfunn. Sosial kapital betraktes som en nøkkelressurs som ser ut til å ”olje hjulene” i demokratiet, en oppfatning som har ført til en betydelig økning i den akademiske forskningen på sosial kapital siden begynnelsen av 1990- tallet (Rothstein & Stolle 2003:1).

Det navnet som de aller fleste forbinder med ordet sosial kapital, er Robert D. Putnam. Putnam gjorde stor suksess med studien ”Making Democracy Work” fra 1993, da han introduserte sosial kapital som et empirisk målbart fenomen innenfor samfunnsvitenskapen. Putnam definerte sosial kapital som det som ligger til grunn for all sosial organisering. Sosial kapital er det som skaper tillit, normer og nettverk, som igjen bidrar til et effektivt samfunn ved at koordinering av handling blir mulig (Putnam 1993:167). Han hevdet å kunne bevise at sosial kapital var med på å skape gode forutsetninger for sivil og politisk deltakelse, og hans hovedkonklusjon var at høy grad av sosial kapital i et samfunn var med på å skape gode vilkår for demokratiet (Putnam 1993:182).

I en senere studie av demokratiets utvikling i USA (”Bowling Alone” fra 2000) fant Putnam at den politiske og den sivile deltakelsen i USA var på tilbakegang, samtidig med en markert nedgang i tillit blant amerikanere siden 1960- tallet. Dette fikk Putnam til å konkludere med at mindre sosial tillit og mindre grad av politisk tillit, kunne være noe av årsaken til nedgangen i politisk deltakelse blant amerikanerne.

Ideen fra Putnam om sosial kapital som en viktig ressurs for demokratiet, har dermed ført til økt interesse for studier av hvordan sosial tillit, politisk tillit og politisk deltakelse henger sammen. Flere studier har senere kommet til som tar for seg samme type problemstillinger betraktet ut i fra europeiske forhold (Norris 1999; Pharr & Putnam 2000; Torcal & Montero 2006).

Sosial tillit er nært forbundet med sosial kapital, og ofte benyttes sosial tillit som den viktigste og enkelte ganger som den eneste indikatoren på sosial kapital i forskningen (Delhey & Newton 2003:94). Noen forskere benytter deltakelse i frivillige organisasjoner som en indikator på sosial kapital, mens andre anvender også begge dimensjonene som indikatorer på sosial kapital i empirisk forskning.

Den lange tradisjonen for studier av tillit til tross, har ikke forskningen klart å komme opp med noen fullstendig teori om tillit (Delhey & Newton 2005:312). Men det finnes allikevel et minimum av konsensus blant forskere om at tillit må forstås som et relasjonelt fenomen (Levi & Stoker 2000:476). Tillit innebærer å våge og ta den risikoen det er å gjøre seg selv sårbar fremfor et annet menneske, en gruppe, eller en institusjon (Levi & Stoker 2000:476). Newton (1999:170) skriver at tillit innebærer en tro på at andre så langt de kan vil forsøke å handle ut i fra våre interesser, og at de ikke vil forsøke å utnytte oss eller skade oss.

Istedenfor å presentere en definisjon av det noe vage begrepet sosial tillit som uansett ikke er fullt ut dekkende, har forskere forsøkt å gi en forklaring på hva dette fenomenet innebærer, gjennom å studere opprinnelsen og konsekvensene av denne formen for tillit. Mark E. Warrens skille mellom spesifikk og generalisert sosial tillit representerer en slik tilnærming (Warren 1999). Spesifikk sosial tillit er den tillit man kan ha til for eksempel nær familie og nære venner og som virker ekskluderende i forhold til andre grupper i samfunnet. Det som derimot ser ut til å lette samarbeid på tvers av grupper og fremme sosial kapital i et samfunn, er generalisert sosial tillit. Generalisert sosial tillit gjør det mulig å stole på fremmede mennesker, og muliggjør dermed dannelsen av komplekse sosiale nettverk og institusjoner i moderne samfunn (Warren 1999:9). Uslaner (2000:573) oppsummerer argumentet: “Generalized trust is the belief that other people can be trusted. Particularized trust is faith only in your own kind”. Det er generalisert sosial tillit som vil være studieobjektet for denne oppgaven.

Flere forskere skiller mellom sosial og politisk tillit (Hardin 1999; Newton 1999; Offe; 1999). På engelsk brukes ordet “trust” for å beskrive tillit mellom fremmede mennesker i et samfunn (generalisert sosial tillit), mens ordet “confidence” brukes for å beskrive de holdninger som mennesker har til det politiske systemet (Zmerli, Newton & Montero 2007:39-41). Dalton (2004) og Norris (1999) bruker begrepet politisk støtte (political support/ system support) som betegnelse på individers holdninger til det politiske systemet.

Sosial tillit og politisk tillit må derfor skilles fra hverandre, siden de er uttrykk for to ulike holdninger (Newton 1999:180). Mens sosial tillit er en mer grunnleggende form for tillit som ofte baserer seg på førstehåndserfaring med samhandling med andre mennesker, er politisk tillit i større grad en ”diffus” holdning (Easton 1975:446). Russel Hardin (1999:24) argumenterer derfor for at tillit til politiske institusjoner og autoriteter, verken er ønskelig eller mulig. Claus Offe er uenig med Hardin, og mener at politisk tillit er en reell holdning, men må forstås som en ”tynnere” form for tillit, enn sosial tillit. Denne formen for tillit innebærer i følge Offe en tro på at institusjonene i samfunnet vil opptre i henhold til våre interesser:

”Trusting institutions means something entirely different from trusting my neighbor. It means knowing the basic idea or good of an institution. It means knowing and recognizing as valid the values and form of life incorporated in institutions” (Offe 1999:70).

Min forståelse av politisk tillit bygger på Claus Offes tolkning. Samtidig vil jeg her basere meg på David Easton (1975:437) som vektlegger at politisk tillit ikke bør betraktes som et enkelt fenomen, men heller deles opp etter hva som er objektet for denne holdningen. David Easton trekker et skille mellom den politiske nasjonen, politiske autoriteter, og det politiske regimet. Norris (1999:16-21) følger Eastons rammeverk, men har lagt til en fjerde og en femte dimensjon i inndelingen. Hun skiller mellom tillit til den politiske nasjonen (nasjonal tilhørighet/ identifikasjon med nasjonen), tillit til regimets prinsipper (støtte til demokratiske idealer), tillit til regimets demokratiske utførelse (vurderinger av hvor godt man synes demokratiet fungerer), tillit til politiske aktører (valgte politiske ledere), og tillit til regimets institusjoner (nasjonalforsamling, regjering, rettsvesen og lignende (Norris 1999:16-21).

Tillit til den politiske nasjonen måles i survey- undersøkelser gjennom spørsmål om nasjonal stolthet og spørsmål om man ville gått med på å forsvare sitt land i krig. Tillit til regimets prinsipper gjelder demokratiske verdier, og måles gjennom spørsmål om man anser demokratiet som den ideelle styreform. Tillit til regimets demokratiske

utførelse dreier seg derimot om man er tilfreds med hvordan demokratiet fungerer i landet, mens tillit til politiske aktører (autoriteter) handler om å ha tillit til enkelte politikere eller andre aktører i politikken. Støtte til politiske institusjoner dreier seg derimot om støtte til de bærende institusjonene i demokratiet (Norris 1999:16-21).

Alle dimensjonene er viktige for et velfungerende demokrati, men tillit til politiske institusjoner er en mer grunnleggende og stabil holdning, enn de andre formene for tillit (Easton 1975:445). Samtidig er det langt mer alvorlig for demokratiet dersom det er manglende støtte i befolkningen til landets politiske institusjoner, enn ved manglende tillit til enkelte politikere som kan byttes ut av folket i valg (Dalton 2004:58). I denne masteroppgaven er det derfor tillit til politiske institusjoner som vil være i fokus.

Det er også interessant at flere undersøkelser finner at folk flest skiller mellom de ulike dimensjonene av politisk tillit når de svarer på spørsmål om tillit i spørreundersøkelser (Klingemann 1999; Dalton 1999; Dalton 2004). Å spesifisere hva som er objektet for holdningen politisk tillit, er derfor helt avgjørende for å kunne trekke konsistente slutninger. Et viktig poeng er at forskere finner at skepsis til politiske autoriteter er fullt ut forenlig med støtte til demokratiske verdier. Det vil si at en stadig økende andel mennesker i avanserte industrisamfunn er ”kritiske samfunnsborgere” (Norris 1999) eller ”misfornøyde demokrater” (Torcal & Montero 2006). Mange er misfornøyde med hvordan demokratiet fungerer, samtidig som de ikke ønsker noe alternativ til demokratiet som styreform. Mariano Torcal & José Ramon Montero (2006) mener derfor at ”politisk misnøye” er et godt ord for å beskrive et sammenfallende sett av holdninger til det politiske systemet. Torcal og Montero definerer politisk misnøye som ”en subjektiv følelse av maktesløshet, kynisme, og mangel på tillit til politiske prosesser, politikere og demokratiske institusjoner, men uten å stille spørsmål ved det politiske regimet” (Torcal & Montero 2006:6). Med andre ord innebærer ikke politisk misnøye nødvendigvis noen krise for demokratiet. Siden det i de aller fleste europeiske land vil være høy grad av støtte i befolkningen til demokratiske verdier, vil det altså

være mer meningsfullt å studere variasjoner i tillit til politiske institusjoner, når man sammenlikner på tvers av avanserte industrisamfunn (Listhaug & Ringdal 2008:134).

Flere forskere har stilt spørsmålet om det er noen sammenheng mellom sosial tillit og tillit til politiske institusjoner. Kenneth Newton finner liten støtte for dette i sin undersøkelse av sammenhengen mellom disse to formene for tillit (Newton 1999:185). Men senere forskning viser at mennesker med høyere generalisert sosial tillit, også har høyere tillit til politiske institusjoner (Denters, Gabriel & Torcal 2007; Olsen 2008; Zmerli, Newton og Montero 2007). Disse studiene tar for seg mange land. I kapittel 4 vil jeg undersøke videre om denne sammenhengen holder for Norge og Italia. Fører generalisert sosial tillit til høyere tillit til politiske institusjoner i de to landene, og er det ulikheter mellom disse effektene?

Jeg går nå videre til å beskrive politisk deltakelse og sammenhengen mellom politisk tillit og deltakelse, som vil danne den teoretiske bakgrunnen for analysen av sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse i Norge og Italia i det femte kapitlet av oppgaven.

2.1 Politisk deltakelse

”Political participation is at the heart of democracy” (Verba m.fl.1995a:1).

Forskning på politisk deltakelse har en lang tradisjon i statsvitenskap. Studier av politisk deltakelse var lenge opptatt med å forklare ulikheter i valgdeltakelse, men fra 1960 og 1970- tallet av kom protestaksjoner og demonstrasjoner til å prege det politiske klima. Dette skapte en ny agenda for forskningen. Til å begynne med ble protestaksjoner betraktet av forskere og andre kommentatorer som en utfordring til den tradisjonelle valgkanalen, og i verste fall som en trussel mot det etablerte politiske systemet. Dette skapte interesse for forskning på de ”nye” formene for politisk deltakelse (Jennings, W. Van Deth m.fl 1989; Olsen & Sætren 1980; Togeby 1989).

Forskningen fra 1970 og 1980 tallet etablerte et skille mellom konvensjonell og ukonvensjonell deltakelse. Konvensjonell deltakelse ble forstått som deltakelse knyttet opp mot den numeriske kanal, som deltakelse i valg, eller arbeid for et politisk parti. De nye formene for politisk deltakelse som demonstrasjoner, underskriftskampanjer, boikott, okkupering av offentlige bygninger o.s.v., ble beskrevet som ukonvensjonell og ble oppfattet som deltakelse utenfor de etablerte kanalene (Jennings m.fl 1989:26). Etersom protestaksjoner stadig har blitt en mer integrert del av det politiske liv i demokratiske land, har skillet mellom hva som regnes for konvensjonell og ukonvensjonell deltakelse, blitt noe utvannet (Van Aelst & Walgrave 2001:461). Likevel er konvensjonell og ukonvensjonell deltakelse fortsatt brukte begreper i forskning (Berglund, Kleven & Ringdal 2008; Dalton 2004; Norris 1999)

Forståelsen av politisk deltakelse henter inspirasjon fra Verba, Scholzman & Bradys (1995a:9) definisjon av politisk deltakelse: ”Politisk deltakelse er aktiviteter som har som formål eller som en konsekvens, enten direkte eller indirekte, å påvirke politikk”. Politisk deltakelse kan romme mye, og i nyere tid har det blitt stadig vanskeligere å definere hva som skal regnes som politisk deltakelse og andre former for sivil deltakelse. Denne oppgaven vil føye seg inn i rekken av studier som vektlegger politiske ressurser, verdier og individuelle motivasjonsfaktorer som forklaring på politisk deltakelse (Norris 2002:19). Det finnes også andre retninger som institusjonell teori, som vektlegger hvordan institusjonelle ordninger muliggjør eller legger begrensninger på politisk deltakelse, eller agent- teorier som i større grad fokuserer på hvordan partier og organisasjoner mobiliserer til politisk deltakelse (Norris 2002:19). Dette er også viktige perspektiver, men vil ikke bli behandlet spesifikt i denne oppgaven.

Forskere har ikke bare vært opptatt av å studere deltakelse i konvensjonelle og ukonvensjonelle former, men også deltakelse i den korporative kanal (Morales & Guerts 2007). I denne oppgaven er deltakelse i organisasjoner inkludert. Studier de siste årene har forsket mye på forholdet mellom sosial tillit og deltakelse i frivillige

organisasjoner, og i noen studier er sosial tillit og deltakelse i frivillige organisasjoner benyttet som ett og samme mål på sosial kapital (Norris 2002:149).

Jeg vil understreke at det er deltakelse i den korporative kanal som vil være studieobjektet for denne oppgaven. Med organisasjonsdeltakelse mener jeg organisasjoner som har et politisk formål. Det vil være snakk om deltakelse i frivillige organisasjoner (interesseorganisasjoner) og økonomiske organisasjoner (Lafferty 1984:51).

Ut i fra diskusjonen her, vil det være tre former for politisk deltakelse som vil vies oppmerksomhet i denne oppgaven: Valgkanaldeltakelse inkluderer de formene for politisk deltakelse som øves innenfor den numeriske kanal. Organisasjonsdeltakelse er betegnelsen på politiske aktiviteter som øves i den korporative kanal. Disse to formene for deltakelse er institusjonaliserte kanaler (Lafferty 1984:52). Til sist inkluderer jeg her en dimensjon for protestdeltakelse, en politisk aktivitet som øves utenfor de institusjonaliserte kanalene for politisk deltakelse.

2.2 Teoretisk diskusjon om sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse

“Interpersonal trust, political trust, and political participation, are – if at all – intertwined in a complex, not well understood fashion” (Kaase 1999:18).

Jeg siterer her Max Kaase, som er en av mange forskere som har forsøkt å forklare hvordan politisk tillit påvirker politisk deltakelse. Man kan ut i fra litteraturen skille mellom to ulike tilnærminger til sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse (Levi & Stoker 2001:486). En teoretisk tradisjon henter inspirasjon fra Almond & Verbas studie ”The Civic Culture”. For Almond & Verba var mistillit til det politiske systemet sammenfallende med apati og fremmedgjøring, og liten grad av politisk deltakelse (Almond & Verba 1963:309).

Studiene som følger i tradisjonen fra Almond & Verba, antar at høyere tillit til politiske institusjoner, vil føre til høyere politisk deltakelse, i det minste i aktiviteter som er knyttet opp mot valgkanalen (Levi & Stoker 2001:486). Putnam er blant dem og presenterer boken "Bowling Alone" fra 2000 tesen om at lav sosial og politisk tillit har ført til mindre politisk deltakelse i USA.

En alternativ tilnærming til studier av sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse, fokuserer på hvordan politisk mistillit kan føre til høyere politisk deltakelse (Levi & Stoker 2000:486). Den teoretiske antakelsen ble først presentert av Gamson Gamson hevdet i følge Craig (1980:190) at en kombinasjon av lav tillit til det politiske systemet, sammen med troen på egen evne til å øve innflytelse over politikken (intern politisk effektivitet), ville føre til høyere politisk deltakelse. Kombinasjonen av lav tillit, koblet med troen på egen evne til å påvirke politiske beslutninger kan være en viktig motivasjonsfaktor.

Senere studier har fokusert på hvordan politisk tillit påvirker ulike former for politisk deltakelse (Dalton 2004:173-177). På den ene siden kan det argumenteres for at de som har mer tillit til det politiske systemet med større sannsynlighet vil delta i valgkanalen, siden deltakelse i denne kanalen nødvendigvis forutsetter en tro på systemets respons. Samtidig kan mangel på tillit føre til økt sannsynlighet for protestdeltakelse, siden de som er misfornøyde med demokratiet vil søke en mulighet å uttrykke dette, gjennom å protestere mot det etablerte politiske systemet (Dalton 2004:172).

"It is unclear whether political action should be more common among those who are supportive of the political system or those who are critical of it, since both motivations have a sound theoretical rationale" (Dalton 2004:172).

Problemet er i følge Dalton (2004:171) at flere av de teoretiske antakelsene ikke har noen entydig støtte i empirisk forskning. Dette kan illustreres med noen eksempler på studier av politisk tillit og politisk deltakelse fra nyere tid:

Pippa Norris (1999) studerer sammenhengen mellom politisk tillit og ulike former for politisk deltakelse i mange land. Hun finner en svak, men positiv sammenheng mellom tillit til politiske institusjoner og deltakelse i valgkanalen. Hun finner også en svak positiv effekt av lav politisk tillit på protestdeltakelse (Norris 1999:263). Denne sammenhengen blir likevel veldig svak når hun kontrollerer for andre bakenforliggende variabler som kan ha en sammenheng med deltakelse, som alder og utdanning (Norris 1999:259).

Russel J. Dalton (2004) undersøker i likhet med Norris sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner og sannsynligheten for å delta i valgkanalen. Dalton finner en positiv korrelasjon mellom politisk tillit og deltakelse i valg i en rekke land (Dalton 2004:176). Italia og Norge er blant landene i utvalget. Dalton undersøker også om det er en sammenheng mellom politisk mistillit og sannsynligheten for å delta i protestaksjoner og demonstrasjoner, men finner liten støtte til denne hypotesen (Dalton 2004:177).

Max Kaase (1999:18) finner i sin studie av sammenhengen mellom sosial tillit, politisk tillit og protestdeltakelse i flere land i Europa, en negativ sammenheng mellom politisk tillit og protestdeltakelse. De som har lavere tillit til det politiske systemet, vil med større sannsynlighet delta i demonstrasjoner og liknende, sammenliknet med de som har høy tillit til det politiske systemet, hvilket stemmer overens med Gamsons hypotese.

Funnene fra *Norris, Walgrave & Van Aelst* (2006) i sin studie av protestadferd i Belgia, kommer til en viss grad i konflikt med funnene fra Kaase sin analyse. Forfatterne av studien spør om den teoretiske antakelsen at politisk mistillit øker sannsynligheten for protestdeltakelse. De som deltar i demonstrasjoner har ikke

nødvendigvis mindre tillit til politiske institusjoner, enn de som ikke deltar på denne måten. Forfatterne konkluderer derfor med at demonstrasjoner og lignende har blitt vanlig på tvers av mange ulike grupper i Belgia (Norris m.fl. 2006:302).

I en ny studie fra 2009 undersøker *Justyna Nyckowiak* om tillit til politiske institusjoner kan forklare noe av variasjonen i politisk deltakelse. Nyckowiak skiller ikke mellom deltakelse i valgkanalen og protestdeltakelse slik mange andre studier har gjort, men studerer heller om politisk tillit øker sannsynligheten for å delta politisk langs en rekke dimensjoner. Hun finner en positiv effekt av tillit til politiske institusjoner på politisk deltakelse. Nyckowiak inkluderer også utdanning som forklaringsfaktor, og finner at utdanning er en langt viktigere forklaringsfaktor enn politisk tillit (Nyckowiak 2009:61).

Studiene her viser noe blandede resultater om forholdet mellom politisk tillit og politisk deltakelse. Det illustrerer Daltons poeng om at mange ulike utfall vil være plausible. Når hypotesene om sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse utledes med Norge og Italia som case, vil det være mulig å teste ut noen av disse antakelsene under to svært ulike ”kontekster”, i et land der det er høy grad av tillit til det politiske systemet, og i et land der det er liten grad av tillit til det politiske systemet.

2.3 Om verdiorienteringer og sammenhengen med politisk tillit og politisk deltakelse.

Boks c i kausalmodellen som ble presentert innledningsvis viser at verdier har en plass i analysen som mellomliggende variabler. Verdier har fått større oppmerksomhet i samfunnsforskningen de siste tiårene. Da Ronald Inglehart presenterte sin teori om ”den stille revolusjon” i 1977, har interessen for forskning på verdier hatt sitt gjennombrudd (Flanegan 1982; Knutsen 2009; Van Deth & Scarbrough 1995).

Hvordan verdier skal forstås og studeres empirisk, råder det uenighet om blant forskere (Van Deth & Scarbrough 1995:21). Van Deth & Scarbrough definerer verdier som ” ikke direkte observerbare fenomener, som innehar moralske betraktninger og oppfatninger om det som er ønskelig” (Van Deth & Scarbrough 1995:28). Videre skriver Knutsen (2009:404), at “politiske verdier er foreskrevne overbevisninger som individer ønsker at skal implementeres i det politiske systemet, og inkluderer de formene for politisk deltakelse som individer søker å påvirke politikken gjennom”. Gabriel (1995:358) mener også at verdier har implikasjoner for adferd, ved at de er med på å forme et videre sett av holdninger.

I denne oppgaven studerer jeg et sett av ulike verdier i sammenheng med holdninger til det politiske systemet og politisk deltakelse i Norge og Italia. Den første er den religiøs sekulære verdidimensjonen som springer ut av den nasjonale revolusjon, som skapte en konflikt mellom de religiøse og de sekulære. Den industrielle revolusjon brakte med seg en økonomisk interessekonflikt, og ga opphav til økonomisk høyre-venstreverdidimensjonen. Denne verdidimensjonen henspiller på hvorvidt staten skal spille en aktiv rolle i å sikre økonomisk likhet, eller om mer skal overlates til privat initiativ. Den religiøs- sekulære verdidimensjonen og den økonomiske høyre-venstredimensjonen omtales ofte som ”old politics”, siden de har røtter tilbake til konfliktstrukturen i industrialiserte samfunn (Knutsen 2009:404).

De tre nye verdidimensjonene faller inn under ”new politics”, siden de har sitt opphav i det postmoderne samfunnet (Knutsen 2009:404). Da Ronald Inglehart kom med boken ”Den stille revolusjon” i 1977, presenterte han en teori om generasjonsbasert politisk verdiendring. Inglehart bygger opp sin hypotese omkring en knapphetshypotese og en sosialiseringshypotese. Eldre generasjoner, vokst opp i en tid med knapphet på materielle goder, vil prioritere verdier som sikrer økonomisk trygghet (Inglehart 1977:23). Mens materialisme betyr en støtte til det etablerte, representerer postmaterialisme en utfordring til de etablerte strukturene i samfunnet. Postmaterialister prioriterer verdier som selvrealisering, aktelse og tilhørighet, og er mer tilbøyelige til å ta i bruk nye former for politisk deltakelse. ”Den stille revolusjon”

forespeiler en prosess der stadig flere mennesker vil kunne defineres som postmaterialister, etter hvert som nye generasjoner vokser opp med nye verdiprioriteringer (Inglehart 1977).

Scott C. Flanegan utfordret senere Ronald Ingleharts teori om ”den stille revolusjon”. Flanegan (1982:434) hevdet at verdiendring i avanserte industrisamfunn kunne observeres langs to dimensjoner: det ene var et skifte fra prioriteringer av økonomiske verdier til ikke- økonomiske verdier (Jmf. Ingleharts MPM). Den andre var et skifte i sosiale verdier, fra mer tradisjonelle verdier med vektlegging av orden og sikkerhet, moral, og disiplin til frihetlige verdier med vekt på autonomi, åpenhet, og selvrealisering. Denne verdidimensjonen omtales som Frihetlig- autoritær.

En tredje måte å forstå verdiendring i avanserte industrisamfunn representeres ved den grønne verdidimensjonen (vekst- vern). Konflikten mellom de som vektlegger økonomisk vekst og de som prioriterer miljøvern, er i dag til stede i de fleste avanserte industrisamfunn, og i flere land har denne verdikonflikten ført til etablering av egne miljøpartier (Knutsen & Kumlin 2005:126).

På bakgrunn av gjennomgangen her, er det fem ulike verdiorienteringer jeg vil analysere videre i oppgaven:

- 1) Religiøse- sekulære verdier
- 2) Økonomisk høyre- venstre verdier
- 3) Materialisme- postmaterialisme
- 4) Frihetlig- autoritær
- 5) Vekst- vern dimensjonen (grønne verdier).

Verdier har relevans for oppgavens problemstilling av flere årsaker. For det første er verdier viktige for dannelsen av holdninger til det politiske systemet: noen verdier er mer forenlig med støtte til det etablerte (som autoritære og materialistiske verdier), mens andre er mindre forenlig med slik støtte (som postmaterialisme og frihetlige verdier). Samtidig betyr det å ha en verdi at man ønsker at denne skal være

implementert i det politiske systemet, og dette kan igjen være med på å danne en positiv eller negativ holdning, avhengig av hvilke verdier som er reflektert i det politiske systemet.

Verdier er også viktige for å forklare variasjoner i politisk deltakelse. Inglehart (1977:293) argumenterte tidlig for at en postmaterialistisk verdiorientering var forenlig med høy grad av politisk deltakelse, og særlig deltakelse utenfor tradisjonelle kanaler. Andre forskere har senere kunnet dokumentere at nye verdier har en sammenheng med nye former for politisk deltakelse. Disse problemstillingene kommer jeg tilbake til i kapittel 4 og kapittel 5.

3 Data, Metode og Operasjonaliseringer

3.1 Innledning

”If political support is analogous to support for a sports team (or the sport itself), then support levels should influence participation in politics. The complication, however, is that research yields mixed results on this relationship” (Dalton 2004:171).

I forrige kapittel gikk jeg gjennom den teoretiske begrunnelsen for hvorfor tillit til det politiske systemet forventes å ha en effekt på politisk deltakelse, og hva tidligere forskningsresultater viser. I dette kapitlet går jeg videre med å redegjøre nærmere for de metodiske utfordringene knyttet til analysen, og diskuterer operasjonaliseringene av de ulike variablene.

Det er først og fremst nødvendig å påpeke at i studier av sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse, vil det være problematisk å fastslå retningen på kausalforholdet. Robert D. Putnam (1993) hevdet i sin studie av ulike regioner av Italia, at deltakelse i frivillige organisasjoner (i bred forstand) bidro til utvikling av sosial kapital. Men som Jonathan Grix påpeker, er det like sannsynlig å anta at de som deltar i frivillige organisasjoner, allerede er de menneskene som har høyest tillit. De som deltar mest, tilhører gjerne middelklassen og er svært godt utdannet (Grix 2001:197). Jeg vil ikke kunne avdekke med full sikkerhet om de som deltar, deltar fordi de har høyere tillit, eller om de gjennom å delta lærer å bli mer tillitsfulle.

Jeg oppfatter ”tillit til politiske institusjoner” som en latent holdningsvariabel, og ut i fra kausalmodellen som ble introdusert innledningsvis, spør jeg om individers plassering i sosial struktur, verdier og sosial tillit har betydning for hvem som har tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia. I andre del av analysen spør jeg om politisk tillit påvirker hvem som deltar i Norge og Italia, og om sammenhengen mellom politisk tillit og politisk deltakelse er ulik i de to landene. Jeg er enig med Inglehart og Welzel (2004:3) som argumenterer for nytten av å studere underliggende verdidimensjoner i sammenheng med holdninger:

”It is useful to focus on survey questions that tap deeply seated values, and beliefs, rather than opinions that fluctuate from day to day”.

Metoden som vil benyttes i denne masteroppgaven er regresjonsanalyse. Hensikten med å benytte regresjonsanalyse er å kunne avdekke hvilke uavhengige variabler som skaper variasjon i den avhengige (Skog 2004:114). Jeg vil benytte sekvensiell regresjon i begge analysekapitlene. Ved å benytte sekvensiell regresjon med en kausalmodell som utgangspunkt, vil jeg ha mulighet til å studere den relative effekten av variablene og sammenlikne direkte og indirekte effekter på tvers av de to landene. I avsnitt 3.2. og 3.3. vil jeg gå nærmere inn på hvordan de ulike variablene har blitt operasjonalisert for analysen. Operasjonaliseringene av de avhengige variablene politisk tillit og politisk deltakelse, og verdidimensjonene bygger videre på diskusjonen fra forrige kapittel. Før operasjonaliseringene presenteres og drøftes fra avsnitt 3.3, vil jeg først si noe mer om datagrunnlaget analysen hviler på, og hvorvidt validitet og reliabilitet er godt nok sikret.

3.2 Datagrunnlag, validitet og reliabilitet

Dataene som benyttes i denne masteroppgaven er hentet fra World Value Survey (WVS)¹. En av fordelene med å benytte data fra WVS er at dette er data som er sikret god kvalitet ved at intervjuene er utført på profesjonelt vis. WVS har også en bred dekning av variablene som er relevante for oppgavens problemstilling: tillit til politiske institusjoner og politisk deltakelse, og ulike verdidimensjoner. I WVS stilles det også spørsmål om folk har tillit til et sett av ulike politiske institusjoner. Flere indikatorer er med på å sikre høyere reliabilitet og redusere tilfeldige målefeil, samtidig som dette er med på å øke validiteten til undersøkelsen, ved at flere sentrale deler av problemstillingen dekkes (Hellevik 2002:309).

---

¹ Undersøkelsen fra Norge er fremdeles rimelig fersk. Datainnsamlingen ble avsluttet i mars 2007, og NSD har derfor gitt tilgang til å benytte disse datatene. De norske dataene ble så skjøtet sammen med de italienske dataene, som er hentet fra World Value Survey sin hjemmeside.

I WVS er nesten alle institusjonene som Pippa Norris nevner som en del av ”system support”- dimensjonen, dekket². Det er likevel noe problematisk at de indikatorene som benyttes i WVS kun har en firedelt skala, da finglyderte skalaer der respondentene har flere valgmuligheter, gjerne er med på å gi økt reliabilitet (Alvin & Krosnik 1990:139). Spørsmålene om politisk deltakelse er også relativt godt dekket, ved at respondentene svarer på om de har deltatt eller deltar i en rekke politiske aktiviteter: fra deltakelse i valg til deltakelse i ulike organisasjoner. Det bør påpekes at deltakelse gjennom den numeriske kanal (valgkanalen) ikke er like godt dekket i WVS, som de andre indikatorene på deltakelse.

Når det gjelder ytre validitet, og potensialet for å kunne generalisere, er det ofte et problem med italienske survey- undersøkelser at de har en stor andel respondenter som ikke oppgir svar på spørsmålene (Sani 1989). Enheter med manglende verdi har i de fleste tilfeller blitt håndtert ved å tildele dem gyldig verdi på bakgrunn av hva de har svart på andre spørsmål, når jeg opprettet indeksene. Ellers har enhetene med manglende verdi blitt tildelt gjennomsnittsverdi. På de avhengige variablene hvor det ikke har vært grunnlag for å tildele erstatningsverdi, utelates enhetene fra analysen.

Det er i alt 1025 enheter i det norske utvalget og 1012 enheter i det italienske utvalget, så potensialet for å kunne generalisere er godt. Siden analysen er en komparativ studie av to land, vil det kun være mulig å generalisere til den italienske og den norske befolkningen på bakgrunn av de funnene som gjøres her. Siden tidsrommet for analysen er begrenset, er også muligheten for å generalisere i tid, begrenset. Generalisering er også begrenset innenfor den kausalmodellen som ble presentert i introduksjonskapitlet.

3.3 Operasjonalisering av de avhengige variablene

I dette avsnittet vil jeg diskutere operasjonaliseringene av de avhengige variablene. Jeg begynner med *tillit til politiske institusjoner* som analyseres som avhengig variabel i

---

² Den eneste indikatoren som mangler fra Norris sin dimensjon er ”politikere, men til gjengjeld er politiske partier dekket i WVS.

kapittel 4. Deretter vil jeg diskutere operasjonaliseringen av *politisk deltakelse*, som analyseres som avhengig variabel i kapittel 5.

3.3.1 Tillit til politiske institusjoner

Operasjonaliseringen av politisk tillit bygger på Easton og Norris sitt teoretiske rammeverk, som jeg allerede har diskutert i kapittel 2 (Easton 1975; Norris 1999). I WVS blir respondentene bedt om å rangere hvor høy tillit de har til en rekke politiske institusjoner, og dette gir god mulighet til å fange opp flere aspekter ved det Norris kaller ”support for regime institutions” (Norris 1999:19). Jeg gjengir her den norske spørsmålsformuleringen:

Jeg skal nå lese opp en del av de institusjonene vi har i samfunnet vårt. Kan du for hver institusjon jeg leser opp, fortelle meg om du har svært stor tiltro, ganske stor tiltro, ikke spesielt stor tiltro, eller ikke tiltro til den i det hele tatt?

- *Politiet*
- *Forsvaret*
- *Domstolene*
- *Regjeringen*
- *Politiske partier*
- *Stortinget*
- *Offentlige etater*

Verdier: 1 = svært stor tiltro, 2 = ganske stor tiltro, 3 = ikke spesielt stor tiltro, 4 = ikke tiltro i det hele tatt.

De fleste forskere baserer studier av tillit til politiske institusjoner på David Easton (1975) sin inndeling av ulike nivåer av politisk støtte som jeg allerede har diskutert i kapittel 2. Det er imidlertid en pågående debatt om hvorvidt man bør studere tillit til politiske institusjoner som et endimensjonalt eller flerdimensjonalt fenomen. Dalton (2004:59) inkluderer parlamentet, politiske partier, offentlige etater, regjeringen og

domstolen i sin analyse, og finner at disse til sammen utgjør en dimensjon. Norris (1999:222) operer med en indeks der hun inkluderer parlamentet, offentlige etater, domstolene, politiet og forsvaret i sin analyse.

Zmerli, Newton & Montero (2007:41) argumenterer i likhet med Norris for at tillit til politiske institusjoner må forstås som et endimensjonalt fenomen der tillit til en politisk institusjon har en tendens til å ”forplante” seg i flere. Denters, Gabriel & Torcal (2007:68) finner at politisk tillit utgjør et tredimensjonalt fenomen, der skillet går mellom politiske aktører (politikere og politiske partier), institusjoner (parlamentet og regjeringen), samt tillit til staten ordensinstitusjoner (byråkratiet, rettsvesenet og politiet). Listhaug og Wiberg (1995:306) utfører en serie faktoranalyser og argumenterer for et skille mellom ordensinstitusjoner (forsvaret, rettsvesenet og politiet) og politiske institusjoner. Listhaug & Ringdal (2008:143) finner det samme mønsteret i en senere studie der de benytter data fra European Social Survey.

Jeg benytter her derfor faktoranalyse for å avdekke om ”tillit til politiske institusjoner” bør studeres som et todimensjonalt eller flerdimensjonalt fenomen. Analysen som utføres her er prinsippal faktoranalyse. Kaiser- Meyer Olkin viser i begge tilfeller at indikatorsettets korrelasjonsmønster gir et tilfredsstillende utgangspunkt for å utføre faktoranalysen, med verdier på 0,810 for Norge og 0,825 for Italia (Hair 1998:99). Ved å benytte Kaisers kriterium som sier at bare faktorer med egenverdi over 1 skal regnes med, viser resultatene at to faktorer er gyldige. Både analysen for landene separat og for alle enhetene samlet, viser at de to faktorene forklarer godt over 60 % av indikatorsettets varians. Den første faktoren forklarer rundt 45 % og den andre faktoren rundt 16-17 %.

Tabell 3.1 viser faktorladningene for begge land. Faktorladninger er korrelasjoner mellom den originale variabelen og faktoren (Hair 1998:111). Utgangspunktet er at faktorladninger over 0,30 regnes som relevante, men Hair (1998:111) påpeker at dette er ganske konservative kriterier kun basert på statistiske vurderinger, og at andre vurderinger også må spille inn, når antall faktorer velges ut. En inspeksjon av

faktorstrukturen etter at faktorene er rotert, viser et tydelig mønster for de fire første indikatorene: I begge land lader parlamentet, regjeringen, politiske partier og offentlige etater høyt på faktor 1, og lavt på faktor 2. Dette gir en sterk indikasjon på at de fire første indikatorene utgjør en politisk tillitsdimensjon i begge land. De tre neste indikatorene har et litt mer uklart mønster. I Italia lader forsvaret og politiet høyt på faktor 2 og lavt på faktor 1, mens domstolen lader likt på begge faktorer. I Norge lader forsvaret lavt på begge dimensjoner, mens domstolen og politiet begge lader høyt på den første dimensjonen.

Tabell 3.1. Faktorladninger: tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia¹

Indikatorer på politisk tillit	Faktor 1 Norge	Faktor 2 Norge	Faktor 1 Italia	Faktor 2 Italia	Faktor 1 Begge	Faktor 2 Begge
Parlamentet	0,815	0,212	0,816	0,153	0,816	0,183
Regjeringen	0,733	0,256	0,723	0,181	0,723	0,260
Politiske partier	0,648	0,170	0,705	0,265	0,710	0,181
Byråkratiet	0,463	0,286	0,638	0,212	0,599	0,233
Rettsvesenet	0,272	0,533	0,458	0,430	0,441	0,432
Militæret	0,288	0,281	0,134	0,790	0,126	0,873
Politiet	0,152	0,883	0,187	0,524	0,192	0,401
Egenverdier	3.179	1.035	3.389	1.147	3.357	1.087

¹⁾ Analysen ble utført med ortogonal rotasjon (vinkelrett 90%). Enheter med manglende verdi på en av indikatorene, ble erstattet med gjennomsnittet til de øvrige enhetene med gyldig verdi på indikatorene.

På bakgrunn av diskusjonen rundt tidligere funn og funnene fra faktoranalysen, velger jeg å opprette to indekser. Selv om mønsteret til faktorladningene er noe uklart når landene analyseres separat, viser analysen med alle enhetene samlet, at både militæret og politiet lader høyt på faktor 2, mens rettsvesenet har like sterke ladninger på begge faktorer. Reliabilitetstest Cronbachs Alpha som er et mål på indre konsistens, viser tilfredsstillende resultater: for den første indeksen (0,829), og for den andre indeksen (0,605).

En inspeksjon av fordelingen på de ulike indikatorene i tabell 3.1 viser at de tre ordensinstitusjonene har høyere tillit i befolkningen i begge land. Det kan derfor virke som at tillit til ordensinstitusjoner ikke nødvendigvis ”forplanter” seg i tillit til politiske institusjoner, slik Newton, Zmerli og Montero (2007) argumenterer for. Jeg vil derfor begrunne valget med at det kan være det finnes ulikheter i hva som skaper tillit til disse institusjonene. Dette vil undersøkes videre i kapittel 4.

Jeg oppretter derfor to indekser der den ene kalles ”Tillit til politiske institusjoner” (Den politiske tillitsdimensjonen). Den andre indeksen kaller jeg ”Tillit til ordensinstitusjoner” (Ordenstillitsdimensjonen). Begge indeksene opprettes som likeveide additive indekser, med en skala fra 0 til 10, der 10 betyr svært stor tillit, mens 0 betyr ingen tillit i det hele tatt.

Tabell 3.2. Tillit til Politiske institusjoner, gjennomsnitt og Pearsons r.

Tilli til politiske Institusjoner	Italia	Norge	Totalt	R
Gjennomsnitt	3,73	5,06	4,40	.338*** ²
N	1004	1010	2014	

²⁾ Pearsons’ r når land er kodet: Italia=0, Norge=1.

Tabell 3.2 viser gjennomsnittlig tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia. Som forventet ligger gjennomsnittlig tillit høyere for Norge enn for Italia. Tallene stemmer overens med Listhaug og Ringdals funn fra en nyere studie (2008:142). De to forskerne finner at Norge sammen med de andre nordiske landene, har høyere gjennomsnittlig tillit i befolkningen enn andre europeiske land (Listhaug & Ringdal 2008:141). Italia er ikke med blant landene i Listhaug og Ringdals undersøkelse, men ligger omtrent på samme tillitsnivå som land som Portugal, Spania og flere østeuropeiske land.

Tabell 3.3. Tillit til ordensinstitusjoner, gjennomsnitt og Pearsons r.

Tillit til ordens- Institusjoner	Italia	Norge	Totalt	R
Gjennomsnitt	5,84	6,64	6,25	.202***
N	1007	1012	2019	

Tabell 3.3. viser gjennomsnittlig tillit til ordensinstitusjoner i Norge og Italia. Sammenliknet med tabell 3.2, ser man at tillit til ordensinstitusjoner er betydelig høyere enn tillit til politiske institusjoner i begge land. Funnene her stemmer overens med Listhaug og Ringdal (2008:141-142) som finner at ordensinstitusjoner generelt har høyere tillit i befolkningen i en rekke europeiske land. Det samme finner Paolo Segatti (2008:2). Tabell 3.3. viser i likhet med tabell 3.2 at det er en klar forskjell på Norge og Italia: nordmenn har i gjennomsnitt høyere tillit til ordensinstitusjoner enn italienerne. Forskjellen mellom nordmenn og italieneres ”ordenstillit” er imidlertid ikke så stor sammenliknet med den politiske tillitsdimensjonen.

3.3.2 Politisk deltakelse

Verba, Schlozman og Brady påpekte vanskelighetene med å operasjonalisere politisk deltakelse: problemene begynner med avgrensning, siden det er vanskelig å si hvor grensene for hva som kan regnes for politisk og ikke-politisk deltakelse skal gå (Verba, Schlozman & Brady 1995a:40). I mange tilfeller kan ikke-politisk deltakelse i sivilsamfunnet ha en positiv effekt på politisk deltakelse, ved at deltakelse i sivile organisasjoner kan fungere som en arena for læring, og stimulere til politisk deltakelse. Dette gjør det umulig å holde politisk deltakelse helt adskilt fra andre former for sivil deltakelse (Verba, Schlozman & Brady 1995a:40). Likevel skriver forfatterne:

”By political participation we refer simply to activity that has the intent or effect of influencing government action- either directly by affecting the making or implementation of public policy or indirectly by influencing the selection of people who make those policies” (Verba, Schlozman & Brady 1995a:38).

Fordelen med denne definisjonen er at den er ganske vid, samtidig som den er snever nok til å utelate alle former for deltakelse som det vanskelig kan argumenteres for at er av politisk karakter, som for eksempel deltakelse i sportsforeninger eller fritidsklubber. Som påpekt i kapittel 2, har forskere ofte studert deltakelse gjennom å fokusere på deltakelse gjennom konvensjonelle og ukonvensjonelle kanaler (Dalton 2004; Marsh 1990; Norris 1999; Jennings m.fl 1989). Her vil jeg rette fokuset på tre former for deltakelse: deltakelse gjennom valgkanalen, protestdeltakelse, og organisasjons - deltakelse. Dette gir analysen et bredt utgangspunkt, og mulighet til å studere hvordan politisk tillit kan påvirke ulike former for deltakelse i de to landene.

Valgkanaldeltakelse

Den første formen for deltakelse er aktivitet som er forbundet med den numeriske kanal. *Deltakelse gjennom valgkanalen* ble operasjonalisert ut i fra spørsmål fra WVS der respondentene blir bedt om å oppgi om de har deltatt ved siste nasjonale valg, og om de er medlem (aktivt eller ikke aktivt) av et politisk parti. Det er ingen tvil om at denne typen deltakelse faller inn under definisjonen *politisk* i Verba og Scholzman's forstand: slik deltakelse forutsetter en slags påvirkning eller forsøk på å påvirke politikk, enten direkte ved å være aktiv medlem av et parti, eller mer indirekte gjennom passivt å støtte et parti eller delta i valg. Jeg gjengir her spørsmålsformuleringen fra den norske verdiundersøkelsen:

Stemte du ved siste nasjonale valg?

- 1) *Ja*
- 2) *Nei*

Nå skal jeg lese opp en liste med frivillige organisasjoner og foreninger. Kan du for hver enkelt si hvorvidt du er aktivt medlem, passivt medlem eller ikke medlem i det hele tatt?

Verdier: 1 = aktivt medlem, 2 = passivt medlem, 3 = ikke medlem

Variabelen ”deltatt i valg”, ble kodet 0 og 1 der de respondentene som har deltatt i valg får verdien 1, mens de som ikke har deltatt får verdien 0. Variabelen ”partideltakelse” ble kodet fra 0 til 2, der de som ikke er medlem (verken aktivt eller passivt) får verdien 0, mens de som deltar passivt får verdien 1. De som deltar aktivt får verdien 2. Jeg opprettet deretter en additiv indeks ved å summere de to indikatorene på ”valgkanaldeltakelse”. Indeksen for valgkanaldeltakelse tar verdier fra 0 til 3, der 0 betyr at man ikke har deltatt verken i valg eller er medlem av et parti, men den høyeste verdien 3, betyr at man både har deltatt i valg og er aktivt medlem av et parti.

Protestdeltakelse

Protestdeltakelse ble operasjonalisert ved å benytte tre indikatorer som forteller om respondentene har deltatt i noen aktiviteter som ikke er knyttet opp mot valgkanalen, og som ofte innehar et element av protest (delta i boikott, demonstrasjoner o.l). I den nyeste utgaven av WVS finnes tre indikatorer på protestdeltakelse som ofte har blitt benyttet i empirisk forskning, sammen med, eller uten andre indikatorer (Berglund Kleven & Ringdal 2008; Listhaug & Grønflaten 2007; Jennings m.f.l.1989). I denne utgaven av WVS finnes ingen indikatorer på protestdeltakelse som grenser mot hva som kan regnes for ulovlig (som for eksempel å okkupere offentlige bygninger). Protestdeltakelse ble derfor operasjonalisert gjennom spørsmål om respondentene har, eller kunne tenke seg å delta i en av følgende former for *lovlige* aktiviteter³:

Jeg skal nå lese opp en del former for politiske handlinger som folk kan delta i. Kan du for hver av dem, fortelle om du faktisk har vært med på det noen gang, om du kan tenke deg å være med på det, eller om du aldri under noen omstendigheter vil være med på det?

- *Skrive under på en underskriftsliste*
- *Delta i kjøpsboikott*
- *Delta i lovlige demonstrasjoner*

---

³ Jeg utførte faktoranalyse med varimax rotasjon, og fant at de tre indikatorene som forventet ladet på kun en dimensjon.

Verdier: 1 = har vært med, 2 = kan tenke meg å være med, 3 = vil aldri under noen omstendighet være med.

Siden formålet i denne oppgaven er å forklare adferd, velger jeg å skille mellom de som faktisk har deltatt i en av de øvrige aktivitetene og de som aldri ha deltatt, uten å ta hensyn til respondentenes eventuelle ”protestpotensial” (verdi 2)⁴.

Operasjonaliseringen bygger på Berglund, Kleven og Ringdals mål på ukonvensjonell deltakelse (Berglund, Kleven & Ringdal 2008:114). Berglund, Kleven og Ringdal (2008:115) summerer hvor mange ulike former for ukonvensjonell deltakelse en respondent oppgir å ha vært med på. Med 3 ulike alternativer, gir dette en skala fra 0 til 3, der 0 betyr at respondentene aldri har deltatt i noen av aktivitetene, mens 3 betyr at respondentene har deltatt i alle de tre øvrige aktivitetene.

Organisasjonsdeltakelse

Den avhengige variabelen *Organisasjonsdeltakelse* måler grad av deltakelse gjennom den korporative kanal. Variabelen ble operasjonalisert på bakgrunn av spørsmål om respondentene er medlem (aktivt eller ikke aktivt) av en frivillig organisasjon. Med organisasjonsdeltakelse er avgrensingsproblemet stort. Hvilke organisasjoner skal regnes for politiske og hvilke går ikke under denne definisjonen? I WVS er det spurt om deltakelse i en rekke ulike organisasjoner. Dette er både organisasjoner som er tett forbundet med politikk, mens andre i mindre grad kan hevdes å være forbundet med politikk.

Verba, Schlozman og Brady løser dette avgrensingsproblemet ved å definere som politiske, de organisasjonene som respondentene selv oppgir at har et politisk formål (Verba, Schlozman & Brady 1995:59). Noen studier operer med en bred definisjon av deltakelse i frivillige organisasjoner, siden slik deltakelse forventes å ha en positiv

---

⁴ I WVS er dette spørsmålet stilt rett etterpå, men med en annen formulering: det spørres da om respondentene har deltatt i en av de øvrige aktivitetene de siste 5 år. Det ville vært ønskelig å benytte dette målet, da det kunne sikre høyere reliabilitet, men dessverre var ikke dette spørsmålet stilt i den italienske utgaven av WVS.

effekt på utvikling av sosial kapital (Morales & Guerts 2007:136). Her vil jeg operere med en litt snevrere definisjon, siden det er sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner og *politisk deltakelse* som er i hovedfokus. Jeg velger å utelate sportsforeninger, kunstforeninger og religiøse organisasjoner fra definisjonen da deltakelse i slike organisasjoner som regel ikke er motivert primært ut i fra et ønske om å påvirke politisk.

Ulempen ved å benytte en bred definisjon på organisasjonsdeltakelse slik Morales og Guerts (2007:129) gjør, er at jeg vil komme til å overvurdere hvor mange som faktisk er politisk aktive⁵. De organisasjonene jeg står igjen med, er organisasjoner som det er mulig å argumentere for at vil ha et politisk formål. Spørsmålet som respondentene ble stilt, lyder som følger:

Nå skal jeg lese opp en liste med frivillige organisasjoner og foreninger. Kan du for hver enkelt si hvorvidt du er aktivt medlem, passivt medlem eller ikke medlem i det hele tatt?

- *Fagforening*
- *Miljøvernorganisasjon*
- *Yrkesorganisasjon*
- *Hjelpe- eller veldedighetsorganisasjon*
- *Forbrukerorganisasjon*

Verdier: 1 = aktivt medlem, 2 = passivt medlem, 3 = ikke medlem

Variabelen organisasjonsdeltakelse opprettes etter samme prinsipp som variabelen valgkanaldeltakelse. Hver variabel kodes 0 for ikke medlemskap, 1 for passivt medlemskap og 2 for aktivt medlemskap. De fem variablene ble så summert til en likeveid additiv indeks. Denne operasjonaliseringen fanger opp at de som er mest

---

⁵ Morales og Guerts finner at hele 96 % av alle nordmenn er aktive i en organisasjon. De opererer med et mål som også inkluderer sportsforeninger og fritidsklubber.

politisk aktive, gjerne er medlem av flere organisasjoner samtidig (Morales & Guerts 2007:140). Samtidig spiller det liten rolle hvorvidt en person er medlem av 2 eller flere organisasjoner. Den opprettede indeksen tar derfor 5 verdier, i stedet for 10⁶.

Tabell 3.4. Ulike former for Politisk deltakelse. Gjennomsnitt og Pearsons r.

Politisk deltakelse ³⁾		Norge	Italia	R
Valgkanaldeltakelse	Gjennomsnitt	3,29	3,01	.025
	N	1025	1012	
Protestdeltakelse	Gjennomsnitt	4,03	3,64	.055
	N	1022	976	
Organisasjonsdeltakelse	Gjennomsnitt	4,11	2,12	.292***
	N	1025	1212	

³⁾ Verdiene på indeksene ble transformert om, slik at hver indeks har en skala fra 0 til 10.

Tabell 3.4 viser at det er ganske små forskjeller mellom nordmenn og italienere når det gjelder grad av politisk deltakelse. Det er kun veldig små forskjeller i deltakelse i valgkanalen og i protestdeltakelse. Den eneste signifikante forskjellen mellom italienere og nordmenns deltakelse er organisasjonsdeltakelse. I kapittel 5 kommer jeg tilbake til spørsmålet om forskjellen i organisasjonsdeltakelse mellom nordmenn og italienere.

---

⁶ William Lafferty (1984) argumenterer for at det er interessant å skille mellom ulike typer av organisasjoner i den korporative kanal: økonomiske organisasjoner og frivillige organisasjoner. Jeg utførte en faktoranalyse for å vurdere om organisasjonsdeltakelse burde studeres som to dimensjoner. Jeg fant kun 1 faktor med egenverdi over 1 i begge land. Jeg opprettet likevel to indekser for å se om disse korrelerte ulikt med de to tillitsdimensjonene. Da det ikke var noen relevante forskjeller, valgte jeg å kun opprette en indeks for organisasjonsdeltakelse. Det faktormønsteret jeg finner er det samme som Norris (2002:196) finner i sin studie.

3.3.3 Verdidimensjoner

I dette avsnittet presenterer jeg hvordan jeg har gått frem for å operasjonalisere de fem verdiorienteringene i analysen. De to første dimensjonene (religiøs- sekulær og økonomisk høyre- venstre) hører til innunder *old politics*. Vekst- vern, materialisme- postmaterialisme og frihetlig- autoritær er alle verdiorienteringer som faller innunder *new politics* (Knutsen & Kumlin 2005:126).

Religiøs- sekulær

Verdidimensjonen religiøs- sekulær operasjonaliseres gjennom spørsmål som måler respondentenes grad av religiøs overbevisning. Respondentene ble bedt om å angi hvorvidt de anser gud som en viktig del av sitt liv. Skalaen går fra 0-10 der 0 betyr ingen eller svært liten grad av religiøs overbevisning, mens 10 indikerer en svært høy grad av religiøs overbevisning⁷.

Økonomisk høyre- venstre

Denne verdidimensjonen har sitt utspring i det industrialiserte samfunnet, der klassekonflikt sto sentralt for folks politiske preferanser (Knutsen 1995:160). Det finnes tre spørsmål i spørreskjema som tapper denne verdidimensjonen. De som plasserer seg på høyresiden av denne dimensjonen setter sin lit til det frie markedet, er i mot statlig regulering og at staten skal bruke midler på å utjevne sosiale forskjeller. På motsatt side står de som mener at staten har en aktiv rolle å spille i å sikre overordnede mål som økonomisk utvikling og økonomisk utjevning (Knutsen 1995:161). Skalaen på denne variabelen går fra 0 til 10, der 0 representerer et venstreorientert standpunkt og 10 et høyreorientert standpunkt. Variabelen opprettes som en additiv indeks basert på tre spørsmål i spørreskjema.

---

⁷ Spørsmålsformuleringene for de ulike verdidimensjonene finnes i Appendix.

Materialisme- postmaterialisme (MPM)

Materialisme- postmaterialisme dimensjonen skiller mellom dem som vektlegger materialistiske verdier som sikkerhet og økonomisk trygghet, fra dem som vektlegger postmaterielle verdier som for eksempel selvrealisering og livskvalitet. I spørreskjema finnes tre verdi- batterier. Hvert batteri består av to postmaterialistiske og to materialistiske påstander. Fra disse skal respondentene rangere en påstand på første plass og en påstand på andre plass. Hver post- materialistiske verdi er gitt skåren 2 hvis den er rangert på førsteplass, skåren 1 hvis den er rangert på andreplass og 0 hvor den ikke er rangert på første- eller andre plass. Fem av de postmaterialistiske slås sammen til en additiv indeks som tar verdier fra 0 til 10, der høyeste verdi betyr en postmaterialistisk verdiorientering⁸.

Frihetlig- autoritær

Frihetlig- autoritær dimensjonen operasjonaliseres gjennom fem påstander som er ment å måle om individer har det Flanegan omtaler som en moderne bevissthet eller en tradisjonell bevissthet (Flanegan 1982:409). Typiske eksempler på frihetlige verdier er åpenhet, autonomi og selvrealisering. Eksempler på autoritære verdier er vektlegging av sikkerhet og orden, respekt for autoriteter, disiplin, pliktighet og sterk tro på moral og tradisjon (Knutsen & Kumlin 2005:126). I spørreskjema finnes i alt fem indikatorer som er kodet 1 og 0. Disse ble koblet sammen til en additiv indeks som tar verdier fra 0 til 10, der 0 indikerer en svært autoritær verdiorientering og 10 en veldig frihetlig verdiorientering.

Vekst- vern

Den siste av de tre nye verdidimensjonene er miljødimensjonen, også omtalt som *vekst- vern*. Dimensjonen skiller mellom de som er opptatt av å verne om miljøet og de som er mer opptatt av å sikre økonomisk vekst i samfunnet. På basis av fire spørsmål opprettes en likeveid additiv indeks som er ment å skulle måle hvorvidt

---

⁸ Når det gjelder et av spørsmålene, om man ønsker å gjøre ”by og land vakrere” var dette ment å skulle måle postmaterialistiske verdier, men dette spørsmålet er bare svakt korrelert med postmaterialisme (Inglehart 1977:46). Spørsmålet ble derfor utelatt fra indeksen.

respondentene ønsker å prioritere samfunnstiltak som verner om miljøet, eller tiltak som fremmer økonomisk vekst. Verdiene på skalaen går fra 0-10 der 0 betyr et anti-grønt verdisyn, mens 10 betyr et svært grønt verdisyn.

Tabell 3.5. Verdidimensjoner. Gjennomsnitt og Pearsons r.

Verdier		Norge	Italia	Totalt	R
Relg.- sek.	Gj.snitt	3,77	7,82	5,78	-.552***
	N	1025	1012	2037	
Øk. Høyre-venstre.	Gj.snitt	4,29	4,57	4,43	-.092***
	N	1019	1000	2019	
Mat. -postmat.	Gj.snitt	5,17	4,44	4,81	.136***
	N	1025	1012	2037	
Frihetlig. –aut.	Gj.snitt	6,84	4,31	5,58	.501***
	N	1023	1012	2035	
Vekst. -vern.	Gj.snitt	6,38	4,07	5,55	.324***
	N	1025	1012	2037	

Tabell 3.5. viser forskjeller i verdiorienteringer mellom Norge og Italia. Den største forskjellen er religiøse verdier, der gjennomsnittet er langt høyere for Italia enn for Norge. Italienerne flest er mer religiøse enn nordmenn. Det er ingen store forskjeller på landene langs høyre- venstre dimensjonen. Det er noen flere postmaterialister blant nordmenn, og forskjellene er enda større når man ser på frihetlig- autoritær. Til sist er forekomsten av grønne verdier mye høyere i Norge sammenliknet med Italia.

3.3.4 Operasjonaliseringer av andre uavhengige variabler

Generalisert sosial tillit

I WVS finnes to variabler som kan benyttes som indikatorer for å måle generalisert sosial tillit. Den ene variabelen har en finglydert skala, mens den andre variabelen er dikotom. Å benytte kun én indikator for å måle en latent holdningsvariabel er en klar svakhet, men siden svarkategoriene på spørsmålene er så forskjellige, er det lite hensiktsmessig å konstruere en additiv indeks på basis av dem. Videre i analysen vil jeg derfor analysere de to indikatorene på generalisert sosial tillit hver for seg. I

kapittel 4 vil jeg gjøre analysen med begge indikatorene på sosial tillit for å se om resultatet blir det samme.

- 1) *Tror du at folk flest ville forsøke å utnytte deg hvis de fikk sjansen, eller ville de behandle deg rimelig og rettferdig?* (Skala fra 0 til 10).
- 2) *Synes du at man generelt kan stole på de fleste mennesker, eller synes du man ikke kan være forsiktig nok i omgangen med mennesker?*(Verdier: 1= man kan stole på de fleste, 0= man kan ikke være forsiktig nok).

Tabell 3.6. Sosial tillit: Gjennomsnitt og Pearsons r.

Indikatorer		Norge	Italia	R
Indikator 1 <i>Fingradert</i>	Gj. snitt	7,11	4,98	.450***
	N	1025	1012	
Indikator 2 <i>Dikotom</i>	Gj. snitt	0,74	0,29	.413***
	N	1018	953	

Tabell 3.6. viser at gjennomsnittlig generalisert sosial tillit er høyere i Norge enn i Italia. Gjennomsnittlig sosial tillit er 7,11 for Norge på indikator 1, sammenliknet med 4,98 for Italia. Indikator nr 2 viser at de aller fleste italienerne svarer nei på spørsmålet om man kan stole på de fleste mennesker (0,29), mens de aller fleste av nordmennene svarer ja på spørsmålet (0,74).

Sosialstrukturelle variabler

I analysen har jeg også inkludert en rekke sosialstrukturelle variabler. Jeg presenterer i dette avsnittet kort operasjonaliseringene av disse⁹:

Alder er en kontinuerlig variabel, mens *kjønn* er kodet 0 for kvinne og 1 for mann. Variabelen *by - land* er en objektiv variabel som rapporteres på bakgrunn av størrelsen på byen der intervjuet fant sted. Det finnes ingen byer i Norge med over 5000 000, innbyggere, derfor slås denne kategorien sammen med kategorien 100 000 innbyggere, som er nest øverste kategori i Italia. De minste byene teller 20 000 innbyggere, og

⁹ I appendix finnes spørsmålene og svarkategoriene knyttet til de sosialstrukturelle variablene.

utgjør laveste kategori. Derimellom er det fire andre kategorier. Variabelen benyttes for å få frem forskjellene mellom de minste tettstedene og de største byene i begge land.

Region er i likhet med *by-land* en objektiv variabel der intervjueren har kodet i hvilken region intervjuet fant sted. I det italienske spørreskjemaet er alle de 20 regionene inkludert. Disse 20 regionene ble gruppert sammen til 5 kategorier: Nord-Vest, Nord-Øst, Sentrumsregionen, Sør og Øyene (Bull og Newell 2005:67). Denne inndelingen får frem de viktigste sosiopolitiske og økonomiske forskjellene mellom de ulike regionene i Italia. For Norge beholdes den originale inndelingen fra spørreskjemaet, som skiller mellom Oslo og Akershus, Hedmark og Oppland, Østlandet ellers, Agder og Rogaland, Trøndelag og Nord-Norge.

Utdanning er operasjonalisert på bakgrunn av høyeste utdanningsnivå respondentene har oppgitt. Utdanningssystemene i Norge og Italia er noe forskjellige, men variabelen som benyttes i WVS gjør sammenlikning mulig på tvers av land. Variabelen hadde opprinnelig en skala som gikk fra ikke fullført grunnskole (1) til fullført høgskole eller universitetsutdanning (9). Variabelen ble så omgruppert til seks kategorier: Inntil fullført grunnskole regnes som lav utdanning i begge land (bare tre respondenter fra Italia har ikke fullført vanlig grunnskole). Fullført universitetsutdannelse er høyeste utdanningskategori.

Hvordan *sosial klasse* skal måles og operasjonaliseres vil alltid være problematisk. Jeg velger her å operasjonalisere sosial klasse i tråd med Erikson og Goldthorpes (1992) beskrivelse av klassestrukturen i moderne samfunn. Ved å benytte yrke som indikator på sosial klasse, får forfatterne frem nyansene i klasseforholdene, der utviklingen av en ny middelklasse har vært det viktigste utviklingstrekket i etterkrigstiden. Formålet med Erikson & Goldthorpes klasseskjema er å differensiere mellom ulike posisjoner i arbeidsmarkedet og hvordan disse står i forhold til hverandre (Erikson & Goldthorpe 1992:37).

Klassevariabelen i WVS har 13 ulike yrkeskategorier, der de som aldri har hatt en jobb utgjør en av kategoriene. Disse ulike yrkesgruppene ble delt inn i fem ulike klassekategorier basert på Knutsen (2006:19). De to første yrkesgruppene er selvstendig næringsdrivende i primærnæring eller selvstendig næringsdrivende/arbeidsgivere utenom primærnæring. Tjenesteklassen representerer den nye middelklassen. Rutinefunksjonærer har rutinemessige oppgaver og arbeider med mennesker og dokumenter, mens arbeiderklassen jobber i manuelle yrker¹⁰.

Religiøs konfesjon ble operasjonalisert på bakgrunn av respondentenes egen subjektive vurdering av om de tilhører en religion. Her blir de som tilhører statsreligionen i Italia og Norge (Luthersk protestantisk og romersk katolsk) slått sammen til en kategori. De som tilhører et annet religionssamfunn plasseres i en annen kategori, mens de som ikke tilhører noe kirkesamfunn utgjør en siste kategori.

Inntekt er operasjonalisert på bakgrunn av spørsmål om husholdningens inntekt. Denne variabelen i WVS tar hensyn til forskjeller i inntekt på tvers av land. Variabelen som benyttes her tar verdier fra 0 til 10 (fra lav til høy inntekt).

---

¹⁰ I Appendix gir jeg en mer utfyllende beskrivelse av hvilke yrker som inngår i de forskjellige klassekategoriene.

4 Hva kan forklare variasjon i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge og Italia?

4.1 Innledning

Høy grad av tillit både mellom mennesker i et samfunn, og til institusjonene i samfunnet, anses å være viktig for et velfungerende demokrati (Fukuyama 1995; Putnam 1993; Uslaner 2000). I dette kapitlet vil jeg undersøke nærmere den første problemstillingen: Hvem har tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Italia og Norge? Kan individers plassering i sosial struktur, hva slags verdier de har og grad av sosial tillit, forklare om de har tillit til politiske institusjoner?

I innledningen siterte jeg Delhey & Newton (2005:312), som skriver at på tross av mange studier, foreligger det fremdeles ingen fullstendig teori om hva som skaper tillit i et samfunn. Det er likevel mulig å skille mellom to overordnede perspektiver i forskningen: Det ene perspektivet vektlegger sosiokulturelle forklaringer, mens det andre perspektivet vektlegger politiske forklaringer (Denters, Gabriel & Torcal 2007:71).

Den sosiokulturelle tilnærmingen ser tillit som uttrykk for en sosialiseringssprosess, der individer lærer seg å ha tillit, gjennom oppvekst og de erfaringer de gjør seg. I et slikt perspektiv sees politisk tillit som en refleksjon av sosial tillit (Denters, Gabriel & Torcal 2007:72). Robert. D Putnam (1993;2000) er en viktig representant for denne tilnærmingen. En annen variant innenfor det sosiokulturelle perspektivet vektlegger modernisering og verdiendring som forklaring på hvem som har tillit til politiske institusjoner. Kognitiv mobilisering og prioritering av nye verdier, fører til en endring i holdninger til politiske institusjoner¹¹. Inglehart (1977;1997;1999) er en viktig representant for denne retningen.

---

¹¹ Se teorikapitlet for en mer utvidet diskusjon av ulike verdiorienteringer og sammenhengen med tillit.

Politiske forklaringer vektlegger i større grad hvordan politisk tillit varierer med andre politiske holdninger. Slike forklaringer vektlegger folks forventninger til det politiske systemet, tro på systemets respons, om man har stemt på partiet som sitter i regjering, tv-titting o.s.v. (Denters, Gabriel & Torcal 2007:74-75). Disse forklaringene vil jeg ikke komme innpå her av to grunner: For det første fordi disse forklaringene har blitt godt dokumentert i forskningen, og verdier har blitt mindre vektlagt (Gabriel 1995:358). For det andre kan det være problematisk å studere holdningers sammenheng med andre holdninger (Inglehart & Welzel 2004:3).

Dette kapitlet er organisert slik at jeg i avsnitt 4.2 utleder hypoteser knyttet til sammenhengen mellom de sosialstrukturelle variablene og de to avhengige variablene: tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner. Hypotesene er av generell karakter, og er basert på teori og tidligere forskning. I avsnitt 4.3. utleder jeg hypoteser for verdidimensjonene, og i avsnitt 4.4. behandles den siste uavhengige variabelen, sosial tillit, på samme måte som de foregående. Før den multivariate analysen gjennomføres, er det greit å gjøre seg kjent med de enkle bivarierte korrelasjonene i datamaterialet, og disse presenteres for hvert avsnitt.

Resultatene fra den multivariate analysen presenteres og diskuteres i avsnitt 4.5, og her vil jeg kommentere funnene i forhold til hypotesene som ble utledet. Analysen utføres separat for hvert land. Hensikten med å gjøre to separate regresjonsanalyser er å finne ut om tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner skapes forskjellig i Norge og Italia. Den multivariate analysen utføres sekvensielt. først inkluderes de sosialstrukturelle variablene i modell 1 og deretter verdidimensjonene i modell 2. Til sist inkluderes sosial tillit som siste uavhengig variabel i modell 3.

I avsnitt 4.6. er det den additive modellen som analyseres, og her gjennomfører jeg to nye regresjonsanalyser med de norske og de italienske respondentene samlet. Land inkluderes som første uavhengige variabel i modell 1, sosial struktur i modell 2, verdidimensjonene i modell 3, og sosial tillit i modell 4. At jeg gjør flere analyser, fører selvfølgelig til at kapitlet må bli noe lenger, men jeg som tidligere nevnt kan det

være ulikheter i hva som skaper tillit til de to typer av institusjoner. Dette er verdt å undersøke videre. De viktigste funnene fra analysen oppsummeres i avsnitt 4.7.

4.2 Hypoteser om sammenhengen mellom sosial struktur og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner.

Listhaug og Wiberg (1995:314) skriver at alder har en sammenheng med tillit til politiske institusjoner: Eldre mennesker er sosialisert til å føle større tilknytning til det etablerte politiske systemet, og dette kan være med på å skape høyere tillit blant eldre mennesker (Listhaug og Wiberg 1995:314). Noe av det samme argumentet finnes igjen hos Inglehart (1999:244), som finner at yngre generasjoner gjerne er mer kritiske til politiske autoriteter enn eldre generasjoner. Paolo Segatti (2006:260) studerer politisk tillit over tid blant ulike generasjoner i Italia, og han konkluderer med at andelen italienere som har lav tillit, har holdt seg stabil gjennom generasjoner. Studien til Segatti viser at misnøye med det politiske systemet ser ut til å gå i arv fra generasjon til generasjon (Segatti 2006:ibid). Det vil ikke være mulig å si noe her om hvorvidt effekten av alder tilskrives en generasjonseffekt eller livssyklus-effekt her, da dette bare er mulig ved hjelp av tidsseriedata. Jeg baserer hypotesen på Listhaug og Ingleharts funn, men er samtidig klar over at effekten av alder kan vise seg å være veldig liten, og at effekten av alder på tillit vil være svært liten i Italia sammenliknet med Norge.

H1: Eldre mennesker har høyere tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner enn yngre mennesker.

Når det gjelder sammenhengen mellom kjønn og tillit til politiske institusjoner, er det uklart ut i fra tidligere forskning om det er kvinner eller menn som har høyere tillit. Listhaug & Ringdal (2008:147) finner at menn har noe høyere tillit til politiske institusjoner, men effekten er veldig svak. Slozyski og Janicka (2009:22), som undersøker sammenhengen mellom sosial struktur og tillit til flere politiske institusjoner i en rekke europeiske land, finner at effekten av kjønn ikke er signifikant i de aller fleste europeiske land. Sett i sammenheng med Italia, der politikken tradisjonelt har vært mannsdominert, kan det tenkes at kjønn vil ha den effekten i Italia

som Listhaug og Ringdal finner i sin studie. Jeg baserer min hypotese på deres funn, men forventer at effekten av kjønn, uansett fortegn, vil være svak i begge land.

H2: Menn har høyere tillit til det politiske systemet enn kvinner.

Når det gjelder Norge, er det lite grunnlag for å hevde at tillit til det politiske systemet vil være høyere i noen deler av landet enn andre. I tabell 4.1. går det også frem at det ikke er noen bivariat korrelasjon mellom region og tillitsdimensjonene. Jeg vil derfor kun utlede en hypotese for variasjon mellom de italienske regionene, og ikke for de norske¹².

Hypotesen utledes på bakgrunn av Putnam (1993) sin studie av ulike regioner i Italia. Putnam (1993:182) fant at høy sosial kapital, målt gjennom utbredelsen av frivillige organisasjoner og sosial tillit, var med på å skape gode tradisjoner og vilkår for demokratiet i Nord-Italia. Det kan være grunn til å forvente at det vil være noen forskjeller mellom Nord og Sør-Italia med hensyn til grad av politisk tillit.

Det er samtidig viktig å være klar over at Putnam gjennomførte sin studie før transformasjonen av det italienske partisystemet på begynnelsen av 1990-tallet (Morlino & Tarchi 1996). Før transformasjonen av det italienske partisystemet, var partiene forankret i subkulturer i nord-vest og nord-øst, og hadde lojal støtte fra ulike velgergrupper (Bull og Newell 2005:71), noe som er med på å forklare hvorfor disse områdene av Italia utførte bedre på indikatorer som tillit og sivil deltakelse, enn de sørlige regionene gjorde.

Det er tegn til at kontrasten mellom nord og sør er i ferd med å endres etter omveltningen av det italienske samfunnet på begynnelsen av 1990-tallet. Segatti (2006:260) finner belegg for at mangel på tillit til det politiske systemet er et

---

¹² Jeg gjennomførte også analysen med de norske "regionene". Ut i fra tanken om at tilliten kanskje ville være høyere i sentrale strøk, der folk har større nærhet til det politiske sentrum, holdt jeg Oslo og Akershus som referansekategori, men resultatene viste ingen signifikante sammenhenger. Siden de bivarierte korrelasjonene også er svært små, vil ikke disse effektene kommenteres.

”nasjonalt fenomen som brer seg utover hele Italia”, og særlig etter transformasjonen av det italienske partisystemet. Det vil være interessant å undersøke dette videre. Er det noen forskjell mellom norditalienere og søritalienere med hensyn til grad av tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner?

H3: Regionstilhørighet har en sammenheng med tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Italia. Det forventes at respondentene fra de sørlige regionene vil ha mindre tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner enn respondentene fra sentrale og nordlige strøk.

Når det gjelder det teoretiske grunnlaget for hvorvidt det har noen betydning for grad av tillit til det politiske systemet om man bor i urbane eller rurale strøk, er det lite å finne om dette forholdet. Men det vil kanskje være grunn til å tro at respondenter som bor i større byer vil ha mer tillit til politiske institusjoner enn andre, som et resultat av å være nærmere det politiske sentrum. Samtidig er det sannsynlig å tenke at forskjellen mellom by og land, vil være relativt liten i moderne samfunn.

H4: Mennesker som bor i urbane strøk vil ha noe mer tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner enn mennesker som bor i rurale strøk.

Sekularisering av samfunnet innebærer en prosess der det i større grad stilles spørsmål ved politiske autoriteter enn tidligere (Inglehart 1999:238-239). Medlemskap i en religiøs konfesjon kan innebære en sterkere tilknytning til de aller fleste former for autoriteter (Listhaug 1995:164). Det er derfor naturlig å anta at mennesker som tilhører en religiøs konfesjon vil ha mer tillit enn de som ikke tilhører noen konfesjon.

H5: Mennesker som tilhører en religiøs konfesjon vil ha høyere tillit til politiske institusjoner, og særlig ordensinstitusjoner, enn mennesker som ikke tilhører noen religiøs konfesjon.

Mennesker som tilhører de øvre klasser av samfunnet, som har bedre inntekt og høyere utdanning, kan i følge Slomczynski & Janicka (2009:15) finne det enklere å artikulere sine interesser i forhold til det politiske systemet og dermed få mer tiltro til systemets respons. Forklaringer på hvem som har tillit til politiske institusjoner må derfor også inkludere variabler som utdanning, inntekt og sosial klasse.

H6: Sosial klasse har en sammenheng med tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner. Tjenesteklassen vil ha høyere tillit til politiske institusjoner enn rutinefunksjonærer. Rutinefunksjonærer vil ha høyere tillit til politiske institusjoner enn arbeidere. Selvstendig næringsdrivende utenom primærnærings og selvstendig næringsdrivende i primærnærings vil ha omtrent samme tillitsnivå som tjenesteklassen.

Newton (2006:90) finner en positiv sammenheng mellom utdanning og tillit til parlamentet i en rekke land. Listhaug og Ringdal (2008:146) som skiller mellom ordensinstitusjoner og politiske institusjoner, finner at tillit til begge typer av institusjoner øker med høyere utdanning, selv om effektene er små. Jeg baserer min hypotese på deres funn.

H7a: Mennesker med høyere utdanning vil ha høyere tillit til politiske institusjoner, enn mennesker med lavere utdanning.

Segatti (2006:268) gjør imidlertid et interessant funn med hensyn til utdanning i Italia. Selv om andelen med høyere utdanning har gått opp de siste tiårene i Italia, har ikke dette blitt fulgt av en tilsvarende reduksjon i antall italienere som har lav tillit til politiske institusjoner. Segatti ser dette som et uttrykk for at utdanning ikke spiller samme rolle i å skape høyere tillit i Italia. Millefiorini (2002:94) skriver at italienere med utdanning er mer kritiske nettopp fordi de har utdanning og bedre kjennskap til sitt politiske system og hvordan det fungerer.

H7b: Effekten av utdanning på tillit til politiske institusjoner kan ha et negativt fortegn i Italia.

Flere studier finner en sammenheng mellom tilfredshet med egen økonomi og grad av tillit til politiske institusjoner (Dalton 2004; Listhaug 1995). Funnene peker i retning av at de gruppene med lavere sosioøkonomisk status vil ha større grunn til å utvikle negative holdninger til det politiske systemet (Dalton 2004:84). Newton (2006:202) finner at de som har høyere inntekt, også er de samme menneskene som har høyere tillit til parlamentet i en rekke land, og Slomczynski og Janicka (2009:23) finner også en positiv effekt av høyere inntekt på tillit til politiske institusjoner når de inkluderer flere europeiske land i analysen.

H8: Mennesker med høyere inntekt vil ha høyere tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner, enn mennesker med lavere inntekt.

Newton (1999:181) skriver at sosial tillit vil være betydelig høyere blant de gruppene som holder en sentral posisjon i samfunnet. De med høyere utdanning, høyere inntekt og høyere sosioøkonomisk status vil ha mer tillit til andre mennesker fordi de er i en fordelaktig livssituasjon. En annen variasjon rundt det samme argumentet er at de rike har råd til å ta den risikoen som tillit under usikkerhet medfører (Newton og Delhey 2003:95). Jeg forventer derfor at en del av effekten til utdanning og inntekt, vil være indirekte og gå via sosial tillit.

H8b: En del av effekten til utdanning og inntekt er indirekte og går via sosial tillit.

De sosialstrukturelle variablene er ikke like viktige for å forklare hvem som har tillit i ulike land (Janicka og Slomczynski 2009:23). I de skandinaviske landene forklarer sosial struktur ganske mye sammenliknet med andre land (Janicka og Slomczynski 2009:23). Det er sannsynlig å anta at sosial struktur vil forklare noe av variasjonen i tillit til politiske institusjoner både i Norge og i Italia, men som Segatti (2006)

beskriver i sin relativt nye studie, vil det være grunn til å forvente mindre forskjeller mellom ulike sosiale grupper i Italia.

H9: Sosial struktur forklarer mer av variasjonen i tillit til politiske institusjoner i Norge, sammenliknet med i Italia.

Tabell 4.1. Korrelasjon: Sosialstrukturelle variabler og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner, Norge og Italia.

Sosialstrukturelle variable	Italia		Norge	
	Ordens- Institusjoner	Politiske institusjoner	Ordens Institusjoner	Politiske Institusjoner
1 Sosial klasse (Eta)	.067	.154***	.116***	.148***
Region (Eta)	.052	.112*	.099	.088
Rel. konfesjon (Eta)	.211***	.066*	.125***	.038
2 Utdanning (r)	-.045	.109***	.083***	.212***
Inntekt (r)	.024	.140***	.175***	.182***
Alder (r)	.105***	.007	-.033	-.037
Kjønn (r)	.075*	.064	.029	.002
By- land (r)	.082	.114**	.038	.050

***Signifikant på 1 % nivå, **signifikant på 5% nivå, *signifikant på 10% nivå

Tabell 4.1. viser de bivarierte korrelasjonene mellom hver av de uavhengige sosialstrukturelle variablene og hver av de avhengige. Når det gjelder de tre første sosialstrukturelle variablene på nominalnivå gjengir jeg Eta- koeffisienten som er et mål på samvariasjon mellom uavhengig og avhengig variabel. Eta varierer mellom 0 og 1. Signifikante etakoeffisienter mellom 0,00 og 0,12 kan betegnes som svake ved individdata. Mellom ca 0,12 og 0,25 er moderat effekt. Korrelasjoner over 0,25 er sterke effekter. Eta kan si noe om avviket fra gjennomsnittet på den avhengige variabelen, men ikke noe om retningen på sammenhengene. Jeg vil derfor bruke litt plass på å redegjøre for hva Eta- koeffisienten sier om variablene på lavt målenivå.

Det er ganske små forskjeller mellom de ulike klassenes gjennomsnittlige tillit til politiske institusjoner i Italia. Men tjenesteklassen og selvstendig næringsdrivende i primærnærings scorer noe høyere enn de andre klassene. I Norge har rutinefunksjonærene og arbeiderne lavere tillit til politiske institusjoner og

ordensinstitusjoner enn de andre sosiale klassene. Altså er det større forskjell mellom de sosiale klassene i Norge enn i Italia.

Region har bare en bivariat signifikant korrelasjon med tillit til politiske institusjoner i Italia. Det er respondentene fra Sentral-Italia som har høyest tillit, etterfulgt av de fra Nordøst-Italia. Det er liten forskjell mellom de andre italienske regionene.

Når det gjelder *religiøs konfesjon*, er det de katolske som har høyest tillit til ordensinstitusjoner, mens de som ikke tilhører noen religiøs konfesjon har lavest tillit. Det er derimot svært liten forskjell mellom ulike religiøse konfesjoner og grad av tillit til de politiske institusjonene. I Norge er det protestantene som har høyest tillit til ordensinstitusjonene, og andre religiøse konfesjoner har lavest tillit.

Utdanning har positive og signifikante sammenhenger med tillit til politiske institusjoner i begge land. Korrelasjonen mellom utdanning og ordenstillit er svakere, og den er ikke signifikant i Italia. Korrelasjonen mellom utdanning og tillit til politiske institusjoner, er sterkere i Norge enn i Italia. Alder og kjønn ser ut til å være av mindre betydning i begge land, mens by- land variabelen kun har en positiv signifikant korrelasjon med tillit til politiske institusjoner i Italia.

4.3 Sammenhengen mellom verdidimensjoner og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner.

Som beskrevet i teorikapitlet fører kognitiv mobilisering til at enkelte grupper i samfunnet tilegner seg nye verdier som gjør at de kommer i konflikt med det rådende politiske systemet (Dalton 2004; Inglehart 1999; Listhaug 1995). De politiske institusjonene, ute av stand til å tilpasse seg nye krav, mister støtte og utsettes for mer kritikk fra enkelte grupper i samfunnet enn de engang gjorde. Sett ut i fra dette perspektivet er ikke manglende tillit til offentlige institusjoner nødvendigvis et problem, siden de nye verdiorienteringene samtidig betyr en sterk støtte til demokratiske prinsipper (Inglehart 1999:236).

Listhaug og Wiberg (1995:301) forventer samtidig at hvilke verdiorienteringer som er av betydning for tillit til offentlige institusjoner vil variere ettersom hva slags type av institusjoner det er snakk om. Dette tar jeg høyde for i analysen, ved å se på hvordan de uavhengige variablene påvirker tillit til to ulike sett av institusjoner.

Oscar Gabriel (1995:367) skriver at grad av tillit til politiske institusjoner kan reflektere hvorvidt den politikken som føres samsvarer med de verdiene som folk vektlegger. Det er derfor naturlig å forvente at det vil være en sammenheng mellom ulike verdiorienteringer og hvorvidt disse verdiene blir reflektert i den offentlige politikken i Norge og Italia.

For å oppsummere argumentet så langt, vil verdier her undersøkes langs to ulike dimensjoner: For det første er det noen typer av verdier som i seg selv ikke er forenlig med tillit, som postmaterialistiske verdier og frihetlige verdier. For det andre vil det ha betydning hvorvidt disse verdiorienteringene reflekteres av det politiske systemet eller ikke.

Listhaug og Wiberg (1995:314) finner en positiv sammenheng mellom religiøse verdier og tillit til ordensinstitusjoner og politiske institusjoner. Listhaug (1995:168-169) finner at mennesker med religiøse verdier, ikke bare har mer tillit til kirken enn mennesker med sekulære verdier, men også til andre typer av institusjoner som politiet og parlamentet.

H10: De med religiøse verdier har mer tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner enn de med sekulære verdiorienteringer.

Oscar Gabriel (1995:362) inkluderer ikke økonomisk høyre- venstre verdiorienteringen når han undersøker sammenhengen mellom verdier og politisk tillit. Han mener at det er liten grunn til å forvente at de som foretrekker at staten skal spille en aktiv rolle vil ha mer tillit fremfor de som foretrekker private løsninger (Gabriel 1995:ibid). Jeg vil likevel anta at det vil være noen forskjeller mellom Norge og Italia.

På den tiden spørreundersøkelsen ble utført, hadde Italia hatt en høyreorientert koalisjonsregjering gjennom 4 år (Paquino 2008:155). Med tanke på at politikken som har blitt ført i Italia under Berlusconi, har vært svært høyreorientert, vil jeg anta at de med økonomisk høyreorienterte verdier vil kunne ha høyere tillit i Italia. På den tiden spørreundersøkelsen ble utført, var det rødgrønn regjering i Norge. Antakelsen er at hvilke verdier som er implementert i den politikken som føres, vil påvirke hvem som har tillit.

H11: Økonomisk høyre- verdier har en positiv effekt på tillit til politiske institusjoner i Italia og en negativ effekt på tillit til politiske institusjoner i Norge.

Grønne verdier er en del av "new- politics" dimensjonen. De Grønne (I Verdi) er et eget parti i Italia, og partiet har vært med i regjering flere ganger (Pasquino 2008:155). I Norge finnes det ikke noe eget miljøparti, men miljøsaken har blitt frontet mer av noen partier enn andre, som SV og Venstre. Det er likevel plausibelt å anta at grønne verdier er mindre vektlagt i offentlig politikk i de to landene enn andre verdiorienteringer tilhørende "old politics".

H12: Grønne verdier har en negativ effekt på tillit til politiske institusjoner i begge land.

Postmaterialister forventes å være mer kritiske til hierarkisk oppbygde institusjoner, og vil dermed ha mindre tillit til institusjoner enn mennesker med en materialistisk verdiorientering (Ingelhart 1999:243). En materialistisk verdiorientering er mer forenlig med støtte til hvordan de gjeldende institusjonene i samfunnet er bygd opp, med vekt på struktur, sosial orden og hierarki. Postmaterialister kommer derimot i konflikt med de rådende institusjonene i samfunnet, som verken innehar eller fremmer postmaterialistiske verdier, skriver Dalton (2004:104).

H13: Postmaterialister har mindre tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner enn materialister.

Frihetlig- autoritær dimensjonen innehar mange av de samme elementene som materialisme- postmaterialisme dimensjonen. Autoritære verdier innehar respekt for sikkerhet og orden, og respekt for tradisjon og autoriteter (Knutsen & Kumlin 2005:126). Det kan derfor argumenteres for at å ha autoritære verdier er mer forenlig med tillit til ordensinstitusjoner og politiske institusjoner (Gabriel 1995:382), mens frihetlige verdier på samme måte som postmaterialisme, er med på å danne en kritisk holdning til offentlige institusjoner:

H14: Mennesker med frihetlige verdier vil ha mindre tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner enn de med en autoritær verdiorientering.

Tabell 4.2. Korrelasjon: Verdidimensjoner og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner, Norge og Italia. Pearsons r.

Verdidimensjoner	Italia		Norge	
	Ordens- institusjoner	Politiske institusjoner	Ordens institusjoner	Politiske Institusjoner
Religiøs- sekulær	.248***	.009	.004	.049
Øk. høyre- venstre	.030	.108***	.133***	-.020
Mat. Postmat	-.114***	-.011	-.155***	-.002
Frihetlig- autoritær	-.172***	-.086*	-.023	.056
Vekst- vern	-.023	.093**	.145***	.268***

***Signifikant på 1% nivå, **signifikant på 5% nivå, *signifikant på 10% nivå.

Tabell 4.2. viser korrelasjonene mellom de ulike verdidimensjonene og de to tillitsdimensjonene. Det er forskjeller når det gjelder hvordan verdidimensjonene påvirker tillit til de to typer av institusjoner innad i de to landene, og forskjeller mellom Norge og Italia.

Religiøse verdier korrelerer positivt med tillit til ordensinstitusjoner i Italia, men ikke med tillit til politiske institusjoner. For Norges del er det nærmest ingen sammenheng mellom religiøse verdier og de to formene for tillit. Vekst- vern dimensjonen korrelerer høyere med tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge enn i Italia. Postmaterialisme korrelerer som forventet med tillit til ordensinstitusjoner i

begge land, men er ikke korrelert med tillit til politiske institusjoner. Det ser ut til å være interessante sammenhenger både mellom landene og de to ulike tillitsdimensjonene, som vil komme tydeligere frem når resultatene fra den multivariate analysen presenteres i avsnitt 4.5.

4.4 Sammenhengen mellom sosial tillit og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner.

Sosial- kapital teoretikere har lenge ment at det er en sammenheng mellom sosial tillit og politisk tillit. Kenneth Newton (1999:179) hevdet at det ikke var noen sammenheng mellom sosial tillit og tillit til politiske institusjoner, og mente at de to formene for tillit hadde opphav i et sett av ulike variabler. Den samme Newton (2006:98-99) konkluderer i en senere studie med at det finnes en sammenheng mellom sosial tillit og politisk tillit på aggregert nivå, men ikke på individnivå. Deters, Gabriel og Torcal (2007:83) fant i en senere studie at de som svarer at de har høyere tillit til andre mennesker (generalisert sosial tillit), også har mer tillit til politiske institusjoner. Det samme fant Zmerli, Newton og Montero (2007:61). Anne Marit Olsen (2008) fant i likhet med disse forfatterne en sammenheng mellom sosial tillit og tillit til politiske institusjoner i sin masteroppgave ved bruk av data fra European Social Survey.

Jeg baserer derfor min hypotese på de nyeste funnene. Det er også interessant å se om sosial tillit har betydning for grad av tillit til ordensinstitusjoner. Hvis det er slik at generalisert sosial tillit kan skape diffus tillit til institusjoner, er det grunn til å forvente at sammenhengen også vil være til stede når man ser på to ulike sett av institusjoner. Og har mennesker med høyere generalisert sosial tillit høyere tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i begge land?

H15: Mennesker med høyere sosial tillit vil ha høyere tillit til politiske institusjoner og til ordensinstitusjoner enn mennesker med lavere sosial tillit.

Tabell 4.3. Korrelasjon: Sosial tillit og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner. Norge og Italia.

Indikatorer på sosial tillit	Italia		Norge	
	Ordens- institusjoner	Politiske Institusjoner	Ordens- Institusjoner	Politiske institusjoner.
Indikator 1	.172***	.190***	.096**	.166***
Indikator 2	.033	.148***	.159***	.271***

***Signifikant på 1 % nivå, **signifikant på 5 % nivå, *signifikant på 10 % nivå.

Tabell 4.3. viser korrelasjonene mellom de to indikatorene på sosial tillit og tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge og Italia. Den første indikatoren er den fingraderte skalaen og den andre indikatoren er den dikotome variabelen. Det går frem av tabell 4.3. at den fingraderte indikatoren på sosial tillit korrelerer høyest med tillitsdimensjonene i Italia, mens det er omvendt for Norge. Siden de to variablene måler det samme, vil jeg videre i analysen benytte den dikotome variabelen i analyser med de norske respondentene og den fingraderte variabelen i analysen med de italienske respondentene.

4.5 Analyse 1: Hva skaper tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge og Italia?

Den politiske tillitsdimensjonen

I denne analysedelen gjennomfører jeg fire separate regresjonsanalyser. Jeg begynner med å analysere den politiske tillitsdimensjonen i begge land. I tabell 4.4 gjengis resultatene fra analysen med de norske respondentene¹³

Tabell 4.4. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel: Norge. N=1001.

Uavhengige variabler	Pearsons R	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B
Sosialstrukturelle variabler							
Utdanning	.212***	.202	.103***	.159	.082***	.123	.063**
Inntekt	.182***	.119	.065***	.054	.098**	.078	.043
Verdier							
Øk. høyre-venstre	-.020			-.060	-.060	-.061	-.061
Relg.- sek.	.049			-.018	-.009	.008	.004
Mat.- postmat	-.002			-.097	-.067***	-.120	-.083
Frihetlig.- aut.	.056			.023	.018	-.001	-.001
Vekst.-vern.	.268***			.223	.142***	.211	.135***
Sosial tillit	.271***					.220	.863***
Justert R ²		.066		.113		.152	

Justert R² (heretter R²) i første modell (.066) indikerer at 6,6 % av variasjonen i tillit til politiske institusjoner forklares av de sosialstrukturelle variablene i Norge.

Verdidimensjonene gir et signifikant bidrag til å øke modellens forklarte varians i modell 2. I modell 3, øker forklart varians ytterligere når sosial tillit bringes inn i modellen.

Tabell 4.1. viste en positiv korrelasjon mellom sosial klasse og tillit til politiske institusjoner, men den multivariate analysen viser ingen signifikante effekter. Det er med andre ord ingen forskjell mellom klassene med hensyn til grad av politisk tillit når

¹³ Sosialstrukturelle variabler uten signifikante bivarierte korrelasjoner og signifikante kontrollerte effekter i de multivariate analysene, utelates fra tabellene.

jeg kontrollerer for de andre sosialstrukturelle variablene. Dette kan ha å gjøre med at utdanning og inntekt måler noe av det samme, og at effekten derfor ikke blir signifikant. Både kjønn, alder, by/land og religiøs konfesjon er utelatt fra tabellen fordi de mangler signifikante kontrollerte effekter. Verken H1, H2, H4 eller H5 kan bekreftes.

H7 bekreftes: den totale kausaleffekten av utdanning på .202 viser at tillit til politiske institusjoner øker betydelig med høyere utdanning. At effekten til utdanning svekkes i modell 2 og modell 3, viser som forventet at noe av effekten av utdanning er indirekte, og H8b kan dermed også bekreftes for utdanning.

H8 bekreftes: den totale kausaleffekten til inntekt (.119) i modell 1 betyr at tillit til politiske institusjoner øker med høyere inntekt blant nordmenn. Effekten avtar noe i modell 2 og modell 3, og må tolkes som at en del av effekten til inntekt har å gjøre med at personer med høyere inntekt også har verdier og høyere sosial tillit, som gjør at de har mer tillit til politiske institusjoner. Effekten av inntekt er helle ikke statistisk signifikant i modell 3, noe som tyder på at svært mye av effekten til inntekt er indirekte, og går via sosial tillit. H8b bekreftes. Forventingen om at de med høyere sosial status ville ha høyere tillit enn andre, ser ut til å stemme med disse funnene for Norges del.

Når det gjelder de ulike verdidimensjonene, går det tydelig frem at ikke alle av dem kan forklare hvem som har tillit til politiske institusjoner i Norge. H10 kan ikke bekreftes; effekten av religiøse verdier er ikke signifikant verken i modell 2 eller modell 3. Økonomisk høyre- venstredimensjonen ser helle ikke ut til å være av betydning. Det ser ut til at de som foretrekker markedsløsninger har like mye tillit til politiske institusjoner, som de som foretrekker private løsninger og omvendt. Dette funnet stemmer med det Gabriel (1995:363) hevder. Det er liten forskjell på grad av tillit på tvers av økonomisk- høyre venstre dimensjonen. En plausibel forklaring er at denne verdidimensjonen er så godt representert i norsk offentlig politikk, at det vil

være like høy grad av tillit blant de som prioriterer økonomisk høyreverdi som de som prioriterer økonomisk venstreverdi.

H12 kan heller ikke bekreftes: grønne verdier har en positiv effekt på tillit til politiske institusjoner i Norge. Det er også interessant å se at dette er den nest største effekten i modellen, og effekten avtar bare noe når sosial tillit bringes inn i modell 3. Dette kan kanskje forklares med at miljøspørsmål har kommet tydeligere frem på den politiske dagsordenen i Norge de siste årene. Dette kan ha resultert i at de med grønne verdier har mer tiltro til at de politiske partiene tar miljøspørsmål på alvor.

H13 bekreftes: postmaterialister har mindre tillit til politiske institusjoner enn materialister. H14 bekreftes ikke, hvilket betyr at de med frihetlige verdier ikke har mindre tillit til politiske institusjoner enn de med autoritære verdier. Det er heller ingen signifikant bivariat korrelasjon mellom frihetlig- autoritærdimensjonen, og tillit til politiske institusjoner i Norge.

H15 bekreftes: Sosial tillit har en positiv effekt på tillit til politiske institusjoner i Norge, og er den sterkeste effekten i modellen (.220). I tillegg går effekten av flere av de uavhengige variablene via sosial tillit i modell 3. Dette er i tråd med de nyeste funnene som har blitt gjort i forskningen (Denters, Gabriel & Torcal 2007; Zmerli, Newton og Montero 2007).

I det norske tilfellet kunne flere av de teoretiske forventningene bekreftes. Jeg går nå over til å analysere hva som skaper tillit til politiske institusjoner i Italia. Er det de samme faktorene som skaper tillit til politiske institusjoner i Italia?

Tabell 4.5. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel: Italia. N=998.

Uavhengige variabler	Pearsons R	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Sosialstrukturelle variabler</i>							
Kjønn	.064	.086	.331*	.083	.321***	.092	.354*
By- land	.114**	-.038	-.023	-.037	-.022	-.024	-.015
Utdanning	.109***	.037	.021	.045	.026	.043	.025
Inntekt	.140***	.050	.066	.064	.048	.045	.034
<i>Verdier</i>							
Øk. høyre-venstre	.108***			.059	.058	.056	.056
Relg. -sek.	.009			.054	.042	.040	.031
Mat. -postmat	-.011			-.025	-.018	-.043	-.030
Frihetlig. -aut.	-.086*			-.106	-.094**	-.101	-.089***
Vekst-vern.	.093**			.081	.073	.060	.055
<i>Sosial tillit</i>	.190***					.182	.141***
Justert R ²		.036		.054		.084	

Tabell 4.5. viser resultatene fra den sekvensielle regresjonsanalysen med respondentene fra Italia. R² i modell 1 viser at de sosialstrukturelle variablene forklarer 3,6 % av variasjonen i tillit til politiske institusjoner i Italia. Både verdidimensjonene og sosial tillit bidrar til å øke forklart varians i modell 2 og modell 3.

Som det går frem av tabell 4.5. er det mange variabler med veldig lave beta-koeffisienter som heller ikke er signifikante, og jeg vil derfor ikke kommentere alle hypotesene her. Det er imidlertid interessant at menn ser ut til å ha høyere tillit enn kvinner i Italia, men effekten er kun signifikant på 10 % nivå, og hypotese H2 bekreftes bare delvis. H13 bekreftes: frihetlige verdier ser ut til å svekke tillit til politiske institusjoner i Italia. I modell 3 går det frem at tillit til politiske institusjoner øker med høyere generalisert sosial tillit i Italia. Sosial tillit er den sterkeste effekten i modellen, og H15 kan dermed bekreftes.

Det er interessant å sammenlikne resultatene fra denne analysen med resultatene fra analysen av den politiske tillitsdimensjonen i Norge. Den samme modellen forklarer 15,2 % av variasjonen i tillit til politiske institusjoner i Norge, men bare 8,4 % i Italia.

Det er imidlertid interessant å observere at forhold som ser ut til å fremme tillit til politiske institusjoner i Norge, ikke ser ut til å ha samme effekt i Italia. Mens analysen fra Norge peker i retning av at statusfremmende variabler som utdanning og inntekt har en positiv og statistisk signifikant effekt på tillit til politiske institusjoner, viser analysen av de italienske respondentene noe annet. Eksempelvis er B- verdien for utdanning .103 i analysen med de norske respondentene, men bare .021 i analysen med de italienske respondentene. Beta- verdien er heller ikke statistisk signifikant i Italia. H7c bekreftes, og gir Segatti (2006:26) og Millefiorini (2002:94) rett i at utdanning ser ut til å virke på en annen måte i Italia, i forhold til politisk tillit. Effekten av sosial tillit er også sterkere i analysen med de norske respondentene ($b=.863$) sammenliknet med analysen av de italienske respondentene ($b=.141$). Med andre ord betyr sosial tillit mer i å forklare tillit til politiske institusjoner i Norge enn i Italia.

Ordenstillitsdimensjonen

I denne delen analyserer jeg tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel. De uavhengige variablene er de samme som i de foregående analysene, og det er interessant å sammenlikne effektene fra disse analysene med analysene av den politiske tillitsdimensjonen i de to landene. Er det andre forhold som fremmer tillit til ordensinstitusjoner, og er det noen likheter mellom de to landene? Jeg starter igjen med de norske respondentene i tabell 4.6.

Tabell 4.6. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel: Norge. N=1006.

Uavhengige variabler	Pearsons r	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Sosialstrukturelle variabler</i>							
<i>Religiøs konf.</i>							
Protestantisk	.125***	.124	.434***	.099	.348**	.086	.300
Andre religioner	.125***	-.025	-.195	-.021	-.167	-.024	-.188
Utdanning	.083***	.024	.012	.025	.013	.000	.000
Inntekt	.175***	.147	.079***	.112	.060***	.101	.054***
<i>Verdier</i>							
Øk. høyre-venstre	.133***			.073	.072	.070	.069
Relg.- sek.	.004			-.030	-.015	-.014	-.007
Mat.- postmat	-.155***			-.143	-.098***	-.158	-.107***
Frihetlig.- aut.	-.023			-.005	-.004	-.021	-.016
Vekst- vern.	.145***			.136	.085***	.127	.080***
<i>Sosial tillit</i>	.159***					.142	.548***
<i>Justert R²</i>		.049		.085		.104	

R² i første modell indikerer at 4,9 % av variasjonen i tillit til ordensinstitusjoner i Norge forklares av sosial struktur. R² øker til 8,5 % i modell 2 når verdidimensjonene bringes inn i modellen. Forklart varians øker kun fra 8,5 % til 10,4 % i modell 3, som betyr at sosial tillit svarer for veldig lite av variasjonen i tillit til ordensinstitusjoner i Norge.

Variablene sosial klasse og regionstilhørighet er igjen utelatt fra tabellen på grunn av mangel på signifikante effekter i analysen. Som for analysen av den politiske tillitsdimensjonen, finner jeg her ingen signifikante effekter av alder og kjønn. Det er

heller ingen sammenheng mellom å bo i en stor eller liten by og grad av tillit til ordensinstitusjoner.

Til forskjell fra analysen av den politiske tillitsdimensjonen, viser analysen av ordenstillitsdimensjonen at de nordmennene som oppgir å være protestanter har mer tillit enn de som oppgir at de ikke tilhører noen religion. H5 kan dermed bekreftes for ordenstillitsdimensjonen. Denne hypotesen ble ikke bekreftet i analysen av den politiske tillitsdimensjonen i Norge. Det har imidlertid ingen betydning om man er medlem av et annet religiøst samfunn for grad av tillit til ordensinstitusjoner. De kontrollerte effektene av utdanning er svært små og ingen av dem er signifikante. Dette må tolkes som at tillit til politiske institusjoner øker med høyere utdanning i Norge, men at det ikke skjer noen tilsvarende økning i tillit til ordensinstitusjoner med høyere utdanning.

Når det gjelder verdidimensjonene kan ikke H10 bekreftes: tillit til ordensinstitusjoner ser ikke ut til å øke med religiøse verdier. Derimot kan H12 bekreftes, og det er interessant å se at grønne verdier ikke bare bidrar til å øke tillit til politiske institusjoner, men også til ordensinstitusjoner. H13 bekreftes: norske respondenter med mer postmaterialistiske verdier har mindre tillit til ordensinstitusjoner enn nordmenn med en mer materialistisk verdiorientering.

Sammenliknet med den forrige analysen av de norske respondentene, er det interessant å notere at sosial tillit står for mindre av variasjonen i tillit til ordensinstitusjoner. Mens sosial tillit svarer for 3,9 % av variasjonen i tillit til politiske institusjoner, svarer sosial tillit kun for 1,9 % av variasjonen i tillit til ordensinstitusjoner. Men effekten av sosial tillit er igjen signifikant og H15 kan bekreftes.

Jeg går over til å gjøre den samme analysen av ordenstillitsdimensjonen med de italienske respondentene. I kapittel 3 påpekte jeg at italienere har høyere tillit til ordensinstitusjoner enn til politiske institusjoner, og det vil derfor være interessant å finne ut av hvilke faktorer er med på å skape tillit til ordensinstitusjoner i Italia.

Tabell 4.7. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel: Italia. N=990.

Uavhengige variabler	Pearsons R	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Sosialstrukturelle variabler</i>							
Alder	.105***	.071	.010	.034	.005	.033	.005
Kjønn	.075*	-.044	-.186	-.116	-.028	-.019	-.080
Religiøs konfesjon:							
Katolsk	.211***	.207	1.319**	.099	.635***	.109	.694**
Andre religioner	.211***	.017	.505	-.001	-.043	-.005	-.145
Utdanning	-.045	-.074	-.046	-.035	-.022	-.037	-.023
Inntekt	.024	.047	.039	.051	.042	.032	.026
<i>Verdier</i>							
Øk. høyre-venstre	.030			.016	.017	.014	.015
Relg. -sek.	.248***			.185	.159***	.171	.147***
Mat.- postmat	-.114***			-.082	-.063	-.103	-.079***
Frihetlig. -aut.	-.172***			-.104	-.101***	-.098	-.096**
Vekst-vern.	-.023			.030	.030	.010	.009
<i>Sosial tillit</i>						.182	.154***
<i>Justert R²</i>		.051		.091		.121	

Til sammenlikning med analysen av tillit til politiske institusjoner i tabell 4.5, er justert R² i modell 3, høyere i analysen av ordenstillitsdimensjonen i Italia. Sosial struktur forklarer 5,1 % av variasjonen i tillit til ordensinstitusjoner. Både verdidimensjonene og sosial tillit er med på å øke modellens forklarte varians i modell 3 og modell 4.

Sammenliknet med analysen av den politiske tillitsdimensjonen med de italienske respondentene, går det frem av tabell 4.7. at andre variabler ser ut til å være viktige for å forklare hvem som har tillit til ordensinstitusjoner i Italia. Mens religiøs konfesjon og religiøse verdier hadde små bivariate sammenhenger og ingen signifikante effekter på tillit til politiske institusjoner, har de samme variablene signifikante bivariate korrelasjoner og signifikante effekter i denne analysen. De høye beta- koeffisientene til katolsk og den religiøs- sekulære verdidimensjonen, indikerer at grad av religiøsitet er viktig for å forklare grad av tillit til ordensinstitusjoner i Italia. De samme funnene ble

ikke gjort for den politiske tillitsdimensjonen i Italia. Igjen finner jeg en negativ effekt av frihetlige verdier på tillit til ordensinstitusjoner, og en positiv effekt av sosial tillit.

4.6 Analyse 2: kan sosial struktur, verdier og sosial tillit forklare forskjeller i politisk tillit og tillit til ordensinstitusjoner mellom Norge og Italia?

Til forskjell fra de foregående analysene, vil alle respondentene (norske og italienske) inkluderes i denne analysen. Land inkluderes som første variabel i modell 1, sosial struktur i modell 2, verdidimensjonene i modell 3 og sosial tillit i modell 4. Hvor mye av den direkte effekten av land består når det kontrolleres for de andre variablene i modellen? Jeg utfører som tidligere, to regresjonsanalyser der den politiske tillitsdimensjonen og ordenstillitsdimensjonen er avhengige variabler. Resultatene fra de to analysene gjengis i tabell 4.8. og tabell 4.9¹⁴.

Tabell 4.8. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel. N=2007.

Uavhengige variabler	Pearsons R	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
Land	.338***	.336	1.310***	.315	1.227***	.299	1.164***	.241	.940***
Justert R2		.113		.145		.167		.188	

Land er kodet: Norge= 1, Italia=0.

Tabell 4.8 viser resultatene fra analysen med den politiske tillitsdimensjonen. Den bivariate korrelasjonen på .338 mellom land og tillit til politiske institusjoner viser at det er en relativt stor forskjell mellom italienere og nordmenns tillit til politiske institusjoner. Beta- koeffisienten i modell 1 er den samme som den bivariate korrelasjonen. I modell 2, kontrollert for sosial struktur, reduseres den direkte effekten av land med .021, og verdi- dimensjonene bidrar til å redusere den direkte effekten med .016. Det er sosial tillit som bidrar til å redusere den direkte effekten mest i

¹⁴ Tabellene er forkortet siden det er endringen av den direkte effekten av land som er i fokus.

modell 4, med .058. Altså er det forskjellene mellom nordmenn og italieneres sosiale tillit, som forklarer det meste av forskjellen i tillit til politiske institusjoner.

Selv om sosial struktur, verdier og sosial tillit kan forklare noe av forskjellene mellom nordmenn og italieneres tillitsnivå, gjenstår en sterk direkte effekt tilbake i modell 4. Det vil være mange andre forklaringsfaktorer som kan forklare forskjeller mellom nordmenn og italieneres gjennomsnittlige tillitsnivå, enn de som er inkludert her. Interessant er det likevel at sosial tillit igjen spiller en viktig rolle i å forklare noe av forskjellene, og funnene her er med på å styrke tidligere funn (Denters, Gabriel & Torcal 2007:83; Zmerli, Newton & Montero 2007:61).

Tabell 4.9. Sekvensiell regresjonsanalyse med tillit til ordensinstitusjoner som avhengig variabel. N= 2008.

Uavhengige variabler	Pearsons r	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Land</i>	.202***	.201	.788***	.232	.908	.290	1.136***	.236	.925***
Justert R ²		.040		.078		.103		.122	

Tabell 4.9. viser at det er mindre forskjell mellom italienere og nordmenns tillit til ordensinstitusjoner enn til politiske institusjoner. Den bivariate korrelasjonene mellom land og tillit til ordensinstitusjoner er .202. Den direkte effekten av land øker i modell 2 og modell 3, hvilket betyr at det er en negativ indirekte effekt som går via verdidimensjonene. Dette kan forklares med at den norske befolkningen er mer frihetlig og postmaterialistisk enn italienere, samtidig som ordenstillit er høyere i Norge enn i Italia. I modell 4, går noe av den direkte effekten igjen via sosial tillit. Forskjellen mellom nordmenn og italieneres ordenstillit består, når man ser på den direkte effekten i modell 4. Igjen er sosial tillit viktig for å forklare noe av forskjellen, og vises med at den direkte effekten avtar fra modell 3 til modell 4.

4.7 Hovedfunn fra analysen.

Hvem har tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Italia og i Norge?

Analysen ga noen interessante svar på dette spørsmålet. I Norge spiller sosiale statusvariabler som utdanning og inntekt en viktig rolle i å forklare hvem som har tillit til politiske institusjoner. I Italia er det mindre forskjell mellom ulike grupper i samfunnet. Segatti (2006:270) skriver at den manglende tilliten til det politiske systemet i Italia, i større grad er et resultat av systemfaktorer:

”This factor may be related both to the actual working of the political system and to the subjective culturally shaped evaluations of politics”.

Analysen kunne også gi et bekreftende svar på at tillit til ordensinstitusjoner og politiske institusjoner, skapes noe ulikt. Blant de viktigste funnene her er at de katolske i Italia og protestantene i Norge har høyere tillit til ordensinstitusjoner enn de som ikke er medlem av noe trossamfunn. Funnene her gir altså et bekreftende ja på at politiske institusjoner og ordensinstitusjoner bør holdes adskilt i empirisk forskning. Kanskje kan man konkludere som Segatti (2008:18) gjør; med at ordensinstitusjoner oppfattes som mer troverdige enn politiske institusjoner. I teorikapitlet skrev jeg om at tillit er forbundet med å ta en risiko, og noe av denne forskjellen kan forklares med at ordensinstitusjoner virker mer forutsigbare enn de politiske institusjonene (Segatti 2008:ibid). For Italias del har det politiske systemet vært fullt av uforutsigbarhet, og det er kanskje ikke så merkelig at italienere flest har høyere tiltro til ordensinstitusjonene enn de politiske institusjonene.

Analysen ga ikke grunnlag til å svare bekreftende på spørsmålet om sosial struktur, verdier og sosial tillit kan forklare forskjellene i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner mellom nordmenn og italienere. Sosial tillit ser imidlertid ut til å spille en viktig rolle i å forklare noe av forskjellene i nordmenns og italieneres politiske tillit og ordenstillit.

5 Kan tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner forklare variasjon i politisk deltakelse i Norge og Italia?

5.1 Innledning

Som det gikk frem i kapittel 3 er det små forskjeller mellom nordmenn og italieneres grad av politisk deltakelse, ut i fra hvordan variablene er operasjonalisert i denne oppgaven. Unntaket er frivillige organisasjoner, der nordmenn deltar mer i gjennomsnitt enn italienerne. Men hvem deltar i politiske aktiviteter i Norge og Italia, og spiller tillit til ordensinstitusjoner og tillit til politiske institusjoner noen rolle i å forklare hvem som deltar?

Dette kapitlet har samme struktur som kapittel 4. Jeg utleder hypoteser i avsnitt 5.2, 5.3, 5.4 og 5.5. Det vil være størst fokus på sammenhengen mellom de to tillitsdimensjonene og politisk deltakelse i dette kapitlet, og jeg vil derfor ikke utlede hypoteser for alle de sosialstrukturelle variablene.

Når det gjelder hypotesene for de to tillitsdimensjonene som ble behandlet i kapittel 4, vil jeg i dette kapitlet utlede hypoteser for de to dimensjonene samlet. Det er naturlig å forvente at tillit til *politiske institusjoner* vil være viktigere for å forklare politisk deltakelse, og stort sett er det denne dimensjonen som inkluderes i studier av politisk tillit og politisk deltakelse (Dalton 2004; Norris 1999). Politisk deltakelse er motivert ut i fra et ønske om å påvirke politikk, og holdninger til det politiske systemet vil av denne grunn være viktigere enn holdninger til ordensinstitusjonene. Det vil likevel være interessant å se om de to tillitsdimensjonene har ulike effekter i den multivariate analysen.

I avsnitt 5.6. presenterer jeg resultatene for regresjonsanalysene med hvert av de to landene, der de tre deltakelsesvariablene etter tur vil være avhengig variabel.

Hypotesene som blir utledet i avsnitt 5.2, 5.3, 5.4 og 5.5 vil jeg deretter kommentere i diskusjonen av resultatene. I avsnitt 5.7 er det den additive modellen som analyseres,

og spørsmålet her er om tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner kan forklare noe av forskjellene i politisk deltakelse mellom de to landene. Noen av hypotesene i dette kapitlet er generelle, mens andre er komparative med den hensikt å forklare relevante forskjeller mellom Norge og Italia.

5.2 Sosiale ulikheter i politisk deltakelse

I kapittel 1 presenterte jeg Figur 1.2. som viser en kausalmodell over sammenhengene mellom de ulike variablene som kan forklare politisk deltakelse. Noen av de sosialstrukturelle variablene fra modellen vil i dette kapitlet omtales som politiske ressurser (utdanning, inntekt, sosial klasse, til dels også alder og kjønn). Selv i land der ulike sosiale grupper i utgangspunktet har de samme demokratiske rettigheter, er det et kjent fenomen at ikke alle deltar like mye (Norris 2002:29). Noen sosiale grupper har et større spekter av politiske ressurser som er med på å forklare at de deltar mer.

Politiske ressurser er bestemt ut i fra individers plass i sosial struktur, og variabler som alder, kjønn, utdanning, inntekt og/eller sosial klasse blir brukt i forskningen som indikatorer på politiske ressurser. Det forventes at de menneskene som har mest av politiske ressurser, også vil være de som deltar mest (Norris 2002; Verba & Schlozman 1995b).

Forskningen finner tegn til at disse forklaringsvariablene i stor grad, ”reiser” over landegrensene, og jeg vil derfor utlede noen generelle hypoteser for disse variablene. Ulikheter i politisk deltakelse kan i tillegg til disse sosiale statusvariablene, også være knyttet til geografiske forskjeller (Hernes & Martinussen 1980:12), samtidig som noen studier finner at religiøsitet har en positiv effekt på politisk aktivitet (Verba m.fl 1995:279).

I tillegg til de generelle sosiale ulikhetene i politisk deltakelse, er det også ulikheter i hvem som deltar i forskjellige *former* for politisk deltakelse. Et eksempel er at mange anser protestdeltakelse som de unges arena, mens valgkanaldeltakelse er de eldres arena. Religiøsitet er gjerne forbundet med deltakelse gjennom valgkanalen, mens de

religiøse er mer skeptiske til å ta i bruke protestdeltakelse som virkemiddel (Wallace & Jenkins 1995:122).

I Italia har det tradisjonelt vært små forskjeller mellom ulike sosiale grupper i politisk deltakelse. Millefiorini (2002:193). I etterkrigstidens Italia og utover på 1980-tallet var Italia kjennetegnet av *politiske subkulturer* (Bull & Newell 2005:70). De største partiene (Kristelig-Demokratene og Kommunistpartiet) festet sine grep om enkelte områder av Italia i etterkrigstiden. Partiene spilte en veldig viktig rolle i å mobilisere til politisk deltakelse. Millefiorini (2002:63) skriver at frem til 1970-tallet fantes det ingen former for politisk deltakelse som ikke var administrert av partiene selv i Italia. Med en gradvis oppløsning av de politiske subkulturene på 1980-tallet, fulgte en rekke endringer. Et økende utdanningsnivå i den italienske befolkningen, sammen med mindre partidominans og vekt på nye former for politisk deltakelse, har gjort at det har funnet sted en økning i skjevheter i politisk deltakelse (Millefiorini 2002:193). Det er middelklassen, de med høyere utdanning og høyere inntekt, som deltar mest i protestaksjoner, og det er gjennom denne kanalen at vi kan spore mest sosial ulikhet i politisk deltakelse i Italia (Millefiorini 2002:197).

Gudmund Hernes og Willy Martinussen fant i Levekårsundersøkelsen (1980:117-151), at politiske ressurser var viktig for å forklare politisk deltakelse i Norge. Martinussen (2003:58) fant senere at de politiske ressursene fremdeles er viktige for å forklare variasjoner i politisk deltakelse i Norge. Faktisk har sosial ulikhet gjennom valgkanalen økt de siste 30 årene skal vi tro Martinussen (2003:31). Men enda større rolle spiller de politiske ressursene i å forklare andre former for politisk deltakelse, som deltakelse i protestaksjoner og arbeid for organisasjoner (Martinussen 2003:61).

Jeg formulerer først en generell hypotese om forklaringskraften til de sosialstrukturelle variablene, i begge land:

H1: De sosialstrukturelle variablene (inkludert de politiske ressursene) forklarer en del av variasjonen i politisk deltakelse i begge land. Det forventes likevel at politiske ressurser vil forklare mest av variasjonen i protestdeltakelse og organisasjonsdeltakelse, og mindre av variasjonen i deltakelse gjennom valgkanalen.

Tabell 5.1. Korrelasjon: Sosialstrukturelle variabler (politiske ressursvariabler) og ulike former for politisk deltakelse, Norge og Italia.

Sosialstrukturelle variable	Italia			Norge		
	Valg.	Protest.	Org.	Valg.	Protest.	Org.
1 Sosial klasse (Eta)	.127**	.209***	.235***	.167***	.163***	.216***
Region (Eta)	.081	.107	.160***	.117	.108	.101
Rel.konfesjon(Eta)	.073	.226***	.111***	.205***	.074	.051
2 Utdanning (r)	.084*	.296***	.199***	.130***	.354***	.186***
Inntekt (r)	.088	.149***	.170***	.150***	.184***	.202***
Alder (r)	.149***	-.100**	.039	.264***	-.080*	.071
Kjønn (r)	.098**	.035	.037	.016	-.080*	-.025
By- land (r)	-.027	.129***	.068	-.088**	.106***	-.038

***Signifikant på 1 % nivå, **signifikant på 5 % nivå, *signifikant på 10 % nivå

Tabell 5.1. viser korrelasjoner mellom de uavhengige variablene og de tre formene for politisk deltakelse, i Norge og Italia. For de tre første sosialstrukturelle variablene, gjengis eta- koeffisienten som varierer mellom 0 og 1¹⁵. Når det gjelder *sosial klasse*, er det de selvstendig næringsdrivende i primærnærings og utenom primærnærings etterfulgt av tjenesteklassen, som scorer over gjennomsnittet på indeksen for valgkanaldeltakelse i Norge. For organisasjonsdeltakelse er det de selvstendig næringsdrivende i primærnærings og tjenesteklassen som har høyest

¹⁵ Se kapittel 4 for forklaring til Eta- koeffisienten. Siden Eta mangler retning gjengir jeg her hvilke sosiale klasser, regioner og religiøse konfesjoner som scorer høyt og lavt på de avhengige variablene.

gjennomsnittsscore. Når det gjelder protestdeltakelse er det tjenesteklassen etterfulgt av rutinefunksjonærene, som deltar mest i gjennomsnitt.

I Italia er gjennomsnittlig valgkanaldeltakelse høyest blant de selvstendig næringsdrivende i primærnæring og tjenesteklassen, mens det er arbeiderne som deltar minst. For organisasjonsdeltakelse er mønsteret mye det samme i Italia, men her er det de selvstendig næringsdrivende utenom primærnæring som deltar mest sammen med tjenesteklassen. I protestaksjoner er tjenesteklassen klart overrepresentert i Italia, tett etterfulgt av rutinefunksjonærene. Det er de øvre klasser som deltar mest, og særlig er tjenesteklassen (middelklassen) godt representert i flere former for politisk deltakelse i begge land.

Det er tydelige forskjeller mellom de italienske regionene med hensyn til organisasjonsdeltakelse: Sentral-Italia ligger godt over gjennomsnittet, etterfulgt av Nordvest-Italia, Sør-Italia, Sicilia og Sardinia. Det er kun få forskjeller mellom de italienske regionene når det gjelder deltakelse gjennom valgkanalen og i protestaksjoner. I Norge er det ingen forskjeller mellom de ulike delene av landet når det gjelder deltakelse i de tre kanalene.

Religiøs konfesjon har signifikante korrelasjoner med protestdeltakelse og organisasjonsdeltakelse i Italia. Det er de som ikke tilhører noen religiøs konfesjon som deltar mest og de katolske som deltar minst. De som tilhører en annen religiøs konfesjon deltar også mer enn katolikker. Katolikkene deltar minst i organisasjoner, mens de som ikke tilhører noe kirkesamfunn og de som tilhører andre religioner deltar mest.

Blant de andre variablene, det vil si de som behandles på et høyere målenivå, er de politiske ressursene som utdanning og inntekt, viktige i begge land. Unntaket er valgkanalen i Italia, der det kun er små forskjeller mellom ulike sosiale grupper. De politiske ressursvariablene ser ut til å bety mindre for å forklare variasjon i valgkanaldeltakelse i Italia sammenliknet med Norge.

5.3 Verdiorienteringer og politisk deltakelse

Som allerede diskutert i teorikapitlet av denne oppgaven har verdier ikke bare en sammenheng med grad av tillit til det politiske systemet, men også med politisk deltakelse (Borg 1995; Inglehart 1997). Hvor viktige verdiorienteringene er i å forklare politisk deltakelse, vil variere med hvilke verdiorienteringer som er implementert i offentlig politikk. Noen verdiorienteringer er også mer representert i noen former for deltakelse enn andre.

Forskjellene mellom ulike verdiorienteringer vil være relativt små når det gjelder grad av deltakelse gjennom valgkanalen (Gundelach 1995:413). Sami Borg (1995:449) argumenterer for at selv om postmaterialister gjerne er mer politisk aktive enn materialister, er det lite sannsynlig at postmaterialister vil delta mer i valg enn materialister. Selv om postmaterielle verdier er forbundet med høyere grad av politisk deltakelse, vil ikke dette komme til uttrykk i tradisjonelle kanaler for politisk deltakelse, siden postmaterialister foretrekker andre kanaler for politisk deltakelse (Inglehart (1977:293).

H2: Verdidimensjonene har liten forklaringskraft på valgkanaldeltakelse i Norge og Italia.

Sami Borg (1995:449) finner imidlertid at religiøse verdier gjerne er forbundet med høyere deltakelse i valg. Religiøse verdier innebærer ofte en støtte til de etablerte institusjonene i samfunnet, mens de sekulære verdiene i større grad innebærer en kritisk holdning. Derfor vil de som er religiøse ofte foretrekke tradisjonelle former for deltakelse:

H3: Religiøse verdier har en moderat positiv effekt på deltakelse i valgkanalen i begge land.

”New politics”- verdiorienteringene er derimot mer forenlig med protestdeltakelse enn ”old politics”-verdiorienteringene. Inglehart (1997:311) argumenterer for at institusjonaliserte former for politisk deltakelse er på tilbakegang, mens ikke-institusjonaliserte former for politisk deltakelse er på fremgang i avanserte industrisamfunn. Postmaterialister er mer tilbøyelige til å delta i protestaksjoner enn materialister. Verdier som postmaterialister vektlegger (for eksempel miljøvern) er ofte dårlig representert i offentlig politikk, samtidig som postmaterialister gjerne er mer kritiske til det etablerte politiske systemet enn materialister. Som en følge av dette vil postmaterialister søke alternative kanaler for deltakelse (Inglehart 1997:212; Inglehart 1999:237).

Badescu & Neller (2007:163) argumenterer også for at de med postmaterialistiske verdier oftere deltar i frivillige organisasjoner enn materialister. Alle verdiene som tilhører ”New politics” er i særlig grad forenlig med mer direkte former for sosial og politisk deltakelse. Mennesker som har disse verdiene trekkes i større grad enn andre mot deltakelse utenfor den tradisjonelle valgkanalen (Badescu & Neller 2007:ibid).

H4: ”New politics”-verdiene forventes å ha en positiv kausaleffekt på protestdeltakelse og organisasjonsdeltakelse i Norge og Italia.

Hvilke verdier som er med på å motivere til protestdeltakelse har også å gjøre med hvorvidt disse verdiene er implementert i det politiske systemet, og det kan derfor være relevante forskjeller mellom Norge og Italia med hensyn til hvilke av verdidimensjonene som vil ha en effekt på protestdeltakelse.

Italia har siden 1990- tallet hatt både høyre-koalisjonsregjeringer og venstre-koalisjonsregjeringer (Pasquino 2008:155). Både økonomisk høyre- verdier og økonomisk venstre verdier er implementert i offentlig politikk i Italia. Med Berlusconi og Forza Italias fremgang på 1990-tallet og 2000-tallet, har det imidlertid blitt ført en politikk i Italia i samsvar med økonomisk høyre-verdier, med vekt på privat initiativ, markedsløsninger og liten statlig inngripen. På den tiden som

intervjuene ble gjort, hadde Italia hatt 4 år med høyreorientert koalisjonsregjering ledet av Berlusconi's Forza Italia (Pasquino 2008:155). Norge hadde på den tiden undersøkelsen ble utført, en rødgrønn koalisjonsregjeringen ledet av Stoltenberg. Det kan argumenteres for at den norske velferdsmodellen har implementert økonomisk venstreverdier i offentlig politikk i større grad enn det som har vært tilfelle i Italia. Den femte hypotesen går derfor ut på at det vil være en negativ effekt av økonomisk høyre-venstredimensjonen på protestdeltakelse i Italia.

H5: Økonomiske høyre- venstredimensjonen forventes å ha en negativ effekt på protestdeltakelse i Italia. Det forventes at effekten av økonomisk høyre-venstredimensjonen ikke er signifikant i Norge.

Tabell 5.2. Korrelasjon: Verdidimensjoner og ulike former for politisk deltakelse, Norge og Italia, Pearsons r.

	Italia			Norge		
	Valg.	Protest.	Org.	Valg.	Protest.	Org.
Religiøs- sekulær	-.078	-.242***	-.038	.128***	-.031	.069
Øk. høyre- venstre	.028	-.096**	.097**	.000	-.105***	-.039
Mat. Postmat	.012	.251***	.203***	.049	.164***	.103***
Frihetlig- autoritær	-.018	.193***	.068	.014	.163***	.107***
Vekst- vern	.007	.184***	.131***	.170***	.366***	.238***

***Signifikant på 1 % nivå, **signifikant på 5 % nivå, *signifikant på 10 % nivå

Tabell 5.2. viser korrelasjonene mellom de ulike verdiorienteringene og de tre formene for politisk deltakelse. Som forventet er det svært små korrelasjoner mellom verdiorienteringene og deltakelse gjennom valgkanalen. Unntaket ser ut til å være Norge, der både den religiøse verdidimensjonen og vekst- vern dimensjonen korrelerer positivt med valgkanaldeltakelse. Verdidimensjonene som tilhører "new- politics" korrelerer positivt med organisasjonsdeltakelse og protestdeltakelse i begge land. I Italia er også den religiøs- sekulære verdidimensjonen negativt korrelert med protestdeltakelse.

5.4 Generalisert sosial tillit og politisk deltakelse

Sammenhengen mellom generalisert sosial tillit og deltakelse i frivillige organisasjoner har blitt mye forsket på. Forskere ser likevel ikke ut til å bli enige om den kausale retningen på sammenhengen (Badescu & Neller 2007:163). Enkelte hevder at deltakelse i frivillige organisasjoner er det som skaper generalisert sosial tillit (Wollebæk & Selle 2003). Andre hevder at det er mindre sannsynlig at medlemskap i frivillige organisasjoner er det som skaper sosial tillit. Det er derimot mer sannsynlig at tillitsfulle personer oftere blir medlem av frivillige organisasjoner enn andre (Badescu & Neller 2007:163; Sønderskov 2008:1). I den siste tiden viser forskningen tegn til at den siste forklaringen er den mest plausible (Badescu & Neller 2007:163)¹⁶. Sønderskov (2008:9), som også studerer interesseorganisasjoner og økonomiske organisasjoner i tillegg til andre organisasjoner finner at de med høyere generalisert sosial tillit har høyere sannsynlighet for å bli medlem av en organisasjon.

Generalisert sosial tillit kan ha en positiv effekt på politisk deltakelse, også utenom deltakelse i frivillige organisasjoner (Benson & Rochon 2009; Kaaase 1999; Norris 2002). Dette argumentet bygger på hypotesen om at for å delta i kollektive aksjoner, kreves et minimum av tillit til ”den generaliserte andre”. Norris (2002:129) finner at generalisert sosial tillit har en positiv effekt på partideltakelse. Michelle Benson & Thomas R. Rochon (2004:437) finner en positiv effekt av sosial tillit på protestdeltakelse, også når det kontrolleres for postmaterialistiske verdier. Dette kan forklares med at tillitsfulle personer oftere har et mer optimistisk syn på at protestdeltakelse vil få et positivt utfall:

“Trusters, we suggest, are able to make estimations about the likelihood of success in protest with more confidence than nontrusters. This is because an individual’s level of trust allows him or her to form expectations about the actions of others” (Benson & Rochon 2004:438).

---

¹⁶ Jeg tar ikke stilling til kausalforholdet her. Om det er sosial tillit som fører til høyere deltakelse i frivillige organisasjoner eller omvendt, er en pågående debatt i litteraturen.

Særlig i former for politisk deltakelse der løsning av kollektive problemer står i sentrum kan man forvente at sosial tillit vil spille en positiv rolle (Kaase 1999:17). Sosial tillit vil være mindre viktig for deltakelse i valg siden denne formen for deltakelse er den typen deltakelse der man er minst avhengig av andre. I sin analyse av protestdeltakelse i europeiske land, finner Kaase (1999:ibid) en positiv sammenheng mellom sosial tillit og deltakelse i protestaksjoner. Med bakgrunn i tesen om sosial tillit som et viktig element i kollektiv handling, forventer jeg at det vil være en positiv sammenheng mellom sosial tillit og politisk deltakelse i Norge og Italia. Hypotesen som utledes er felles for de to landene:

H6a: Sosial tillit forventes å ha en svak positiv effekt på deltakelse i valgkanalen og en moderat positiv effekt på deltakelse i frivillige organisasjoner og i protestaksjoner, i Norge og Italia.

I kapittel 4 gikk det frem at nordmenn og italienere med høyere generalisert sosial tillit også har høyere tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner. Det forventes derfor at noe av kausaleffekten til sosial tillit vil gå via de to tillitsdimensjonene i den multivariate analysen.

H6b: Mye av kausaleffekten til sosial tillit forventes å gå via tillitsdimensjonene i begge land.

Tabell 5.3. Korrelasjon: Sosial tillit og ulike former for politisk deltakelse, Norge og Italia, Pearsons r.

	Italia			Norge		
	Valg.	Protest.	Org.	Valg.	Protest.	Org.
Sosial tillit						
Indikator 1	-.021	.013	.067	.077	.036	.084*
Indikator 2	-.003	.163***	.141***	.068	.128***	.141***

***Signifikant på 1 % nivå, **signifikant på 5 % nivå, *signifikant på 10 % nivå

Tabell 5.3. viser korrelasjonene mellom sosial tillit og de tre formene for politisk deltakelse i Norge og Italia. Tabellen viser at den fingraderte indikatoren på sosial tillit

(indikator 1) ikke har noen signifikant bivariat korrelasjon med politisk deltakelse i de to landene. Den dikotome variabelen er signifikant korrelert med protestdeltakelse og organisasjonsdeltakelse i begge land. De bivarierte korrelasjonene er imidlertid svake. Videre i den multivariate analysen er det derfor indikator nr 2 (den dikotome variabelen) som benyttes.

5.5 Tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og politisk deltakelse i Norge og Italia.

Spørsmålet er om tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner kan forklare noe av variasjonen i politisk deltakelse i Norge og Italia. Før jeg utleder hypoteser for sammenhengene mellom tillitsvariablene og de tre formene for politisk deltakelse, vil jeg under hvert av de tre underavsnittene i 5.5.1, 5.5.2. og 5.5.3. utdype noen av de teoretiske antakelsene som ble introdusert i kapittel 2. Det finnes mange ulike forklaringer og få sikre svar på hvordan politisk tillit kan motivere til politisk deltakelse (Dalton 2004:161). Dette kan i følge Levi & Stoker (2001:488) være noe av årsaken til at forskere som direkte søker å finne forklaringer på politisk deltakelse, sjelden tar opp spørsmålet om politisk tillit. Både politisk tillit og politisk mistillit kan motivere til politisk deltakelse. Er det forskjeller mellom et land der det er høy grad av tillit til det politiske systemet sammenliknet med et land der det er liten grad av tillit?

5.5.1 Komparative hypoteser om sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og deltakelse gjennom valgkanalen i Norge og Italia.

Hypotesen om at høy tillit til politiske institusjoner ville føre til høyere deltakelse gjennom valgkanalen, følger i tradisjonen fra Almond & Verbas berømte studie "The Civic Culture" fra 1963. Denne hypotesen går ut på at deltakelse gjennom valgkanalen vil være høyere blant de som har høyere tillit til politiske institusjoner (Dalton 2004:161). Den teoretiske begrunnelsen bak denne forventningen er at deltakelse gjennom denne kanalen nødvendigvis må bety en viss grad av støtte til det etablerte politiske systemet. I Norge er det som vist tidligere i denne oppgaven, høy grad av

tillit til det politiske systemet. Hvis hypotesen om at høy grad av tillit til det politiske systemet vil ha en positiv effekt på deltakelse gjennom valgkanalen, kan det forventes å finne en slik effekt i Norge:

H7a: Tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner har en positiv (kausal) effekt på deltakelse i valgkanalen i Norge.

En alternativ teoretisk forklaring går ut på at manglende tillit til det politiske systemet, også kan motivere til deltakelse. Begrunnelsen bak denne forventningen er at liten grad av tillit kan skape et større incentiv til å forsøke å påvirke endring (Craig 1980:190).

Siden anti- partistemningen er høyere, og den politiske mistilliten er sterkere i Italia enn i Norge, vil det være plausibelt å anta at politisk tillit vil spille en litt annen rolle i Italia, enn i Norge. Gjennom hele etterkrigstiden og til utover på 1980- tallet var de fleste italienere lojale partivelgere, samtidig med at tilliten til det etablerte politiske systemet var svært lav (Biorcio 2002:4; Bull & Newell 2005:71). Denne paradoksale situasjonen, endret seg med den politiske krisen som utspilte seg i Italia mellom 1992 og 1994, og som bidro til transformasjonen av det italienske partisystemet (Pasquino 2008:125).

Anti-parti stemningen i den italienske befolkningen har ført til at nye partier som Lega Nord og senere Forza Italia, har kunnet mobilisere velgere på bakgrunn av politiske misnøye (Biorcio 2002:7). Altså er det en like plausibel antakelse at tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner ikke vil være en like sterk motivasjonsfaktor for italienernes deltakelse gjennom valgkanalen. Forventningen her er derfor at denne effekten ikke vil være signifikant i Italia.

H7b: Tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner har ikke signifikant (kausal) effekt på deltakelse i valgkanalen i Italia.

5.5.2 Komparative hypoteser om sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og protestdeltakelse i Norge og Italia.

Denne teoretiske forventingen går ut på at folk som har lav tillit til det politiske systemet vil søke alternative kanaler utenfor de etablerte for å uttrykke sin misnøye. Det forventes derfor at de med lav tillit vil delta mer i protestaksjoner sammenliknet med de som har høy tillit (Dalton 2005:6; Dalton 2004:173). Mer misnøye med det etablerte politiske systemet vil føre til en økning i protestdeltakelse, og mindre deltakelse gjennom de etablerte kanalene. Inglehart (1997:307) skriver: ”mass publics are deserting the old line oligarchic political organizations that mobilized them in the modernization area- but far from being apathetic, they are becoming more active than ever in a wide range of elite- challenging forms of political participation”. Hvis denne hypotesen stemmer, vil det kunne forventes en negativ effekt av tillit til politiske institusjoner på protestdeltakelse i Norge og Italia:

H8a: Tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner forventes å ha en negativ (kausal) effekt på deltakelse i protestaksjoner både i Norge og i Italia.

I Italia har det funnet sted en økning i ikke-institusjonelle former for politisk deltakelse (Millefiorini 2002:64). Mens situasjonen i tidlig etterkrigstid kunne karakteriseres som en situasjon preget av apati og politisk fremmedgjøring, deltar en større andel av den italienske befolkningen i protestaksjoner og liknende. Misnøye med det politiske systemet var noe av årsaken til økningen i protestdeltakelse, som kuliminerte med krisen i det italienske partisystemet på begynnelsen av 1990-tallet (Morlino & Tarchi 1996:41). Siden italienere har lavere tillit til sitt politiske system enn nordmenn, er det mer sannsynlig at de vil bruke denne kanalen for å uttrykke misnøye og protestere mot sitt politiske system. Den neste forventningen går derfor ut på at tillitsdimensjonene vil ha størst negativ effekt på deltakelse i protestaksjoner i Italia.

H8b: Tillitsdimensjonene har størst negativ effekt på protestdeltakelse i Italia.

Problemet med ”misnøye-hypotesen” er at den får blandet støtte i empirisk forskning (Norris m.fl 2006:281). Norris, Walgrave & Van Alest mener likevel at sammenhengen mellom tillit og protestdeltakelse er viktig å studere også i nyere tid, siden de tidligste studiene kun brukte indikatorer på ”protest- potensial” (se Jennings m.fl 1989; Marsch 1993), uten å studere hva politisk mistillit betød for *faktisk politisk deltakelse* (Norris m.fl 2006:281).

En annen grunn er at deltakelse i demonstrasjoner og liknende ofte blir fremstilt både i akademia, og av politiske kommentatorer og journalister som ”elite- utfordrende” deltakelse (Norris m.fl 2006:282). Det er derfor verdt å undersøke nærmere. Er det de med lav tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner som deltar i protestaksjoner i Norge og Italia? Og er det noen relevante forskjeller mellom to land der det er ulik grad av tillit til det politiske systemet?

5.4.3. Komparative hypoteser om sammenhengen mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og organisasjonsdeltakelse i Norge og Italia.

Studier av hvordan tillit kan påvirke deltakelse, har fokusert mest på *konvensjonelle* og *ukonvensjonelle* former for deltakelse. Hvordan politisk tillit påvirker deltakelse i organisasjoner, er i følge Badescu & Neller (2007:164), sjelden diskutert i litteraturen. Ofte studerer forskere hvordan deltakelse i organisasjoner, er med på å skape høyere tillit¹⁷. Deltakelse i organisasjoner kan være motivert ut i fra ønske om å påvirke politiske beslutninger, og dermed vil man ha en viss tro på at det politiske systemet responderer. Badescu & Neller (2007:182) finner derfor at de som har mer tillit til institusjoner, oftere deltar i organisasjoner enn andre¹⁸. ”If somebody feels able to influence ’society’ or ’politics’, he or she is more likely to get involved in organisations opting for such goals” (Badescu & Neller 2007:164). Dermed er tillit til

---

¹⁷ My av den samme diskusjonen gjelder for det kasuale forholdet mellom politisk tillit og deltakelse i organisasjoner, som debatten om generalisert sosial tillit og deltakelse i frivillige organisasjoner.

¹⁸Badescu & Neller studerer den interne dimensjonen ved politisk tillit (internal political efficacy), som er noe litt annet enn det som studeres i denne oppgaven: jeg ser her på den eksterne dimensjonen: holdninger til det politiske systemet.

politiske institusjoner en viktig forklaringsvariabel. Jeg er enig med Badescu & Neller i at dette er en teoretisk plausibel antakelse.

H9a: Tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner forventes å ha en positiv (kausal) effekt på deltakelse i organisasjoner i Norge og Italia.

Igjen er forventningen at politisk tillit vil bety mer i Norge enn i Italia for deltakelse i organisasjoner. Segatti (2006:245) skriver at italienerne flest føler at de ikke har noen påvirkning over politikken, og at politikere ikke er lydhøre. Dersom politisk tillit er viktig for å forklare hvem som deltar i organisasjoner i de to landene vil det være mest sannsynlig at effekten er størst i Norge.

H9b: Effekten av tillit til ordensinstitusjoner og politiske institusjoner er størst i Norge.

Tabell 5.4. Korrelasjon: Politisk tillit, ordenstillit og ulike former for politisk deltakelse i Norge og Italia.

	Italia			Norge		
	Valg.	Protest.	Org.	Valg.	Protest.	Org.
Institusjonell tillit						
Politisk tillit (r)	.067	.027	.044	.150***	.239***	.151***
Ordenstillit (r)	.025	-.128***	-.057	.097**	.042	.088**

***Signifikant på 1% nivå, **signifikant på 5% nivå, *Signifikant på 10% nivå

Tabell 5.4. viser de bivarierte korrelasjonene mellom de to tillitsdimensjonene og de tre deltakelsesvariablene i Norge og Italia. I Italia ser det nærmest ikke ut til å være noen sammenheng mellom politisk tillit og de tre deltakelsesformene (korrelasjonene er ikke signifikante). Derimot viser tabellen at det er positive korrelasjoner mellom den politiske tillitsdimensjonen og de tre formene for politisk deltakelse i Norge.

Ordenstillitsdimensjonen derimot, er negativt korrelert med protestdeltakelse i Italia. Det er også svært svake korrelasjoner mellom ordenstillitsdimensjonene og valgkanaldeltakelse og deltakelse i organisasjoner i Norge (kun på 5 % nivå).

5.6 Analyse 1: Kan variasjon i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner forklare variasjon i politisk deltakelse i Norge og Italia?

I denne delen presenteres og diskuteres resultatene fra de multivariate analysene.

Analysene ble utført separat for hvert av de to landene.

Valgkanaldeltakelse

Jeg starter med analysen av valgkanaldeltakelsesvariabelen. Først presenteres resultatene fra analysen med de norske respondentene i tabell 5.5. og deretter resultatene fra analysen med de italienske respondentene i tabell 5.6¹⁹.

Tabell 5.5. Sekvensiell regresjonsanalyse med valgkanaldeltakelse som avhengig variabel. Norge. N=1006²⁰.

Uavhengige variabler	r	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
Sosialstrukturelle variabler									
Alder	.264***	.272	.039***	.251	.036***	.251	.036***	.254	.036***
Religiøs konfesjon:									
Protestantisk	.205***	.132	.625***	.121	.571***	.120	.566***	.115	.541***
Andre religioner	.205***	-.066	-.690	-.081	-.847*	-.081	-.853*	-	-.917*
								.087	
Utdanning	.130***	.204	.138***	.169	.114***	.169	.114***	.159	.108***
Inntekt	.150***	.110	.079***	.118	.085***	.119	.086***	.112	.081***
Verdier									
Relg. -sek.	.128***			.055	.036	.055	.036	.055	.035
Vekst- vern.	.170***			.077	.065	.077	.065	.058	.049
Sosial tillit	.068					.000	.001	-	-.102
								.021	
Politisk tillit	.150***							.079	.150
Ordenstillit	.097***							.017	.096
Justert R2		.155		.165		.164		.169	

¹⁹Ikke alle de uavhengige variablene er tatt med i tabellene. De variablene som er utelatt fra tabellen, er utelatt fordi de ikke er signifikant korrelert med avhengig variabel, og mangler signifikante kontrollerte effekter i analysen. Dette gjelder også for de påfølgende tabellene.

²⁰ Det var antydning til noe kolinearitett mellom klasse, inntekt og utdanning i modellvurderingen som ble gjort i forkant av analysen. Sosial klasse er derfor utelatt fra analysen, da sosial klasse måler noe av det samme som inntekt og utdanning.

R^2 i første modell indikerer at 15,5 % av variasjonen i valgkanaldeltakelse i Norge kan forklares ut i fra sosial struktur. Det beskjedne tillegg fra modell 1 til modell 2, viser at verdiorienteringene som forventet forklarer svært lite av variasjonen i deltakelse gjennom valgkanalen. Det samme gjelder inkluderingen av sosial tillit i modell 3, og de politiske tillitsdimensjonene i modell 4.

Det er de politiske ressursvariablene som har mest betydning for deltakelse gjennom valgkanalen i Norge. Verken verdidimensjonene eller tillitsdimensjonene har noen signifikant effekt på deltakelse gjennom valgkanalen i den multivariate analysen²¹.

Willy Martinussen (2003:59) skriver i en rapport fra "Makt- og demokratiutredningen" at valgkanalen er "de øvre aldersgruppers arena", og ser man på beta- koeffisienten til alder i modell 1, ser dette ut til å bekreftes her. Utdanning og inntekt har også stor betydning for hvem som deltar gjennom valgkanalen i Norge, og tallene her tyder på at politiske ressurser fremdeles har betydning for å forklare hvem som deltar gjennom denne kanalen. Martinussen (2003:60) fant at inntekt ikke hadde noen betydning for deltakelse gjennom valgkanalen, men resultatene fra denne analysen viser en annen tendens. Den totale kausaleffekten til inntekt på .110 viser at deltakelse gjennom valgkanalen øker med høyere inntekt. Protestanter deltar mer i valgkanalen enn de som ikke tilhører noen religiøs konfesjon.

Verdidimensjonene har ingen signifikante kontrollerte effekter i analysen, og verdiprioriteringer spiller med andre ord liten rolle for å forklare deltakelse gjennom valgkanalen i Norge. H2 om at verdidimensjonene ville forklare lite av variasjonen i deltakelse gjennom valgkanalen, kan bekreftes. Sosial tillit har ingen signifikante effekter i analysen. Den politiske tillits- dimensjonen og ordenstillitsdimensjonen er heller ikke signifikante i analysen. Analysen gir dermed ikke grunn til å svare bekræftende på hypotese 7a.

---

²¹ Jeg gjorde også analysen med hver av de to tillitsdimensjonene, for å se om de ble signifikante hver for seg. Det viste seg at den politiske tillitsdimensjonen var signifikant i denne analysen, men bare på 5 % nivå.

Martinussen (2003:59) fant i sin analyse, at *politisk selvtillit* hadde en positiv effekt på deltakelse gjennom valgkanalen i Norge. Politisk selvtillit er det samme som intern politisk effektivitet. Som diskutert innledningsvis, betyr dette at man har tro på sin egen rolle som politisk aktør med mulighet til å påvirke politikere og politiske beslutninger. Her finner jeg at politisk tillit, som er holdninger til det politiske systemet, ikke har noen effekt på valgkanaldeltakelse i Norge. Sammenliknes resultatene fra denne analysen med Martinussen (2003:59) sine funn, kan dette tyde på at holdninger til det politiske systemet er mindre viktig for å forklare politisk deltakelse, enn troen på egen påvirkningsmulighet.

Tabell 5.6. Sekvensiell regresjonsanalyse med valgkanaldeltakelse som avhengig variabel. Italia. N=995.

Uavhengige variabler		Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
	r	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
Sosialstrukturelle variabler									
Alder	.149***	.216	.025***	.222	.026***	.223	.026***	.222	.026***
Kjønn	.098***	.107	.384***	.097	.351**	.097	.353**	.093	.337**
Utdanning	.084*	.150	.081***	.152	.082***	.157	.084***	.157	.084***
Verdier									
Sosial tillit	-.003					.041	.314	.039	.299
Politisk tillit	.067							.040	.043
Ordenstillit	.025							.022	.025
Justert R2		.057		.057		.057		.059	

I Italia svarer de politiske ressursvariablene for 5,7 % av variasjonen i deltakelse gjennom valgkanalen. Ser man på endringen av R^2 fra modell 1 til modell 2, 3 og 4, går det frem at de andre uavhengige variablene ikke bidrar til å øke modellens forklaringskraft. Med andre ord er det i Italia kun de politiske ressursvariablene som er av betydning for å forklare variasjon i valgkanaldeltakelse. R^2 er lavere i alle trinn i analysen med de italienske respondentene sammenliknet med analysen av de norske respondentene.

Alder har sterkest effekt i Italia (total kausaleffekt =.216), etterfulgt av utdanning og kjønn. Mens sosial struktur forklarer 15,5 % av variasjonen i valgkanaldeltakelse i Norge, forklarer de sosialstrukturelle variablene kun 5,7 % av variasjonen i deltakelse gjennom denne kanalen i Italia. De politiske ressursvariablene ser ut til å spille en større rolle i Norge enn i Italia. Sagt med andre ord, ser det ut i fra tallene ut til å være større grad av sosial ulikhet i hvem som deltar gjennom valgkanalen i Norge.

Eksempelvis er b-koeffisienten til utdanning .081 i det italienske tilfellet, sammenliknet med .138 i det norske tilfellet. Utdanning har større betydning for hvem som deltar gjennom valgkanalen i Norge, enn i Italia. Tradisjonelt har det vært små forskjeller mellom ulike sosiale grupper med hensyn til deltakelse gjennom valgkanalen i Italia (Millefiorini 2002:193). Funnene her ser ut til å bekrefte dette.

Siden valgkanalindeksen kun inneholder en indikator på partideltakelse og en indikator på deltakelse i valg, er det likevel viktig å være litt varsom i tolkningen av resultatene. Nye analyser bør inkludere flere indikatorer på valgkanaldeltakelse, for å kunne kontrollere om resultatene blir de samme. Et viktig funn for problemstillingens del, er at tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner har liten forklaringskraft på deltakelse gjennom valgkanalen i de to landene.

Protestdeltakelse

Igjen vil resultatene fra analysen med de norske respondentene presenteres først i tabell 5.7, og analysen med de italienske respondentene følger rett etterpå i tabell 5.8.

Tabell 5.7. Sekvensiell regresjonsanalyse med protestdeltakelse som avhengig variabel. Norge. N=1006.

Uavhengige variabler	Modell 1			Modell 2		Modell 3		Modell 4	
	R	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Sosial struktur</i>									
Alder	-.100**	-.004	.000	-.032	-.007	-.031	-.007	-.028	-.006
Kjønn	.035	-.102	.709***	-.069	-.480	-.070	-.484	-.071	-.489
By- land	.129***	.039	.037	.044	.042	.044	.042	.040	.039
Utdanning	.296***	.337	.334***	.248	.254***	.250	.255***	.236	.241***
Inntekt	.149***	.094	.102**	.085	.092*	.086	.093*	.077	.084
<i>Verdier</i>									
Øk. høyre-venstre	-.105***			-.083	-.165*	-.083	-.166*	-.076	-.172
Mat.-postmat	.164***			.023	.032	.024	.033	.038	.052
Frihetlig. - aut.	.163***			.028	.045	.029	.046	.030	.047
Vekst-vern.	.366***			.281	.359***	.282	.369***	.260	.332***
<i>Sosial tillit</i>	.128***					-.008	-.335	-.010	-.415
<i>Politisk tillit</i>	.239***							.113	.226***
<i>Ordenstillit</i>	.042							-.090	-.184*
Justert R ²		.142		.226		.224		.239	

R² i første modell viser at 14,2 % av variasjonen i protestdeltakelse kan forklares ut i fra de sosialstrukturelle variablene. Inkluderingen av verdidimensjonene i modell 2 bidrar til å forbedre modellen med 8,4 %. Inkluderingen av sosial tillit bidrar ikke til å øke forklart varians, og inkluderingen av de to tillitsdimensjonene bidrar kun til å forbedre modellen med 1,5 % i modell 4. Sosial struktur betyr mest, etterfulgt av verdier, og igjen betyr sosial tillit ingenting og de to tillitsdimensjonene svært lite.

Sammenliknes R² i denne modellen, med R² i analysen av valgkanaldeltakelse i Norge, går det frem at sosial ulikhet ikke er større når det gjelder protestdeltakelse.

Forventningen om at sosial ulikhet vil være større i denne kanalen enn i valgkanalen, ser ikke ut til å slå til. En mulig forklaring er at de deltakelsesformene som denne indeksen måler; demonstrasjoner, boikott og underskriftskampanjer, har blitt en normalisert del av demokratiet, og når deltakelsesformen normaliseres, vil det skje normalisering av de gruppene som benytter seg av denne kanalen (Van Aelst & Walgrave 2001:461). Det vil si at protestdeltakelse blir en utvidelse av valgkanalen, heller enn et supplement til denne. Igjen er utdanning en viktig forklaringsvariabel, og det samme gjelder inntekt, men effekten av inntekt er betydelig mindre enn effekten av utdanning, i alle trinn.

Når det gjelder verdiorienteringene, er de med økonomisk høyre- verdier noe mindre tilbøyelige til å delta i protestaksjoner enn de med økonomisk venstre verdier. H5 om at det ikke ville være noen sammenheng mellom økonomisk høyre- venstre dimensjonen og protestdeltakelse i Norge, slår altså ikke til. Forventningen om at de nye verdidimensjonene er viktige for å forklare variasjon i protestdeltakelse i Norge, kan bekreftes. Det ser det ut til at vekst- vern dimensjonen er den viktigste "New-politics" orienteringen for å forklare protestdeltakelse i Norge. Når det gjelder de to andre verdi- orienteringene som tilhører "New-politics" (MPM og frihetlig- autoritær), har de begge signifikante bivariante korrelasjoner med avhengig variabel, men ingen signifikante kontrollerte effekter i analysen²².

Sosial tillit er svakt positivt korrelert med protestdeltakelse, men kontrollert for sosial struktur og verdier, er ikke sosial tillit signifikant. Benson & Rochon (2004:437) fant i sin undersøkelse at sosial tillit hadde en positiv effekt på protestdeltakelse, også kontrollert for postmaterialisme. Funnene her kan ikke bekrefte dette.

Politisk tillit har derimot en signifikant direkte effekt. Men fortegnet på effekten går motsatt av hva som var forventningen. H8a kan dermed ikke bekreftes: Høyere tillit til

---

²² Siden Vekst- vern dimensjonen og frihetlig- autoritær kan måle mye av det samme som materialisme- postmaterialisme dimensjonen, gjorde jeg også en analyse med kun MPM- variabelen. Den ble ikke signifikant heller i denne analysen. Jeg gjorde også en analyse bare med vekst- vern dimensjonen og frihetlig- autoritær, men dette ga ingen betydelige endringer av resultatene.

politiske institusjoner er med på å øke sannsynligheten for deltakelse i protestaksjoner i Norge. Derimot har ordenstillitsdimensjonen en negativ effekt på protestdeltakelse i. Den direkte effekten av ordenstillitsdimensjonen er likevel kun signifikant på 10 % nivå.

At de som har høyere tillit til politiske institusjoner, har høyere sannsynlighet for å delta i protestaksjoner er interessant i seg selv. Funnet peker i retning av at denne formen for politisk deltakelse ikke kan anses for å være ”elite- utfordrende” deltakelse i Norge. Det jeg finner her, ser ut til å være det samme som Norris m.fl. (2006:302) fant i sin studie av protestdeltakelse i Belgia. Forfatterne fant ingen grunnlag for at det er de med mindre tillit til det politiske systemet, som deltar i protestaksjoner. Kanskje kan man konkludere med at økt tillit til det politiske systemet, skaper en tro på at man vil ha muligheten til å påvirke politiske beslutninger.

Til motsetning fra nordmenn, mangler italienere flest tillit til sitt politiske system (Segatti 2006:247). Er det slik at de med lav tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner deltar mest i protestaksjoner i Italia?

Tabell 5.8. Sekvensiell regresjonsanalyse med protestdeltakelse som avhengig variabel. Italia. N=995.

Uavhengig variabler	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4		
	R	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
Sosial struktur									
Alder	.149***	.027	.006	.058	.013	.058	.013	.057	.013
By- land	.129***	-.012	-.013	.006	.007	.007	.007	.008	.009
Religiøs konf:									
Katolsk	.226***	-.210	-2.208***	-.097	-1.024***	-.091	-.960*	-.093	-.978*
Andre relg	.226***	-.007	-.347	.004	.186	.002	.122	.002	.119
Utdanning	.296***	.241	.248***	.178	.184***	.172	.177***	.171	.176
Inntekt	.149***	-.009	-.012	-.004	-.005	-.008	-.006	-.008	-.011
Region:									
Nordvest	.107	-.105	-.831**	-.107	-.853**	-.110	-.874***	-.107	-.848***
Nordøst	.107	-.104	-1.108***	-.111	-1.179***	-.112	-1.194***	-.112	-1.194***
Verdier									
Øk. høyre-venstre	-.096**			-.116	-.208***	-.116	-.207***	-.119	-.211***
Relg. -sek.	.242**			-.153	-.217***	-.154	-.219***	-.157	-.222***
Mat.-postmat	.251***			.159	.202***	.152	.192***	.149	.189***
Frihetlig. -aut.	.193***			.053	.084	.053	.085	.057	.092
Vekst-vern.	.184***			.084	.138**	.080	.130*	.077	.126
Sosial tillit	.163***					.041	.323	-.011	-.162
Politisk tillit	.027							.065	.117
Ordens-tillit	.128***							-.061	-.100
Justert R2		.131		.198		.198		.201	

Tabell 5.8. viser resultatene fra analysen av protestdeltakelse i Italia. De sosialstrukturelle variablene forklarer 13,1 % av variasjonen i protestdeltakelse, og inkluderingen av verdidimensjonene i modell 2 bidrar til å øke modellens forklaringskraft med 6,7 %. Inkluderingen av tillitsdimensjonene i modell 4 bidrar til å øke modellen forklaringskraft med 0,3 %. Altså ser det ut til at tillitsdimensjonene betyr lite for å forklare variasjoner i protestdeltakelse også i Italia. Sosial struktur forklarer mest, og verdidimensjonene nesten like mye. Igjen har sosial tillit ingen forklaringskraft, og tillitsdimensjonene forklarer også svært lite.

Utdanning har sterkest effekt av de sosialstrukturelle variablene i Italia. De bivariate korrelasjonene mellom inntekt og protestdeltakelse og inntekt og organisasjonsdeltakelse er positive, men ingen av de kontrollerte effektene av inntekt blir signifikante i analysen. Av de andre sosialstrukturelle variablene, spiller region en rolle. Å være fra Nordvest- Italia og Nordøst Italia er med på å svekke sannsynligheten for at man har deltatt i protestaksjoner. Katolikker deltar mindre enn de som ikke tilhører noen religiøs konfesjon i protestaksjoner. Ser man på hvordan b- koeffisienten til katolsk endrer seg fra modell 1, til modell 2, går det frem at en del av effekten går via religiøse verdier.

Analysen viser at "New- politics" verdiorienteringene er viktige for å forklare hvem som deltar i protestaksjoner i Italia, men også verdiorienteringene tilhørende "old- politics" spiller en viktig rolle. Både beta- koeffisienten til økonomisk høyre venstre (-.116) og religiøs- sekulær (-.153) er relativt sterke effekter i analysen, og inkluderingen av sosial tillit og politisk tillit i modell 3 og 4, endrer ikke i noen vesentlig grad på effektene. Både religiøs- sekulær, økonomisk- høyre venstre, materialisme- postmaterialisme har betydning i å forklare hvem som deltar i protestaksjoner i Italia.

Forventningen om at sosial tillit har en positiv effekt på protestdeltakelse, slår heller ikke til. Modell 3 viser at sosial tillit ikke har noen signifikant effekt i analysen. Den politiske tillitsdimensjonen har ingen signifikant bivariat korrelasjon med protestdeltakelse, og heller ingen signifikant kontrollert effekt i analysen. Med andre ord kan ikke hypotesen om at politisk tillit og ordenstillit ville ha en negativ effekt på protestdeltakelse, bekreftes.

I Italia har postmaterialisme en sterkere effekt enn i Norge. B- koeffisienten til MPM er .202 i Italia, sammenliknet med .032 i Norge. Kanskje kan det argumenteres for at flere av de verdiene som postmaterialister vektlegger, er implementert i større grad i offentlig politikk i Norge enn i Italia. Dette kan være med på å forklare noe av

forskjellen. Samtidig har vekst- vern dimensjonen en større effekt i Norge. B-koeffisienten er .359 i modell 2, sammenliknet med .138 i Italia.

B-koeffisienten til den politiske tillitsdimensjonen i analysen med de norske respondentene er .226, sammenliknet med .117 i Italia. En mulig forklaring på denne forskjellen kan være at nordmenn har større tillit til at protest kan ha gjennomslag og tro på at det politiske systemet responderer, enn italienerne har. Men forskjellen er likevel så liten, at det er vanskelig å trekke noen sikre konklusjoner på bakgrunn av de funnene som er gjort her.

Organisasjonsdeltakelse

Her presenterer jeg resultatene fra analysen av organisasjonsdeltakelse i begge land.

Jeg starter igjen med de norske respondentene i tabell 5.9, for så å gå over til de italienske respondentene i tabell 5.10.

Tabell 5.9. Sekvensiell regresjonsanalyse med organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel. Norge. N=1006

Uavhengige variabler	r	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Sosialstrukturelle variabler</i>									
Alder	.071	.111	.024***	.087	.019*	.084	.018*	.085	.019*
Utdanning	.186***	.192	.198***	.126	.131***	.117	.121***	.111	.115*
Inntekt	.202***	.157	.172***	.155	.170***	.150	.165***	.147	.161***
<i>Verdier</i>									
Mat.- postmat	.103***			.049	.069	.044	.061	.069	.049
Frihetlig. - aut.	.107***			.064	.101	.058	.091	.058	.091
Vekst- vern.	.238***			.153	.197***	.149	.192***	.140	.180***
<i>Sosial tillit</i>	.141***					-	-.565	-	-.589
						.013		.014	
<i>Politisk tillit</i>	.151***							.041	.083
<i>Ordenstillit</i>	.088**							.010	.020
<i>Justert R²</i>		.081		.116		.117		.117	

R² i modell 1 viser at 8,1 % av variasjonen i organisasjonsdeltakelse kan forklares ut i fra de sosialstrukturelle variablene. Inkluderingen av verdiene i modell 2 bidrar til å øke modellens forklarte varians med 3,5 %, og inkluderingen av de to tillitsdimensjonene i modell 3 og modell 4 bidrar kun med 0,01 % hver seg.

Av de sosialstrukturelle variablene, er det utdanning som betyr mest for organisasjonsdeltakelse i Norge, etterfulgt av inntekt og alder. Den direkte effekten av inntekt endres lite fra modell til modell, mens en del av den direkte effekten av utdanning går via verdidimensjonene. Igjen er det de med grønne verdier, som er mest engasjerte i organisasjoner. Det samme var tilfelle med protestdeltakelse i Norge. Noe av forklaringen kan være at de med grønne verdier ser at disse verdiene i liten grad er reflektert i offentlig politikk, og søker seg derfor til alternative kanaler.

Sosial tillit var svakt positivt korrelert med organisasjonsdeltakelse, men kontrollert for sosial struktur og verdier, er ikke effekten av sosial tillit signifikant. De bivariate korrelasjonen til politisk tillit og ordenstillit, viser at det er en sammenheng mellom tillit og organisasjonsdeltakelse men effekten er ikke signifikant, kontrollert for de andre uavhengige variablene i modellen.

Tabell 5.10. Sekvensiell regresjonsanalyse med organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel. Italia. N=995.

Uavhengige variabler	R	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
<i>Sosialstrukturelle variabler</i>									
Alder	.039	.109	.021***	.109	.021**	.109	.021**	.109	.021**
Religiøs konfesjon:									
Katolsk	.111***	-.067	-.619	-.059	-.543	-.053	-.486	-.053	-.490
Andre religioner	.111***	.027	1.174	.020	.855	.018	.800	.018	.799
Utdanning	.199***	.187	.170***	.145	.131***	.138	.125***	.138	.125***
Inntekt	.170***	.027	.032	.024	.029	.023	.027	.022	.026
Region:									
Sentral- Italia	.160***	.107	.870**	.107	.870**	.105	.859**	.104	.853**
<i>Verdier</i>									
Øk. høyre-venstre	.097**			.017	.027	.017	.027	.017	.026
Relg. -sek.	-.038			.021	.027	.021	.026	.020	.025
Mat.- postmat	.203***			.147	.164***	.140	.155***	.140	.156***
Frihetlig. - aut.	.068			-.017	-.024	-.017	-.023	-.015	-.022
Vekst- vern.	.131***			.038	.055	.033	.047	.032	.046
Sosial tillit	.141***					-.003	-.034	-.003	-.040
Politisk tillit	.044							.034	.055
Ordenstillit	-.057							-.053	-.077
Justert R²		.076		.094		.095		.095	

Analysen av organisasjonsdeltakelse i Italia viser at det er de sosialstrukturelle variablene som forklarer det meste av variasjonen i hvem som deltar i organisasjoner. Inkluderingen av verdidimensjonene i modell 3, bidrar til å øke forklart varians med 1,8 %, mens inkluderingen av sosial tillit og den politiske tillitsdimensjonen i modell 3 og 4 ikke gir noe signifikant bidrag til å øke modellens forklarte varians.

Av de sosialstrukturelle variablene, har utdanning størst effekt i Italia, etterfulgt av alder. Organisasjonsdeltakelse er høyest i de sentrale områdene av Italia. Den sentrale

delen av Italia (Toscana og Emilia-Romagna) er blant regionene Robert D. Putnam (1993:97) fant at hadde størst utbredelse av frivillige organisasjoner, og der befolkningen var mest aktive i lokalsamfunnet. Disse regionene tilhører også det som kalles for ”det røde beltet” av Italia, der venstresiden tradisjonelt har stått sterkt (Bull & Newell 2005:67).

Av ”new- politics” dimensjonene har MPM igjen en positiv effekt på organisasjonsdeltakelse. Den grønne verdidimensjonen har en positiv bivariat sammenheng med organisasjonsdeltakelse, men ingen signifikant direkte effekt. Dette kan komme av at MPM og vekst- vern tapper noe av den samme underliggende dimensjonen.

Sosial tillit har en positiv bivariat sammenheng med organisasjonsdeltakelse, men ingen signifikant effekt i analysen. Den politiske tillitsdimensjonen og ordenstillitsdimensjonen har heller ingen signifikant effekt. Som for de to andre formene for politisk deltakelse, forklarer politisk tillit og ordenstillit, ingenting i Italia.

Sammenliknet med Italia, betyr inntekt mest for organisasjonsdeltakelse i Norge. B-koeffisienten er .102 i analysen med de norske respondentene til sammenlikning med .012 i Italia. Også utdanning har sterkere effekt i Norge. B- koeffisienten til utdanning er .334 sammenliknet med .248 i Italia. Det kan virke som om de politiske ressursene betyr noe mer i Norge for organisasjonsdeltakelse, sammenliknet med Italia.

5.7 Analyse 2: Kan politisk tillit forklare forskjeller i politisk deltakelse mellom Norge og Italia?

I denne delen er det den additive modellen som analyseres, og både de norske og de italienske enhetene er inkludert i analysen. Land inkluderes først i modell 1, sosialstrukturelle variabler i modell 2, verdier i modell 3, sosial tillit i modell 4 og politisk tillit og ordenstillit i modell 5.

Nordmenn deltar mer i den korporative kanalen sammenliknet med italienere, men ellers er det ingen forskjeller. Selv om jeg kun fant en signifikant forskjell i organisasjonsdeltakelse, gjennomførte jeg analysen med valgkanaldeltakelse og protestdeltakelse som avhengige variabler også. For valgkanaldeltakelse var effekten av land ikke signifikant i noen av trinnene i regresjonsanalysen, og jeg vil derfor ikke gjengi resultatene fra denne analysen. Jeg presenterer først resultatene fra analysen av organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel.

Organisasjonsdeltakelse

Tabell 5.11. Sekvensiell regresjonsanalyse med organisasjonsdeltakelse som avhengig variabel. Endringer i effekten av land. N= 2014.

r	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4		Modell 5	
	beta	B	Beta	B	beta	B	beta	b	beta	B
.292***	.292	2.006***	.257	1.763***	.207	1.447**	.188	1.290***	.180	1.239***
R2	.085		.144		.169		.171		.172	

Kommentar: Land er kodet: Italia=0, Norge=1.

Den bivariate korrelasjonen mellom land og organisasjonsdeltakelse, viser at nordmenn i gjennomsnitt deltar mer i organisasjoner enn det italienere gjør. Ved å se på hvordan effekten av land endres fra modell til modell, er det mulig å si noe om hvorvidt forskjellen mellom italienere og nordmenns organisasjonsdeltakelse kan forklares med tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner. Den bivariate korrelasjonen er den samme i modell 1, men inkluderingen av de sosialstrukturelle

variablene i modell 2 bidrar til å redusere den direkte effekten av land. Den direkte effekten av land reduseres ytterligere i modell 3, i modell 4, og med kun .008 i modell 5.

Det er verdidimensjonene som bidrar til å redusere den direkte effekten mest. Ser man på endringene av effekten fra modell 4 til modell 5, går det frem at de politiske tillitsdimensjonene er med på å redusere den direkte effekten av land, men bare i svært liten grad. Det må ut i fra denne analysen konkluderes med at tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner ikke kan forklare forskjellen i organisasjonsdeltakelse mellom nordmenn og italienere. Den direkte effekten forblir sterk og signifikant i modell 5. Likevel viser reduksjonen av effekten fra .292 til .180, at de uavhengige variablene svarer for en relativt stor del av forskjellen mellom nordmenn og italieneres organisasjonsdeltakelse.

Protestdeltakelse

Selv om det ikke var noen forskjell mellom nordmenn og italieneres grad av deltakelse i protestaksjoner, gjorde jeg analysen for å finne ut om det ville være noen forskjeller kontrollert for de andre variablene i modellen.

Tabell 5.12. Sekvensiell regresjonsanalyse med protestdeltakelse som avhengig variabel. Endringer i effekten av land. N=2018.

r	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4		Modell 5	
	beta	B	beta	B	beta	B	Beta	b	Beta	B
.055	.054	.379	.024	.164	-.138	-.960***	-.146	-1.016***	-.155	-.1077***
R ²	.002		.106		.185		.184		.194	

Det var ingen signifikant forskjell mellom nordmenn og italienerer med hensyn til grad av deltakelse i protestaksjoner. Den bivariate korrelasjonen på .055 er ikke signifikant. Heller ikke kontrollert for de sosialstrukturelle variablene, er det noen forskjell på nordmenn og italieneres protestdeltakelse. Derimot endres den direkte effekten av land

i modell 4. Her blir effekten signifikant med et negativt fortegn. Det vil si at kontrollert for verdidimensjonene, deltar italienerne mer i protestaksjoner enn nordmenn. Den negative effekten øker også noe i modell 4, og modell 5, kontrollert for sosial struktur og de to tillitsdimensjonene. Dvs at kontrollert for verdier, sosial tillit, og politisk tillit, deltar italienerne mer i protestaksjoner enn nordmenn.

5.8 Hovedfunn fra analysen

Mye av den komparative forskningen forventer at politisk tillit vil ha en effekt på politisk deltakelse, gjennom at holdninger til det politiske systemet er med på å skape motivasjon for å delta (Dalton 2004; Craig:1980; Levi & Stoker 2001; Norris 1999). Hvordan politisk tillit er med på å påvirke politiske deltakelse i den ene eller andre retningen, forblir likevel et puslespill i forskningen (Levi & Stoker 2001:487).

Her testet jeg ut noen av de teoretiske antakelsene ved å studere sammenhengen både mellom tillit til politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og politisk deltakelse i Norge og Italia. Analysen ga ikke grunnlag til å svare bekreftende på problemstillingen. Andre variabler som politiske ressurser og verdier ser ut til å spille en større rolle i å forklare hvem som deltar i politiske aktiviteter i Norge og Italia. I introduksjonen av denne oppgaven begynte jeg med et sitat fra Eric M. Uslaner (2000:569), som skriver at ”a trusting society is a civic society and a civic society is a civil society”. Listhaug & Ringdal (2008:131) skriver også at høy grad av tillit til politiske institusjoner er et suksesskriterium for etthvert samfunn. Konsekvenser av varierende grad av tillit til politiske institusjoner for politisk deltakelse er derfor et viktig spørsmål. Det viktigste funnet fra analysen er at politisk tillit ikke kan forklare variasjon i politisk deltakelse i et ”høytillitsland” sammenliknet med et ”lavtillitsland”.

6 Konklusjon

Både i forskning, og blant politikere og andre kommentatorer, er det en utbredt oppfatning om at politisk tillit er en nøkkelressurs for demokratiet (Nyckowiak 2009:50). Blant alle de positive konsekvensene som tillit antas å ha for samfunnet, er en politisk aktiv og engasjert befolkning en av dem (Uslaner 2000:569). Forskning på hvilke faktorer som skaper tillit til politiske institusjoner i et samfunn, er derfor et viktig spørsmål som har relevans langt utover den rent akademiske interessen.

Denne oppgaven har tatt form av en komparativ studie av Norge og Italia, et land der det tradisjonelt har vært høy grad av tillit til det politiske systemet og et land der det er mindre grad av tillit i befolkningen til det politiske systemet. ”40 år med politisk misnøye” kan beskrive italienernes forhold til sitt politiske system, i følge Segatti (2006). Ikke overraskende viste også denne analysen at nordmenn har betydelig høyere tillit til sitt politiske system, enn italienerne.

Det første spørsmålet som ble stilt i denne oppgaven var derfor: Hva kan forklare variasjon i tillit til politiske institusjoner i Norge og Italia? Mye av den komparative forskningen på politisk tillit, studerer politisk tillit til offentlige institusjoner samlet (Dalton 2004; Norris 1999; Zmerli, Newton & Montero 2007). I denne oppgaven har jeg argumentert for et skille mellom *politiske institusjoner* og *ordensinstitusjoner*. Analysen viste at tillit i den italienske og den norske befolkningen var betydelig høyere til ordensinstitusjonene (rettsvesenet, militæret og politiet), enn til de politiske institusjonene (parlamentet, regjeringen, politiske partier og byråkratiet).

Analysen av hva som skaper tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i de to landene, ga også noen interessante funn: for det første viste det seg å være ulikheter i hva som forklarer tillit til de to typene av institusjoner i begge land, noe som viser relevansen av å skille mellom ulike typer av institusjoner i studier av politisk tillit.

For det andre var det ulikheter i hvilke variabler som forklarer grad av tillit til politiske institusjoner i de to landene. I Norge har statusfremmende variabler som utdanning og

inntekt en positiv effekt på tillit til politiske institusjoner, mens disse variablene viste seg ikke å ha noen betydning i Italia. Forskning den senere tiden viser tegn til at mennesker med høyere tillit til andre i samfunnet, også har mer tillit til politiske institusjoner (Denters, Gabriel & Torcal 2007; Zmerli, Newton & Montero 2007). Denne analysen bekrefter disse funnene, og viser samtidig at mennesker med høyere sosial tillit som regel har høyere tillit til begge typer av institusjoner. Sosial tillit har derimot en sterkere effekt på tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i Norge, sammenliknet med i Italia

Videre spurte jeg om sosial struktur, verdier og sosial tillit kunne forklare forskjellene i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i de to landene? Til en viss grad kan sosial struktur, verdier og sosial tillit forklare noen av forskjellene i tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner i de to landene, men de viktigste forskjellene mellom nordmenn og italieneres tillitsnivå består, kontrollert for disse faktorene.

I følge flere forskere, blant annet Norris (1999) og Dalton (2004), vil det være alvorlig for demokratiske land hvis innbyggerne mangler tillit til institusjonene i samfunnet. Troen på politisk tillit som en viktig motivasjonsfaktor for politisk deltakelse er også en utbredt oppfatning (Nyckowiak 2009:50). Men er tillit til politiske institusjoner en viktig forklaringsvariabel for politisk deltakelse? Forskning ser ut til å gi mange svar på dette spørsmålet, men ingen sikre konklusjoner. I den andre delen av analysen søkte jeg derfor å finne ut av om tillit til politiske institusjoner kan forklare variasjon i politisk deltakelse i Norge og Italia.

Analysen viste at nordmenn deltar mer enn italienere i organisasjoner, men i valgkanalen og i protestaksjoner viste det seg å være ubetydelige forskjeller mellom de to befolkningene. De multivariate analysene viste samtidig at tillit til politiske institusjoner og ordensinstitusjoner ikke hadde noen betydning for politisk deltakelse i Italia. Også i Norge viste det seg at andre forklaringsvariabler var langt viktigere enn tillit. Politisk tillit kan heller ikke forklare forskjeller i politisk deltakelse mellom de to landene.

Det kan virke som et sunnhetstegn for det italienske demokratiet at lav grad av tillit til det politiske systemet kan eksistere side om side med en relativt engasjert befolkning. I introduksjonen til denne oppgaven siterte jeg La Palombaras (1965) velkjente karakteristikk av den italienske kulturen med ordene ”isolasjon, fremmedgjøring og fragmentering”. Noen indikatorer, som lav grad av tillit mellom italienere flest, og lav grad av tillit til det politiske systemet er tegn som peker i retning av at ting ikke riktig er som det skal i det italienske demokratiet, og det er selvfølgelig alvorlig at en så stor andel ikke har tiltro til de bærende institusjonene i demokratiet. Men de positive indikatorene på politisk deltakelse, peker i retning av et demokrati som på ingen måte mangler vitalitet.

Funnene her gir ikke grunn til å tvile på at det vil være mange positive sider ved et tillitsfullt samfunn, som kan bidra til ”å olje hjulene ” i demokratiet. Men viktigheten av politisk tillit for politisk deltakelse, må utredes videre. Denne analysen har bidratt med å se dette forholdet ut i fra to ulike kontekster: i et ”høytillitsland” og et ”lavtillitsland”.

Det kan virke vanskelig å trekke noen sikre konklusjoner om viktigheten av politisk tillit for demokratiet, på basis av de funnene som er gjort her. En ting som virker sikkert, er at politisk tillit spiller en svært liten rolle som forklaringsvariabel på politisk deltakelse i de to landene som ble undersøkt i denne oppgaven.

7 Litteraturliste

A.Almond, Gabriel & Sidney Verba (1963). *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London: Sage Publications.

Alvin, Duane F and Jon A Krosnick (1991). "The Reliability of Survey Attitude Measurement-The Influence of Question and Respondent Attributes" i *Sociological Methods and Research* 20 (1):139-181.

Badescu, Gabriel & Katja Neller (2007). "Explaining associational involvement" kap 5 i Jan W.van Deth, José Ramon Montero & Anders Westholm (red): *Citizenship and Involvement in European Democracies*. London: Routledge.

Benson, Michelle & Thomas R. Rochon (2004). "Interpersonal Trust and the Magnitude of Protest: A Micro and Macro Level Approach", *Comparative political studies* 37 (4): 435-457.

Berglund, Frode, Øyvind Kleven & Kristen Ringdal (2008). "Political activism", Kap. 6 i Heiki Ervasti, Torben Fridberg, Mikael Hjerm, Kristen Ringdal (red): *Nordic Social Attitudes in a European Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Biorcio, Roberto (2002): "Antipolitics, Political Apathy and Media in Italy". Milano: Universitetet i Milano Bicocca. Paper.

Borg, Sami (1995). "Electoral participation" kap 16 i Jan W.van Deth & Elinor Scarbrough (red), *The impact of Values*. Oxford: Oxford University Press.

Bull, Martin J & James L. Newell (2005): *Italian Politics: adjustment under duress*. Cambridge: Polity Press.

Bull, Martin & Martin Rhodes (2007): "Introduction- Italy- A contested polity" i *West European Politics* 30 (4): 657-669.

Christophersen, Knut-Andreas (2004). Databehandling og statistisk analyse med SPSS. Oslo: Unipub forlag.

Craig, Stephen C (1980). "The mobilization of Political Discontent" i *Political Behaviour*,2: 189-209.

Dalton, Russel J. (1999). "Political support in Advanced Industrial Democracies" kap 3 Pippa Norris (red): *Critical Citizens, Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Dalton, Russel J (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices, The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Dalton, Russel J (2005). "The Resource, Structural and Cultural Bases of Protest". California: Center for the Study of Democracy, University of California. Paper.

Delhey, Jan & Kenneth Newton (2003): "Who trusts? The Origins of social trust in seven societies" i *European Societies*. 5:93-137.

Delhey, Jan & Kenneth Newton (2005): "Predicting Cross- National levels of Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism?" i *European Sociological Review* 21:311-327.

Della Porta, Donatella (2000). "Social Capital, Beliefs in Government, and Political Corruption", kap 9 i Susan J Pharr. & Robert D. Putnam (red). *Disaffected Democracies, what's troubling the trilateral countries?* Princeton: Princeton University Press.

Denters, Bas, Oscar Gabriel & Mariano Torcal (2007). "Political confidence in representative democracies: socio- cultural vs political explanations" i Jan W. van Deth, José Ramon Montero & Anders Westholm (red) *Citizenship and Involvement in European Democracies*. London: Routledge.

Easton, David (1975): "A Re-Assessment of the Concept of Political Support", *British Journal of Political Science* 5:435-437.

Erikson, Robert & John H. Goldthorpe (1992). *The Constant Flux. A study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon Press.

Field, John (2003). *Social Capital*. London: Routledge.

Flanagan, Scott C. (1982). "Changing Values in Advanced Industrial Societies. Inglehart's Silent Revolution from the Perspective of Japanese Findings", *Comparative Political Studies* 14(4): 403-444.

Fukuyama, Francis (1995). *Trust: the social virtues and the creation of prosperity*. London: Penguin.

Gabriel, Oscar W (1995). "Political Efficacy and Trust", kapittel 13 i Jan W. van Deth & Elinor Scarbrough (red): *The Impact of Values*. Oxford: Oxford University Press.

Ginsborg, Paul (2003). *Italy and Its Discontents*. London: Penguin Books.

Grix, Jonathan (2001): "Social Capital as a Concept in the Social Sciences: The Current state of the Debate" i *Democratization* 8 (3):189-210.

Gundelach, Peter (1995). "Grass-Roots Activity", kap 15 i Jan W. van Deth & Elinor Scarborough (red): *The impact of Values*. Oxford: Oxford University Press.

Hair, Joseph et.al. (1998). "Factor analysis" kap 3 i Hair, Joseph F, Rolph E. Anderson, Ronald L. Tatnam and William C. Black (red). *Multivariate Data Analysis*. London: Prentice-Hall International, Inc.

Hardin, Russel (1999): "Do we want trust in Government?", kapittel 2 i Mark E. Warren (red): *Democracy and trust*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hellevik, Ottar (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hernes, Gudmund (1980). *Levekårsundersøkelsen. Demokrati og Politiske Ressurser*. Oslo: Norges Offentlige Utredninger. Rapport 7.

Inglehart, Ronald (1977). *The silent revolution. Changing Values and Political styles among Western Publics*. New Jersey: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1997). *Modernization and Postmodernization*. New Jersey: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1999): "Postmodernization Erodes Respect for Authority, but Increases Support for Democracy", kapittel 12 i Pippa Norris (red) *Critical Citizens, Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Inglehart, Ronald & Christian Welzel (2004). *What Insights can Multi-Country Surveys Provide about People and Societies?* Comparative Political Newsletter. URL: <http://www.worldvaluessurvey.org> (lesedato 22.11.2009).

Jennings, M. Kent, Jan W. van Deth m.fl (1989). *Continuities in Political Action*. Berlin: Walter de Gruyter & Co.

Kaase, Max (1999). "Interpersonal trust, political trust and non-institutionalized political participation in Western Europe" i *West European Politics* 22:1-21.

Klingemann, Hans-Dieter (1999). "Mapping political support in the 1990s: A Global Analysis", kap 2 i: Pippa Norris (red) *Critical Citizens, Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Knutsen, Oddbjørn (2009). "Regions, social structure and value orientations: a comparative study of 15 West European Countries", *European Political Science Review*, 1 (3): 401-434.

Knutsen, Oddbjørn (2006). *Class voting in Western Europe: a comparative longitudinal study*. Landham: Lexington Books.

Knutsen, Oddbjørn & Staffan Kumlin (2005): "Value Orientations and Party Choice", kap. 6 i Jacques Thomassen (red.): *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Knutsen, Oddbjørn (1995). "Left-Right Materialist Value Orientations" kap. 6 Jan W. van Deth & Elinor Scarbrough (red): *The Impact of Values*. New York: Oxford University Press Inc.

Lafferty, William M. (1984) "Decision-Making Involvement in Norway: The Nature and Scope of Citizen Access in a Social Democratic Polity, i *European Journal of Political Research* 12: 43-58.

Levi, Margaret & Laura Stoker (2000). "Political trust and trustworthiness", *Annual Review of Political Science*. 3: 475–507.

Listhaug, Ola (1995). "The impact of Modernization and Value Change on Confidence in Institutions, kap 7 i Ruud de Moor (red): *Values in Western Societies*. Nederland: Tilburg University Press.

Listhaug, Ola & Matti Wiberg (1995). "Confidence in Political and Private Institutions", kap 10 i Hans- Dieter Klingemann & Dieter Fuchs (red): *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.

Listhaug, Ola & Kristen Ringdal (2008): "Trust in Political Institutions", kap 7 i Heiki Ervasti, Torben Fridberg, Mikael Hjerm, Kristen Ringdal (red): *Nordic Social Attitudes in a European Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Listhaug, Ola (2006): "Political disaffection and political performance, Norway 1957-2001", kap 9 i Mariano Torcal & José Ramón Montero (red) *Social capital, Institutions and Politics*. New York: Routledge.

Listhaug, Ola & Lars Grønflaten (2007): "Civic Decline? Trends in Political Involvement and Participation in Norway, 1965-2001 i *Scandinavian Political Studies* 30 (2): 272-299.

Marsh, Alan (1990): *Political Action in Europe and the USA*. London: The Macmillan press ltd.

Martinussen, Willy (2003). *Folkestyre? Politisk medborgerskap i Norge over den siste generasjon*. Oslo: Makt og Demokratiutredningen. Rapport 59.

Millefiorini, Andrea (2002): *La Partecipazione politica in Italia. Impegno politico e azione collettiva negli anni Ottanta e Novanta*. Roma: Carrocci editore.

Morales, Laura & Peter Guerts (2007): "Associational involvement", kap 6 i Jan W. van Deth, José Ramon Montero & Anders Westholm (red): *Citizenship and Involvement in European Democracies*. London: Routledge.

Morlino, Leonardo & Marcho Tarchi (1996). "The dissatisfied society: The roots of political change in Italy", *European Journal of Political Research*. 30: 41-63.

Newton, Kenneth (1999). "Social and Political Trust in Established Democracies" i Pippa Norris (red): *Critical Citizens, Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Newton, Kenneth (2006). "Institutional confidence and social trust: aggregate and individual relations" kap 4 i Mariano Torcal & José Ramón Montero (red): *Political disaffection in contemporary democracies: Social capital, Institutions and Politics*. New York: Routledge.

Norris, Pippa (1999): "Introduction: The Growth of Critical Citizens", kapittel 1 i Pippa Norris (red): *Critical Citizens, Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Norris, Pippa (1999): "Conclusions: The Growth of Critical Citizens and its Consequences" i Pippa Norris (red) *Critical Citizens, Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Norris, Pippa (2002): *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Norris, Pippa (kommer): *Critical citizens revisited*. New York: Cambridge University Press.

Norris, Pippa, Stefaan Walgrave & Peter Van Aelst (2006): "Does protest signify disaffection? Demonstrators in a postindustrial democracy" kap 11 i Mariano Torcal & José Ramón Montero (red): *Political disaffection in contemporary democracies: Social capital, Institutions and Politics*. New York: Routledge.

Nyckowiak, Justyna (2009). "Political Activity. Is trust in Democratic Institutions really a relevant determinant?" i *International Journal of Sociology*. 39: 49-61.

Offe, Claus (1999). "How can we trust our fellow citizens?", kap 3 i Mark E. Warren (red) *Democracy and trust*. Cambridge: Cambridge University press.

Olsen, Anne Marit (2008): *Social and political trust. The origins of and the connection between social trust and trust in political institutions in European democracies*. Oslo: Universitetet i Oslo. Institutt for statsvitenskap.

Olsen, Johan P & Harald Sætren (1980). *Aksjoner og demokrati*. Oslo: Universitetsforlaget.

Pasquino, Gianfranco (2008). "Italy: The Never-ending transition of a Democratic Regime" i Josep M. Colomer (red): *Comparative European Politics, Third Edition*. London: Routledge.

Pharr, Susan J. & Robert D. Putnam (2000). *Disaffected Democracies. What's troubling the trilateral countries?* Princeton: Princeton University Press.

Putnam, Robert D. (1993). *Making Democracy work*. New Jersey: Princeton University Press.

Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone*. New York: Simon & Schuster.

Rothstein, Bo & Dietlind Stolle (2003). "Introduction. Social Capital in Scandinavia" i *Scandinavian Political Studies*, 26:1-26.

Sani, Giacomo (1989). "The political culture of Italy. Continuity and change" kap 8 i Gabriel A. Almond & Sidney Verba (red): *The Civic Culture Revisited*. California: Sage Publications Inc.

Segatti, Paolo (2006): "Italy, forty years of political disaffection, A longitudinal exploration" kap 10 i Mariano Torcal & José Ramón Montero (red): *Political disaffection in contemporary democracies. Social capital, Institutions and Politics*. New York: Routledge.

Segatti, Paolo (2008): "Why are Political Institutions less trustworthy than Order Institutions? An exploration across European Countries (1999-2005) Milano: Universitetet i Milano. Paper.

Skog, Ole-Jørgen (2004). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Slomczynski, Kazimerz M & Krystyna Janicka (2009). "Structural Determinants of trust in public institutions. Cross-National Differentiation", *International Journal of Sociology*.39 (1): 8-29.

Stolle, Dietlind (2007). "Social Capital", kapittel 35 i Russel J. Dalton & Hans Dieter Klingemann (red). *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.

Togeby, Lise (1989). *Ens og forskjellig. Græsrodsdeltagelse i Norden*. Århus: Forlaget Politica.

Sønderskov, Kim Mannemar (2008). *Does generalized social trust lead to associational membership? Unraveling a bowl of well-tossed spaghetti*. Presentert på den tjuetjette konferansen til the Nordic Sociological Association, Aarhus, 14 –17 august. Konferansepaper.

Torcal, Mariano & José Ramon Montero (2006): “Political disaffection in comparative perspective” kap 1 i Mariano Torcal & José Ramón Montero (red): *Political disaffection in contemporary democracies. Social capital, Institutions and Politics*. New York: Routledge.

Uslaner, Eric M. (2000). “Producing and consuming Trust”, *Political Science Quarterly* 115 (4): 569-590.

Van Aelst, Peter & Stefaan Walgrave (2001): “Who is that (wo)man in the street? From the normalization of protest to the normalization of the protester?” *European journal of political research* 39: 461-486.

Van Deth, Jan.W & Elinor Scarbrough (1995). “The Concept of Values”, kap. 2 i Jan.W van Deth og Elinor Scarbrough (red.), *The Impact of Values*. New York: Oxford University Press Inc.

Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman & Henry Brady (1995a). *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman & Henry Brady (1995b):” Beyond SES: A Resource model of political participation”, *American Political Science Review* 89 (2): 271-294.

Wallace, Michael & Craig J. Jenkins (1995). “The New Class, Postindustrialism, and Neocorporatism: Three Images of Social Protest in Western Democracies”, kap 5 i J.Craig Jenkins & Bert Klendermans (red): *The Politics of Social Protest, Comparative Perspectives on States and Social Movements*. London: UCL Press Limited.

Warren, Mark E (1999). “Introduction” kap 1 Mark E. Warren (red) *Democracy and trust*. Cambridge: Cambridge University press.

Wollebæk, Dag & Per Selle (2003): “Participation and Social Capital Formation. Norway in a comparative perspective”, *Scandinavian Political Studies* 26 (1): 67-89.

Zmerli, Sonja, Kenneth Newton & José Ramon Montero (2007): “Trust in people, confidence in political institutions and satisfaction with democracy”, kap 2 i Jan W.van Deth, José Ramon Montero & Anders Westholm (red) *Citizenship and Involvement in European Democracies*. London: Routledge.

Nettressurs

World Value Survey 2009: <http://www.worldvaluessurvey.org> (Lesedato 25.11.2009).

8 Appendix

8.1 Operasjonalisering av sosialstrukturelle variabler.

Alder

V237

Kjønn

V235

1. mann
2. kvinne

Utdanning

V238

Hva er din høyeste fullførte utdanninge?

- 1 Ingen formell utdanninge
- 2 Ufullstendig grunnskole
- 3 Fullført grunnskole
- 4 Ufullstendig videregående skole. Teknisk/ yrkesfaglig
- 5 Fullført videregående skole. Teknisk/ yrkesfaglig.
- 6 Ufullstendig videregående skole. Almennfaglig.
- 7 Fullført videregående skole. Almennfaglig.
- 8 Noe høyskole/universitetsutdanninge, uten grad.
- 9 Høyskole/ universitetsutdanninge, med grad.

Inntekt

V253

Hva vil du anslå husholdningens samlede brutto årlige inntekt? Rund av til nærmeste 1000 kr (i den norske utgaven av WWS).

Hva vil du anslå husholdningens samlede brutto årlige inntekt? (i den italienske utgaven av WWS).

- 1 mindre enn 15.000 Euro
- 2 Fra 15.001 til 20.000 Euro
- 3 Fra 20.001 til 25.000 Euro
- 4 Fra 25.001 til 30.000 Euro
- 5 Fra 30.001 til 35.000 Euro

- 6 Fra 35.001 til 40.000 Euro
- 7 Fra 40.001 til 47.000 Euro
- 8 Fra 47.001 til 58.000 Euro
- 9 Fra 58.001 til 80.000 Euro
- 10 Fra 80.001 til 100.000 Euro
- 11 Fra 100.001 til 150.000 Euro

By-land

V 255.

Hvor mange innbyggere er det på stedet eller byen der IO bor?

- 1 Under 2000 innbyggere
- 2 2000-5000 innbyggere
- 3 5000-10000 innbyggere
- 4 10000-20000 innbyggere
- 5 20000-50000 innbyggere
- 6 50000-100000 innbyggere
- 7 Over 100000 innbyggere
- 8 Over 500 000 innbyggere (bare i den italienske utgaven av WVS)

Religiøs konfesjon

V185

Tilhører du en religion eller et bestemt kirkesamfunn? Hvis ja, hvilket? (Kod svaret fra listen under.0 hvis respondenten ikke tilhører noen religiøs konfesjon).

Nei: Tilhører ingen religiøs konfesjon

JA:

- 1 Romersk katolsk
- 2 Protestantisk
- 3 Ordodoks (russisk/gresk ecc.)
- 4 Jødisk
- 5 Muslismk
- 6 Hinduistisk
- 7 Buddhistisk

Sosial klasse

V242 og V250

Kan du si hvilken av de følgende stillingene du [har/hadde] sist? V250 Hva [er/var] hovedforsørgerens (siste) hovedyrke?

1) Svarkategorier i WWS:

- 1 Arbeidsgiver eller leder i en bedrift med mer enn 10 ansatte
- 2 Arbeidsgiver eller leder i en bedrift med mindre enn 10 ansatte
- 3 Profesjonelle yrker (advokater, revisorer, lærere o.l.)
- 4 Mellomnivå, ikke-manuelt arbeid (kontorarbeid o.l.)
- 5 Lavere nivå, ikke-manuelt arbeid (kontorarbeid o.l.)
- 6 Formann eller kontrollør
- 7 Faglært arbeider
- 8 Delvis faglært arbeider
- 9 Ufaglært arbeider
- 10 Arbeidsgiver eller selvstendig i jordbruket
- 11 Ansatt innen jordbruket
- 12 Ansatt i det norske forsvaret, sikkerhetspersonell
- 13 Aldri hatt jobb
- 14 Annet

2) Operasjonalisering av sosial klasse: Basert på Erikson/Goldthorpe (1992) og Knutsen (2006). Inndeling av de ulike klassene:

Selvstendig næringsdrivende (utenom primærnæring)

Arbeidsgiver med flere/færre enn 10 ansatte.

Selvstendig næringsdrivende i primærnæring (inkl. skog og fiske)

Bonde: arbeidsgiver, selvstendig næringsdrivende.

Tjenesteklassen

Profesjonelle yrker: advokat, revisor, lærere m.m.
Mellomnivå, ikke manuelt arbeid: kontorarbeider, m.m.

Rutinefunksjonærer

Lavere nivå, ikke manuelt arbeid: kontorarbeid, m.m.

Arbeiderklassen

Formann eller kontrollør. Faglært arbeider, Ufaglærte arbeidere, Delvis faglært arbeider, Ufaglært arbeider, Ansatt i jordbruk.

Ikke plassert

Ansatt i forsvaret, aldri hatt en jobb.

Region

V.257 (intervjueren har kodet regionen der intervjuet fant sted)

Norge: Oslo og Akershus, Hedmark og Oppland, Østlandet ellers, Agder og Rogaland, Trøndelag og Nord- Norge.

Italia: Nord-Vest, Nord- Øst, Sentrumsregionen, Sør og Øyene

8.2 Operasjonalisering av verdidimensjoner

Vekst- vern

V104

Her er to utsagn som noen ganger nevnes når det diskuteres miljø og økonomisk vekst. Hvilket av dem kommer nærmest ditt syn?

1 Beskyttelse av miljøet bør prioriteres, selv om det kan føre til mindre økonomisk vekst og til noe tap av arbeidsplasser.

2 Økonomisk vekst og nye arbeidsplasser bør prioriteres, selv om miljøet til en viss grad blir skadelidende.

3 Annet svar

V105, V106, V107

Jeg skal nå lese opp noen utsagn om miljø. Vil du for hvert utsagn fortelle om du er helt enig, noe enig, noe uenig eller helt uenig?

(1 = helt enig, 2 = noe enig, 3 = noe uenig, 4 = helt uenig)

- Jeg vil gå med på lavere lønn hvis jeg er sikker på at pengene blir brukt til å forhindre forurensning av miljøet.
- Jeg vil gå med på skatteøkning dersom den ekstra skatten blir brukt til å forhindre forurensning av miljøet.
- Myndighetene bør redusere forurensningen av miljøet, men det må ikke koste meg noe.

Frihetlig- autoritær

V12, V13, V15, V21

Her er en liste over egenskaper som barn kan oppmuntres til å utvikle i hjemmet. Hvilke mener du er spesielt viktige? Velg inntil fem egenskaper.

Selvstendighet
Hardt arbeid
Fantasi
Lydighet.

V78.

Dersom det blir større respekt for autoriteter, mener du det ville være bra, dårlig, eller at det ikke ville spilt noen rolle for deg? (1= bra, 2 = dårlig, 3 = spiller ingen rolle).

Materialisme- postmaterialisme (MPM)

V69, V70, V71, V72, V73 og V74.

Det snakkes iblant om hvilke mål landet vårt burde ha for de neste ti årene. På dette kortet har vi noen av de målene som en del mennesker vil sette høyt. Hvilket av dem synes du er viktigst? Hvilket mål synes du er nest viktigst?

- 1 Å opprettholde høy økonomisk vekst
- 2 Å sørge for at landet har et sterkt forsvar
- 3 Å gi folk mer å si i avgjørelser på jobben og i lokalsamfunnet

Jeg skal nå lese opp noen flere mål. Hvilket av disse målene ville du si var viktigst? Og nest viktigst?

- 1 Å opprettholde lov og orden i samfunnet
- 2 Å gi folk mer å si i viktige politiske avgjørelser
- 3 Å bekjempe prisstigning
- 4 Å beskytte yringsfriheten

Her er enda en liste over ulike mål vi kan ha for landet vårt de neste ti årene. Hvilket av disse målene synes du er viktigst? Og nest viktigst?

- 1 En stabil økonomi
- 2 Utvikling mot et mindre upersonlig og et mer menneskelig samfunn
- 3 Utvikling mot et samfunn der ideer er viktigere enn penger

4 Kampen mot kriminalitet.

Økonomisk høyre- venstre

V116, V117, V118.

Nå vil jeg gjerne vite ditt syn på ulike spørsmål. På de neste kortene finner du en del skalaer; jeg skal nå lese opp ytterpunktene på hver skala og ber deg i hvert tilfelle angi ditt syn ved å velge et tall på skalaen.

-Vurderingsskala fra 1 til 10

Det bør bli større likhet mellom folks inntekter.
Personlig innsats bør belønnes høyere.

- Vurderingsskala fra 1 til 10

Privat eiendomsrett til næringsliv og industri bør økes.
Offentlig eiendomsrett til næringsliv og industri bør økes.

- Vurderingsskala fra 1 til 10

Folk bør ta større ansvar for å klare seg selv.
Det offentlige bør ta større ansvar for at alle har det de trenger.

Religiøs- sekulær:

V192

Vurderingsskala fra 1-10.

Hvor viktig vil du si at Gud er i ditt liv? Vennligst svar ved hjelp av denne skalaen, hvor 10 betyr "svært viktig" og 1 betyr "ingen betydning".

8.3 Operasjonalisering av generalisert sosial tillit.

V47

Vurderingsskala fra 1-10:

Tror du at folk flest ville forsøke å utnytte deg hvis de fikk sjansen, eller ville de behandle deg rimelig og rettferdig?

V23

Synes du at man generelt kan stole på de fleste mennesker, eller synes du man ikke kan være forsiktig nok i omgangen med mennesker?

1. man kan stole på de fleste.
2. man kan ikke være forsiktig nok.

8.4 Operasjonalisering av tillit til politiske institusjoner og tillit til ordensinstitusjoner

V132, V136, V137, V138, V139, V140, V141.

Jeg skal nå lese opp en del av de institusjonene vi har i samfunnet vårt. Kan du for hver institusjon jeg leser opp, fortelle meg om du har svært stor tiltro, ganske stor tiltro, ikke spesielt stor tiltro, eller ikke tiltro til den i det hele tatt?

- Politiet
- Forsvaret
- Domstolene
- Regjeringen
- Politiske partier
- Stortinget
- Offentlige etater

1 = svært stor tiltro, 2 = ganske stor tiltro, 3 = ikke spesielt stor tiltro, 4 = ikke tiltro i det hele tatt.

8.5 Operasjonalisering av politisk deltakelse

Valgkanaldeltakelse

V28, V234

Nå skal jeg lese opp en liste med frivillige organisasjoner og foreninger. Kan du for hver enkelt si hvorvidt du er aktivt medlem, passivt medlem eller ikke medlem i det hele tatt?

- Politisk parti.

Verdier: 1 = aktivt medlem, 2 = passivt medlem, 3 = ikke medlem

Stemte du ved siste nasjonale valg?

1. Ja.
2. Nei.

Organisasjonsdeltakelse

V27, V28, V29, V30, V31, V32.

Nå skal jeg lese opp en liste med frivillige organisasjoner og foreninger. Kan du for hve enkelt si hvorvidt du er aktivt medlem, passivt medlem eller ikke medlem i det hele tatt?

- Fagforening
- Miljøvernorganisasjon
- Yrkesorganisasjon
- Hjelp- eller veldedighetsorganisasjon
- Forbrukerorganisasjon

Verdier: 1 = aktivt medlem, 2 = passivt medlem, 3 = ikke medlem

Protestdeltakelse

V96, V97, V98.

Jeg skal nå lese opp en del former for politiske handlinger som folk kan delta i. Kan du for hver av dem, fortelle om du faktisk har vært med på det noen gang, om du kan tenke deg å være med på det, eller om du aldri under noen omstendigheter vil være med på det?

- Skrive under på en underskriftsliste
- Delta i kjøpsboikott
- Delta i lovlige demonstrasjoner

Verdier: 1 = har vært med, 2 = kan tenke meg å være med, 3 = vil aldri under noen omstendighet være med.